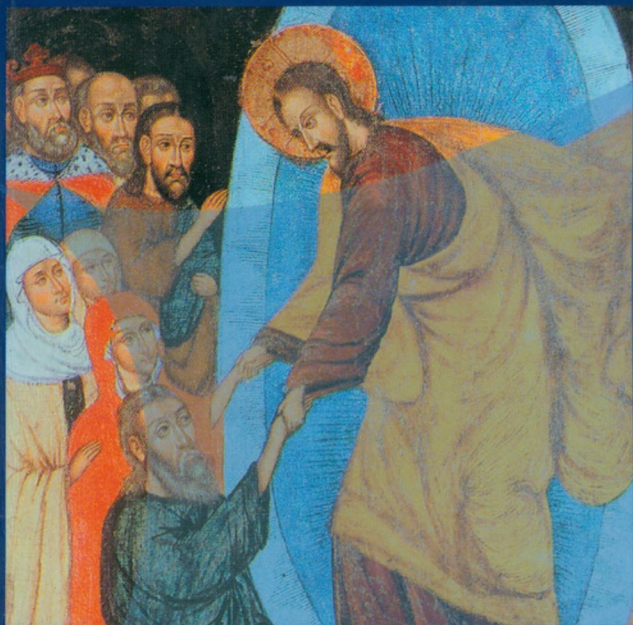

Gintaras Beresnevičius

NAUJOJO ATGIMIMO IŠVAKARĖS

aidai

lapas geltonas lapas geltonas lapas geltonas lapas geltonas

Gintaras Beresnevičius

NAUJOJO ATGIMIMO IŠVAKARĖS

*Kontrsekuliarizacijos
Lietuvoje kontūrai*

aidai
2005

UDK 316.6(474.5)
Be247

ISBN 9955-656-08-5

© G. Beresnevičius, 2005

© „Aidai“, 2005

TURINYS

PRATARMĖ

Ar reikalinga Lietuvai katalikybė? / 7

O vis dėlto... / 10

I. DIDŽIOJI ŠIANDIENOS MODERNYBĖ / 15

II. PARAPINĖS IR KRISTOLOGINĖS REALIJOS / 32

III. EUROPA IR ISLAMAS / 50

IV. TRADICIJA IR „TRADICIJOS“, ARBA KAS
SIŪLOSI VIETOJE KATALIKŲ BAŽNYČIOS?

Naujieji ir patys šviežiausi / 56

Tylus magijos žavesys / 60

Supratimai ir persekiojimai / 63

Situacija / 69

Mokslas ir okultizmas / 71

Okultizmas ir pragmatinis mąstymas / 77

Romos egzorcisto liudyta / 86

Kūrėjų religingumas / 92

V. KELIAS Į ROMA / 105

Frankų ar Romos imperija? / 108

Lietuviškas europinis identitetas – Roma / 111

Prasmių horizontas ar prasmė horizonte? / 115

Šventumo grąžinimas / 122

PONTIFEX MAXIMUS / 127

PRATARMĖ

Ar reikalinga Lietuvai katalikybė?

Reikalavimai per griežti, kunigai nevykę, parapijiečiai susirūpinę. Bet šalia klesti fengšui, astrologija, psichoanalizė – programoms. Gyvenimo programoms kurti. Mielos amžinybę ir gerą seksą žadančios religinės grupės daug įdomiau. Alternatyvos – nuo sveikuolių iki satanistų. Lietuvių religija – krepšinis. Tai jau oficialiai pripažinta.

Pripažinta ir netgi sudėstyta puiki hierarchija su Viešpačiu Saboniu ir jo šventaisiais. Kolektyvinės entuziastingos krepšinio mišios, kur gerieji laimi ar pralaimi, bet kurie leidžia tapatintis su pergalemis ar teikia ateities pergalių viltį. Nesišaipau. Tai atgaiva, ypač kai pergalė leidžia su ja susitapatinti ir pailsėti nuo gėdingųjų buvimo lietuviu formų. Aš irgi tose TV pamaldose dalyvauju, ir mačo pabaigoje raminauosius ryju. Natūralu. Ir man A. Sabonis, A. Macijauskas ir visi kiti turi aureoles. Kam dar senovinio stiliaus šventieji?

Biblija? Kruviniausia kriminalo pilna knyga pasaulyje. Dievas trėmėjas, Dievas žudikas, Dievas teisėjas, rūstus ir net savo tautai neatleidžiantis. Ar Kristus, kurio visai neperprasi. Čia jis tą sako, čia aną, o alegorijos gal tik prieš du tūkstantmečius buvo kokia naujiena. Europa, į kurią einame, sekuliari. (Tpfu, jau esame.) Trejybės dogma absurdiška, nekaltas prasidėjimas – kvaila pasaka. Kosmosas, mums priartėjęs pro superteleskopų lęšius, nėra jokio tikslingumo persmelktas, veikiau katastrofinis. O be to, buvo Didysis Sprogimas, ir viskas pradėjo būti savaime. O dar – juk mes esame periferinės galaktikos periferinio

kampo užkampis. Kam Dievui, jei jis jau toks yra, reikėjo leistis į šitą gana sumautą planetą, ir kodėl vaizduoti, kad jis atperka žmones? Kur ufonautų atpirkimas? Ir kam dumti akis, kad mes – Visatos centras? Ir kam tokia neekonomiška Diėvo religinė politika?

Katalikybė nebeįdomi. Labai įtartina, kad daugeliui ji fasadinė. Fasadiniai katalikai. Katalikybė per daug kraštutinė. Pernelyg dešinėje. Pernelyg reikli, iki kvailumo. Sakykime, iki koktumo kalba apie tuos prezervatyvus, piliules, spirales, – vis viena visi naudoja; kas nenaudoja, sėda balon su krūva vaikų ir balsuoja už populistus. Kaip dar vieną religinę atmainą. Kad ne tik krepšinis, bet ir populistų garbinimas jau yra nacionalinė lietuvių religija, irgi nėra ką kalbėti. Patys matome. Patys kunigai gyvena platų seksualinį gyvenimą, ir su kolegomis, ir su parapijietėmis, o kabinėjasi prie prezervatyvų. Logika kur, ponios ir ponai?

Tiesa, o gal jie mylėdamiesi prezervatyvų nenaudoja? Gana gausūs palikuonys iš heteroseksualių kunigų šeimų tai ir liudytų.

Fasadas. Nieko už jo nėra, tik aklas taisyklių laikymasis. Dėl paties laikymosi, ne dėl ko nors kito. Man regis, katalikybė pralaimėjo Lietuvoje 1387 m., Žemaitijoje 1413 m., o po to turime tik jos formalybių, liekanų valkiojimą žodžiuose, apeigose, struktūrose. Ji neveikia, ji nesuveikė. Ji nepadarė lietuvių geresnių.

Ar nematyti?

Tikrai nepadarė.

O jeigu nepadarė – vadinasi, ji nesuveikė. Kristaus mokymas negali nesuveikti, jei jis jau įdiegiamas. Jis kalnus verčiantis ir visagalis. O pasižiūrėkime į Lietuvą 2004 m.? Kas tai? Kas per nuoskala ar eina, ar grįžta į Europą? Naujesiems pagonims lipant ant kulnų?

Kokia ta katalikiška šalis, kurioje hierarchams ar pačiam Kardinolui aiškiai pasakant, kad kai kurie politiniai-religiniai motyvai Lietuvoje gravituoja į Dievui priešingą erdvę, nesureaguoja visas provincijos tikinčiųjų masyvas, kuris ar tik nėra Katalikų Bažnyčios stuburas? Jiems, tikintiesiems, neaišku, kai pirštu prikišamai parodoma velniava, Velnio pėdos. Liaudis spoks į tas velnio pėdas akmenyse ir ima smilkyti ir garbinti himnais, užuot atšokusi kaip nutvilkyta. Liaudis užguita prietarų, ji nežino krikščionybės, nepažįsta Kristaus. Ji lipse limpa prie stabų. Stabai užtveria kelią.

Kur meilė artimui, kur socialinis teisingumas, kur santarvė? Katalikybė privalo vežti labai sunkų žmonių nuodėmių vežimą – ir ji veža, Filipinuose, Lotynų Amerikoje, Lenkijoje. Mūsų vežimas tiesiog stovi. Katalikybė šito lietuviško masyvo kaip ir nepatraukia. Nepaveža. Per sunku.

Demokratijos paskelbimas nereikia, kad tuoj pat įsivyrąja demokratija. Tai politikos taisyklė, kurią patys išgyvenome. Demokratija – tai oligarchijos rūšis. Ji veikia šalyse, kur piniginiai santykiai pakankamai išsivystę, kad būtų galima savo interesų siekti ne nukertant senato nariui galvą, o jį paperkant.

Abiem pusėms maloniau.

Pagal kurią versiją išsigimė Lietuvoje katalikybė? Manau, ji net neišsibaigė. Ji neišsisėmė. Nereikia manyti, kad „lietuviška katalikybė“ per sena ar per moderni, kad ji per kieta ar per švelni, – ji nebuvo įvesta. Ji buvo paskelbta, tačiau dėl aibės priežasčių paskelbimas liko tik deklaracija ir pasitaškymu Neryje, Minijoje ar Nevėžyje. Liaudis, politiškai tarient, neratifikavo šios sutarties su katalikybe.

Ar kas nors mato Lietuvoje katalikiškos jautros, atlaidumo, meilės pėdsakų? Persmelkiančią atsakomybę už save, už artimą? Dabartinė religinė Lietuva yra šešis šimtus

metų nereguliuojamos pagonybės rezultatas. Tai tradicija be žynių, tradicija, kuriai svarbu slėpti savo veidą po kauke. Pagonybė, kurios nekontroliuoja žyniai, išsigimsta į prietarų, burtų liūną. Jame ir murkdomės.

Stabų geidulys – štai mūsų religija šiandien.

Kol lietuvių senąją religiją kontroliavo žyniai, jie iš paskutiniųjų stengėsi neduoti lietuviams stabų. Buvo šventvietės, šventa ugnis, šventi simboliai – tik ne stabai; žyniai mus pažinojo. Ir pagonys stabų nestatė.

Šiandien stabų rinka yra efektyviausia. Stabų pasiūla – didžiausia. Mūsų norai – nesumažėję. Katalikybė – neįvesta.

Neatitiko charakteriai?

O vis dėlto...

Šie aukščiau nuskambėję žodžiai gali pasirodyti kaip iššūkis, bet tik iš pirmo žvilgsnio. Tai ne provokacija. Taip dabar bendroji opinija įsivaizduoja katalikybę. Ir jos bei pasaulietiškumo santykį. Ir sakralybės pobūdį ar veikiau pobūdžius. O maloniam skaitytojo (-jos), dėmesiui skiriama ši knygelė tėra žvilgsnis, mėginantis atskleisti Katalikų Bažnyčios dinamiką ir šios dinamikos perspektyvas.

Tai pasauliečio žvilgsnis į Katalikų Bažnyčios padėtį Lietuvoje, apie jos gaunamus iššūkius ir jos misijos įgyvendinimo kelius. Apie jų įvairovę. Nebus kalbama apie dvasinius Bažnyčios dalykus ir teologiją. Tai ne autoriaus kompetencijos sritis. Autorius siekia pažvelgti į Lietuvos Katalikų Bažnyčią kaip į gyvybingą struktūrą, ir suprasdamas, jog šita struktūra neša Dvasią, vis dėlto koncentruotis ties materialiu jos pavidalu ir jo sklaidos galimybėmis.

Ši knyga nėra įpareigojanti, smerkianti ar teisinanti. Anaipol. Ji kviečia pasamprotauti drauge. Padėtis tokia,

kai vertybiniai kriterijai visuomenėje kritę iki žemiausių ribų per visą Lietuvos istoriją, o Katalikų Bažnyčia gauna vieną iššūkį po kito. Modernūs laikai reikalauja modernaus atsako. Nors Bažnyčia visada antlaikiška, jai visada tenka kalbėti šiuolaikybės kalba. Ir pasaulinio konteksto fone.

Lietuvoje pasipylęs kaltinimų Bažnyčiai srautas nėra keistas ar netikėtas, tai tiesiog pasaulinio vyksmo sudedamoji dalis. Į šį vyksmą jungiasi ir Lietuva, ir, kadangi Katalikų Bažnyčia čia pajėgi, stipri – tarp naujųjų ES šalių pradedama nuo jos. Pajėgią ir aistringą Filipinų katalikybę puola islamistai su bombomis ir automatais. Tas pats ėmė vykti Lietuvoje – didžiausi leidiniai didžiausią dėmesį ėmė skirti, ieškodami Bažnyčios spragų ir silpnų vietų. Žinoma, viskas mandagiau nei Filipinuose, tačiau esmė yra viena – sužlugdyti paskutinį vertybių bastioną, paskutinę pozityvių idėjų saugyklą, vienintelę instituciją, kuri gali ir drįsta pasakyti „ne!“ globalaus sekuliarizmo prievartai ir žmogaus orumo niekinimui. Žmogaus orumo ir jo gyvybės, pagrindinių jo teisių, nebėgina niekas daugiau; Bažnyčiai praradus (išmušus) vertybių saugotojos ir evangelinės tradicijos sergėtojos krivulę, jau niekas pasauliniam kapitalui ir su juo susimaišiusiam vietiniam nebetrukdytų. Niekas nebetrukdytų daryti pinigų klonuojant žmones, marinant senyvus žmones urmu eutanazijos būdu, taip sutaupant pensijas, imti populiarinti gėjų gyvenimo būdą, idant šitaip sumažintų Žemės gyventojų populiaciją ir atsirastų naujų viešų gėjų poreikių ir patarnavimų rinka, moterys pagaliau galėtų apsieiti be gimdymo, ką feminizmas tikriausiai laiko vienu iš savo tikslų, ir tai būtų paskutinė emancipacijos fazė.

Katalikų Bažnyčia trukdo pasauliniam kapitalui, daugiau ar mažiau tvirtai kontroliuodama maždaug milijardo žmonių dvasines vertybes bei pasaulėžiūrą, ir tai nėra

palanku monopolistinei globalizacija paremtai pasaulio sąrangai. Tai neparanku ir Lietuvos bei Europos kapitalo sluoksniams. Lietuvoje krikščionių demokratų partijos sunaikintos ir dabar bemaž be ateities, nebent įvyktų koks nors stebuklas, tačiau jos darė klaidų, – priverstinių ar suplanuotų. Visų pirma, jos atsižadėjo mažutėlių ir vargšų, pasidavė kapitalui ir nacionalizmui. Žmonėms buvo duota pajusti, kad krikdemai – su kuo nori, tik ne su jais. Dabar ateina laikas pačiai Bažnyčiai, kurios puolimas yra seno, nuo XVIII a. prasidėjusio sekuliarizacijos ir globalizacinio kapitalo puolimo dalis. Jo tikslas – nuversti galias, kurios valdo vertybes, ant vertybių pjedestalo užkelti prekę, pinigą ir žmogų paversti vartojančiu žmogumi. Ten, kur reikėjo versti karalius, jie buvo verčiami, kur reikėjo skaldyti protestantizmą, jis buvo skaldomas ir tebeskaldomas iki šių dienų, ir šitaip atveriamas kelias *New Age*, Naujojo amžiaus religijų masyvui, kuris atneša pasaulį su malonumais, tačiau be vertybių, su įdomybėmis, tačiau be atsakomybės. Ir religingumą be objekto.

Lietuvos Bažnyčia nėra tobulybė, tačiau kaip institucija ji trikdo. Ypač dabar, kai hierarchai pakankamai solidarūs ir turi įtaką visuomenėje. Negalint įkasti nei viršūnėms, nei sistemai, imami medžioti nevykėliai, atkritėliai, be pašaukimo kunigai, kunigai girtuokliai ar gėjai. Tik tokių rasi ir tarp teisininkų, ir tarp sportininkų, ir tarp tarmė, karininkų. Koks nors procentas profesionalų visada neatitinka vidutinio, reikiamo lygio. Nevykėlių ar netikėlių galima atrasti kiekvienoje profesijoje. Ir tai natūralu. Ir kunigai yra iš ten, iš kur ir mes visi – iš visuomenės, kuri išgyveno sovietmetį, ateizaciją, perlenktą tarpukario klerikalizaciją, galiausiai – laukinį kapitalizmą, kurio tuzinas siautėjimo metų pridarė daugiau bėdos žmonių sąmonėms ir sieloms nei sovietmetis, kai padarumo ribos dar buvo

aiškos, kai nekolaboruodamas, nestodamas į komunistų partiją, nedarydamas sovietinės karjeros galėjai tarti, kad bent jau nesi su blogiu. Monopolinis kapitalizmas su savo ideologija, pasirodančia ir kaip popso kultūra, apverčia gėrį ir blogį aukštyrų kojomis, palikdamas vieną vertybę – pinigus. Blogų kunigų buvo visada, bet tai nereiškia, kad tai, ką jie skelbė iš sakyklos, buvo melas.

Puolimo užkulisiai netgi neprisidengti – kiek galima kentėti, kai Bažnyčia reitingais apyligė su žiniasklaida, o kartą ima ir pralenkia, pastarajai susidirbus. Kiti užkulisiai irgi numanomi, nors ir tamsesni. Didžiajai spaudai reikia didelių pinigų, kuriuos duoda ne tiražai, o reklamos užsakovai, o šiems nereikia autoritetų, kurie iš šalies sakytų, kad reklamos vaizduojamas pasakų pasaulis neturi nieko bendra su realybe, ir kad tai tik pinigų siurblys. Nusiurbiantis, beje, ir didelę dalį minčių, vilčių ir sugebėjimų.

Niekam šiose platumose nereikia laisvo žmogaus.

O žmogų išlaisvinti gali tik Jėzus Kristus, kurio misiją perteikia, tęsia ir tvirtina Katalikų Bažnyčia. Ji per amžius keičiasi, mutuoja, patiria spaudimą, pati apsisvaigina laikiniais triumfais, susigundo pasaulio gėrybėmis, tačiau ji vis dėlto perduoda prieš tu tūkstantmečius nuskambėjusio skelbimo ir žadinimo turinį – būk savimi, būk drąsus prieš socialinius, kultūrinius prietarus, svarbu tiesa ir gyvenimas, ir kelias, kuriuo eini tik tu, atsakydamas už save ir savo poelgius per amžių amžius. O tas kelias yra Meilė.

Meilė. Kam tai rūpi?

Ecclesia delenda est!

Tai iššūkis, kurį gauna Katalikų Bažnyčia, ir į kurį ji negali neatsakyti, nes tai jos pačios gyvybės ir mirties klausimas, tai klausimas apie tai, kas valdys sielas – meilė ar godulys, dievotroška ar aklas sekuliarizmas. Bažnyčiai patikėtos sielos iki laikų pabaigos. Tačiau dabar jos gro-

biamos milžinišku greičiu ir didžiuliais kiekiais. Ir perima visai ne ta institucija, kuriai tai patikėta ar kuriai tuo dera rūpintis – perima globalioji sekuliarizacija, apakinanti žmonių žvilgsnius ir apdujanti protus netikrais, spėriai vystančiais orientyrais ir plastmasiniais stabais, idant žmonės taptų valdoma, nuspėjama, abejingai žiautarojanti avių kaimenė.

Šioje knygoje nekalbėsiu apie tai, kas gerai žinoma. Nedėstysiu nei Kristaus mokymo, nei Bažnyčios istorijos. Nei teologija, nei klero indėlis į Lietuvos kultūrą šiuo atveju nerūpi. Mes tai žinome. Mes norime kalbėti apie šios dienos situaciją ir sprendimus.

Kokia turi būti Katalikų Bažnyčios vieta?

Ir kaip jai atsakyti į šį iššūkį?

Apie tai ši knyga. Apie galimybes ir sėklas, dygstančias ateitin.

1. DIDŽIOJI ŠIANDIENOS MODERNYBĖ

Kas šiandien yra modernu, šiuolaikiška, atitinka laiko dvasią ir stumia tą laiką pirmyn? Kas šiandien yra vektorius, rodantis kelią Vakarų civilizacijai? Aišku – tai pinigai, vartojimas, globalizacija, išnaudojimas, paremtas darbo jėgos akių muiliniu – popso kultūros stabais uždengiant žvilgsnį į realybę. Tačiau tai yra senokai susiformavęs poindustrinės visuomenės kompleksas, kuris šiandien yra pasenęs ir trivialus.

Didžiausias absurdas, kai ši visuomeniškai persenusi idėjų sampyna pristatoma kaip naujausias galimų idėjų žodis, naujausias progreso atradimas, praktiškai netgi visų procesų pabaiga ir tobulybė, įsikūnijusi „čia ir dabar“, ir kurios atžvilgiu įmanomas tik sekimas, o ne ėjimas kažkur pirma jos, ieškojimas kelių pirmyn.

Tačiau tai socialinė ir ideologinė senovė. Popsas ir jo reiškiniai iš tiesų sukriošę ir persenę, kaip ir sekuliarizuotos visuomenės idėja, kuri atitinka XVIII a. realijas filosofų galvose ir XIX a. realijas ideologinėje ir technologinėje aplinkoje. Turiu omenyje evoliucionizmą, geležinkelius, telegrafą ir kitas vertybes, kurios, nuolat besikaupdamos, kėlė įspūdį, kad progresas eina bei veda pirmyn, kad žmonija tobulėja, tobulindama technologijas. Ir kad ateis metas, kai visuomenė nebeturės niekuo daugiau rūpintis, tik naudotis technologinio progreso vaisiais. Dabar leidžiama numanyti, kad ši komunizmo ar rojaus žemėje epocha jau atėjo, reikia tik naudotis tuo, kas yra, naudotis viskuo: daiktais, pramogomis, malonumais. Maždaug kaip Romos imperijos apogėjuje, kai šūkis *carpe diem*

ir reiškė šūkį naudotis civilizacijos malonumais. Romos imperijoje klestėto klestėjo pliuralizmas ir tolerancija, imtinai iki pedofilijos, homoseksualumo, valgio kulto ir savotiško popso pakaitalo – tuometinės muzikos, freskų, stovylių, hedonistinių filosofijos atmainų ir t. t.

Tačiau pirmieji barbarų milijonai jau telkėsi apie Romą, o iš Mongolijos ir Kinijos gelmių pajudėjo hunai.

Tuo metu tikroji modernybė buvo ne tai, kas ideologiškai buvo pristatoma kaip tokia. Modernybė buvo tai, kas turėjo ateitį. Kas teikė kitabūčio versiją. Tai krikščioniškos katakombos ir pirmieji kankiniai, tai ideologiškai, kultūriškai ir politiškai atmesta bei pasmerkta periferija. Beje, jei norime, alternatyva šiam pasauliui buvo ir gotų armijos, kurios dar tik laukė savo valandos. Ji išmušė, IV a. pabaigoje gotai persikėlė per Dunoją. Dar ne kaip visa naikinanti jėga, o kaip imperijos draugai. Ta draugystė Imperijai atsiėjo ją pačią.

Taigi moderniausi ir labiausiai šiandieną atitinkantys reiškiniai buvo ne tie, kurie ideologiškai buvo pristatomi kaip tokie, o tie, kurie turėjo ateitį. Romoje tai buvo kone nepastebima religinė krikščionių mažuma, o barbarai vis dar buvo toli ir beveik kiekvienas karas su jais Romai baigdavosi sėkmingai. Pavojų nebuvo, buvo tobulumas, kurį reikėjo semti rieškučiomis.

Ateitį turėjo tos galios, kurios išpažino vertybes, pranokstančias sekuliarizuotą ir sinkretišką Romos dvasią. Ir barbarai, ir pirmieji krikščionys, kurie, nežinodami šito, jau artėjo vienas prie kito, prie gyvybingosios Naujosios Viduramžių Europos sintezės, tuo metu dar nenutuokė vienas apie kitą. Tačiau jie turėjo bendrą bruožą – idėja ir bendra sėkmė jiems buvo svarbesnė už individualią gyvybę, pirmiausia nuosavą gyvybę. Barbarai kaip ir krikščionys mokėjo mirti. Lygiai kaip ir šiandienos islamo

fundamentalistai. Ir jie turėjo idėjų. Barbarai – fizinio viešpatavimo, krikščionys – dvasinio. Jų keliai negalėjo nesusitikti, ir jie užvaldė Romos paveldą. Drauge su žydiškuoju. Roma visą laiką buvo kupina paniekos mirčiai, tačiau po Augusto epochos šitai praėjo. Romėnai buvo ištikimi Romos idėjai, tačiau, virtusi megapoliu ir metropoliu, religijų ir tautų maišalyne, Roma tapo plebėjų siautėjimo vieta, nuo kurių patricijai tvėrėsi atskiruose kvartaluose ir už aukštų sienų. Romėnai jau nebeatliko karinės prievolės, o siūsdavo į karus samdinių armijas. Idėjų taip katastrofiškai trūko, kad pagrindinę vietą užėmė imperatoriaus dieviškumo idėja, – kitos bendros idėjos margaspalvei imperijai paprasčiausiai nesurasta. Ir nieko nuostabaus.

Taigi ateitį turėjo tie, kurie valdė gyvybingas idėjas.

Kas gyvybingų idėjų turi šiandienos sekuliariame pasaulyje? Nesvarbu, koks jų etinis turinys. Be abejo, islamo fundamentalistai, anarchistai, antiglobalistai. Visi *anti-*, tačiau pozityvią aiškiai apibrėžiamą idėją turi tik islamistai. Tiesiai ištarta ši idėja – nei daugiau, nei mažiau kaip pasaulinis islamo įsiviešpatavimas, JAV ir apskritai Vakarų civilizacijos sugriovimas. Antiglobalistų vizija skendi rūke – lyg visuotinės gerovės ekologinė visuomenė, lyg pačioje nenuilstamos permanentinės kovos prieš monopolijas idėja, kuri ir užsidaro savyje. Tačiau ji bent romantiška. Savo tikrųjų tikslų ji gal nežino ar nesugeba suformuluoti. Tiesą sakant, nieko keista. Bet ateityje šios jėgos gali tapti lemiamomis, ir nieko nuostabaus, jei jos susivoktų, kad jos gali sužaisti daugiau nei pusantro tūkstantmečio senumo partiją – anarchizmui bei antiglobalizmui kaip naujiesiems „ekologiškiems barbarams“ gali būti naudinga jungtis su katalikybe ir protestantizmo srovėmis.

Idėjas, koks turi būti *kitoks pasaulis*, puoselėja krikščionybė. Ir visų pirma – katalikybė su stačiatikių bažny-

čiomis, kurios išlaikė fundamentaliąsias Romos krikščionybės, Bizantijos krikščionybės, katalikybės ir stačiatikybės (ortodoksijos) formas ir turinius. Tai laiko patikrintos tradicijos. Galime prijungti ir evangelikus reformatus, liuteronus, baptistus, kurie dar tveriasi į savo XVI a. išgaunąsias doktrinas, malonę, laisvę ir dieviškąją prievartą, – tačiau visų evangelinių tradicinių religijų idėja – kad žmogaus ir Dievo santykis yra ta arena, kurioje sprendžiasi ir žmogaus, ir visuomenės likimas. Ne itin svarbu, koks to santykio rezultatas – gniuždantis ar pakylėjantis, bet jis visada nuskaidrina žvilgsnį.

Grižkime prie klausimo – koks judėjimas, kokia ideologinė kryptis lemia šiandienos pasaulio įvykius, ir kas yra naujausia, kas naujau už postmoderną ir antiglobalizmą?

Be abejonės, šviežiausia ir gyvybingiausia šios dienos srovė – fundamentalizmas.

Būtent fundamentalizmas. Islamiškasis, iš kurio galime daug ko pasimokyti, ir ne tik neigiamų dalykų. Fundamentalistai yra ir globalizacijos priešininkai. Jie *fundamentaliai* atmets šiuolaikinę visuomenę ir jos vertybes.

Fundamentalizmo nereikia maišyti su konservatyvumu. Konservatizmas – tai pasenusio postmoderno išraiška. Ir atvirkščiai – postmodernizmas šiandien yra konservatyvumo išraiška, postmodernas – tai paskutinė konservatorių minties citadelė.

Kas yra konservatorius? Tas, kuris nori, kad jam viskas būtų aišku, pateikta ant lėkštutės, jau gerokai apvirškinta; konservatorius yra socialinis bailys ir negali sutikti, kad esama situacija gali būti pakeista, pajudinta. Jam tai nepatogu.

Juodasis Renesansas – štai kas šiandien gali būti įdomu. Juoduma – tai labai daug šviesos aplinkui. Juoda – tai naktis prieš auštant. Juoda susiurbia visas kitas spalvas.

Juoda įgalina raudoną, juoda įgalina baltą. Juoda – tai atsidavimo, nuolankumo spalva, pasirengimo aukai ir aukojimosi spalva. Anarchistai irgi mojuoja juodomis vėliavomis. Kunigai nuo amžių nešioja juodas sutanas. Tai garbinga spalva, reiškianti atsakomybę ir aukojimąsi, vilties ir tikėjimo žmogumi ir socialinio teisingumo galimybe spalva.

Ateities pasaulis remsis ant juodos spalvos pamatų, tačiau tada jis žaižaruos ir bus saugus. Struktūros visada yra slegiančios ir valdančios, tačiau vietoje struktūrų Katalikų Bažnyčia (kuri pati struktūrizuota) siūlo aplinkai visiškai atsakingą vertybių sistemą, išsigelbėjimą nuo depresijų, stresų. Struktūra, kurią Katalikų Bažnyčia siūlo pasauliui, – tai visų pirma dvasios struktūra, o dvasia niekada nebūna struktūruota; ji slypi įvykiuose, mintyse, perduodama tradicijos. Dvasios nereikia maišyti su medžiaga, kuri ją transliuoja. Katalikų Bažnyčia yra netobula. Dievas tobulas. Tai normalu. Negi norime, kad būtų atvirksčiai? Vienas yra teikiantysis, kitas – gavėjas, o gavėjas visada perima ne tiek daug šviesos, kiek jam duodama – tačiau moderniaame pasaulyje vakariečiui ar europiečiui daugiau šviesos ir nėra. Dvasia, kuria du tūkstančius metų alsuoja Europa, yra krikščioniška. O krikščionybė tokia tobula, kad ji atitinka visus pagoniškuosius pagrindus, jie perimti, apimti ir susinkretinti. Ir pakylėti Kristaus meilėje. Marijos globoje. Dievo Tėvo glėbyje. Šventosios Dvasios dosnume. Visa tai buvo žinoma ir pagonybei, Šiaurės Europos keltų, germanų ir baltų religijoms. „Pagonių dievai“ ir Europoje, ir Mesopotamijoje rikiuodavosi triadomis, kurias papildydavo deivė motina. Viskas perimta, todėl krikščionybei Lietuvoje nėra ko peštis su pagonimis – prie to paties abu eina iš skirtingų pusių, bet siekis – dorovinis. Tai sieja ir Katalikų Bažnyčią, ir Lietuvos pagonis – to nereikia bijoti, juk niekas bent

jau šiandien nebijo kontaktų su evangelikais reformatais ar protestantais; pagonybė Lietuvoje pernelyg sena, kad ją kas nors galėjo iš tikrųjų sunaikinti.

Tai ir gerai. Katalikybė yra tobula religija, sujungusi Romą su pasaulinės civilizacijos dvasiniu vektoriumi, būtent katalikybė nuo Tėbų, Memfio ir Babilono veda į Jeruzalę, Atėnus, Romą, Vilnių ir Lisaboną. Ji veda per Jėzų Kristų, kuris yra sintezių sintezė, Žmogaus ir Dievo sintezė, meilė ir tobuliausias pažadas žmonijos istorijoje.

Daugybę dalykų, daugybę šiukšlių esame sukaupę būtent dėl prisirišimo prie skirtumų, o ne bendrybių, prie formos, o ne prie turinio. Mes, kaip katalikai europiečiai, esame pasaulio civilizacijos vektoriaus priešakyje.

Tačiau kas atsitiko? Kodėl tiek nesupratimo aplink?

Kokios galimybės išspręsti susišnekėjimo klausimą ir kaip klostosi reikalai su pasauliu ir dvasia, kurie palengva ima tolti vienas nuo kito?

Ką gali daryti Lietuvos Katalikų Bažnyčia?

Visų pirma, būti moderni. Šiandien tai reiškia – tęsti ir atstovauti Vatikano liniją, nes tai pati archajiškiausia modernaus pasaulio išraiška. Tai žavu, nes tai – tikrosios Romos reliktas, tikrosios, milžiniškos civilizacijos laidas. Maskva ar Konstantinopolis varžėsi dėl „Trečiosios Romos“ titulo. Kam ta „Trečioji“, jei niekur nedingusi Pirmoji ir vienintelė Roma, paveldėjusi romėnų civilizacijos vektorių. Judėjų ir graikų taip pat. Nebūkime naivūs – Roma kaip tokia susiformavo gentiniu pagrindu tai Viduržemio jūros baseino civilizacijų ir Šiaurės Europos tradicijų lydinys. Ji sinkretiška – nebijokime to žodžio, o jos dogmos gina sinkretiškumą, gina laisvę, o ne stingdo ją. Kartoju – *Romos Katalikų Bažnyčios dogmatika ir teologinės doktrinos pritaikytos Europai ir sinkretina visą žmonijos civilizacijų palikimą, nuo Babilonijos ir Egipto*

iki graikų ir romėnų, nuo germanų iki keltų, baltų ir slavų. Dogmos gina Europos senųjų religijų ir Artimųjų Rytų religinį sinkretizmą, kuris yra amžino katalikybės gyvybingumo laidas.

Pietų Amerika irgi savitai individualizuojasi ir vienijasi sintetindama katalikybę ir etnines religijas. Tai natūralu, kaip natūrali ir juodoji Madona, ir juodasis Kristus Afrikos bažnyčiose.

Dėl to Katalikų Bažnyčia turi teisę kalbėti ir Dievo, ir tautų, ir civilizacijų vardu. Visų didžiųjų civilizacijų, kad ir kiek jų buvo.

Ji šiandien vienintelis balsas, turįs teisę kalbėti Vakarų pasauliui liepiamąja nuosaka.

Prie to konsumacinė (vartotojiškoji) visuomenė tarsi nepripratusi, – jai neliepiama, jai siūloma rinktis, tačiau kiekviena reklama veikia sąmonę bei pasąmonę ir liepia. Ji maksimaliai prievartinė. Liepia valstybės, liepia darbdaviai, liepia koncernai. Žmogus nėra laisvas, jis savo darbdavio įkaitas, firmos belaisvis, kurio mintis, ketinimus ir veiksmus lemia ne kas kita, o vartotojiškos visuomenės poreikiai, pagal kuriuos jis formuojamas. Jam sakoma, kad jis laisvas, bet nėra didesnio civilizacinio kalinio už jį. Jis laisvas judėti, bet jo laisvę realizuoti sunku, nes judėjimas kainuoja, be to, jis pririštas prie darbo vietos. Jis laisvas judėti, bet jei jam tai pavyksta, jis bet kuriame pasaulio taške atsiduria tik kitoje klimatinėje, o ne civilizacijos juostoje. Visur tas pats globalus kaimas. O jame jis pakeisti negali nieko. Jis negali sakyti „ne“, nes nėra adresato. Monopolinis kapitalas jo neturi. Jis visur ir niekur. Jis liepia, sprendžia. Žmogų jo įsakai pasiekia per daugybę instancijų, ir susekti pirmojo impulso nepavyks.

Jo veiklos sfera plečiama, žmogaus laisvės sferai vis nepastebimai siaurėjant.

Yra sakoma „taip“ visam tam, kas plečia sekuliarųjį lauką, viskam, kas neturi adreso. Ir naujųjų kultų, ir *Coca-colos*, ir eutanazijos idėjos, klonavimo tėvynių kaip ir nėra – jos visur ir niekur. Jų negalima apčiuopti, jos nuolat juda reklamomis, mintimis, *mass media*, perkimštos jų atstovų kalbų ir reklamų.

Šios pasaulinės tendencijos veda į orientyrų neturintį pasaulį ir net nesugeba pasakyti, kas jis toks yra. Susivokti jis gali tik turėdamas tradiciją. Tradicija tarnauja kaip veidrodis. Jeigu ji yra, galima pasitikrinti, ar tu jai tolimas, ar artimas. Ar tu jos vektoriuje, ar iškritęs iš jo, ar regresavęs, – visa tai pasitikrinti įmanoma tik esant didelei ir galingą istoriją turinčiai tradicijai. Vakarų pasauliui tai krikščionybė, o mums, suprantama, katalikybė, Romos tradicija. Būtent dėl to gausėja kultų – nuo popsinių iki naujųjų religijų ir guru. Idant *tradicija* būtų aptemdyta ir pasitrauktą į šešėlį. Kad Katalikų Bažnyčia kaip ir stačiatikybė bei „tradicinis“ protestantizmas, atsiradęs ir identifikavęsis būtent kovos su tradicija metu, yra tradicijos šaka, kuri išsikovojo teisę būti tradicijoje kitokiu būdu. Tačiau vėlyvosios protestantizmo skiltys, pavertusios jį tūkstančių sektų chaosu, tikrai nepriklauso tradicijai, nors būtent dabar jos ir yra populiariausios – nes įvaldžiusios savo medžiagiško, vartotojiško pasaulio kalbos stilių ir reklamos įvaizdžius.

Ir jos nesako šiam pasauliui „ne“. Jos kaip tik apsimeta tradicijos elementais, centriniais vektoriais. Ir jos veikia, jos pripažįstamos ir globalizacijos nešamos į visas pasvietes.

Katalikų Bažnyčia vienintelė šioje sumaištyje neša veidrodį. Ji vienintelė sugeba, išdrįsta pasakyti „ne“ šiame vertybinius orientyrus pametusiam pasaulyje. Ji leidžia orientuotis, susiprasti, sustoti, apsidairyti, susivokti. Ta jos galia pavojinga sekuliariajam pasauliui, vartotojiškai vi-

suomenei. „Ne“ netinka ten, kur reklama vyrauja ir visada sako „taip, taip ir dar kartą taip“.

Toliau sakyti „ne“, bet aiškinant, propaguojant. Mokant ir einant į priekį eiti procesų priešakyje. Imti juos valdyti. Nes nėra valdymui tinkamesnio instituto. Vertybių valdymui, turiu omenyje.

Visuomenėje elgtis drąsiai ir be dvejonų, ką pasakys žiniasklaida. Nieko nedarant, ji puola iš kraštų, iš šonų, – einant ir veržiantis pirmyn, ji irgi puls. Tačiau jos puolimas turi būti gynybinio pobūdžio. Pabrėžiu – procesus reikia imti valdyti. Gynybinė politika nebetinka.

Koks Katalikų Bažnyčia puolimas gali būti?

Visų pirma – komentuoti vertybes ir mestis idėjų ir ideologijų rindon. Tai, žinia, katalikiškai agresyvi, netgi komerciškai agresyvi masinė žiniasklaida, kurioje, tiesą sakant, visai neturi būti mokoma ir giedama; viskas turi atitikti masinių informavimo priemonių kanonus, informacija necenzūruojama ir į pirmą puslapį keliami ne bažnytinio kalendoriaus ar vyskupų gyvenimo įvykiai, atvirkščiai, katalikiška žiniasklaida turi dirbti teigdama idėjas tarp eilučių, potekstėje, naudoti ezopinę kalbą ir visą užslėptos reklamos stilistiką, su visais reklamos dėsniais. Tik čia tarp eilučių reikia reklamuoti vertybes, o ne apelsinus ar brendį. Tiesa, abu tuos produktus katalikiška žiniasklaida reklamuoti gali taip pat. Bet ji turi nešti savo idėjas, savo komentarus, savo žvilgsnį, stengtis būti operatyvi, objektyvi, nesusijusi su jokia partine linija, išskyrus Tradiciją, kurią reikia persakyti modernia kalba. Ir persakyti taip, kad pamokymus ir nuobodžius moralus eilinis skaitytojas perskaičytų kaip smagų komplimentą sau.

Idėjų srityje reklama turi būti nešama į autobusų stoteles, o nauja knyga, paskaitomai ir įdomiai pristatanti krikščionybę ar išleista katalikiškos leidyklos, turi būti

reklamuojama ir ant gatvės stulpų; seminaristai lai praktikuoja ir vaikšto po butus. Lai pažįsta gyvenimą ir religijų rinkos struktūrą. Ir apskritai miestų ir miestelių gyventojai turi gauti reklaminius lapukus, kviečiančius į artimiausią bažnyčią. Lygiai kaip įsistatyti šarvuotas duris raginantys lankstinukai turi po pašto dėžutes lakioti raginimai įsistatyti savo gyvenime patikimiausias, į amžinybę vedančias duris. Reikia pulti, bet taip, kad visuomenė nesuvoktų to kaip puolimo.

Socialinė politika. Tai socialinės sistemos kritika, kuri yra galios laidas. Lietuvoje ir daugelyje pasaulio šalių valdžios kritika yra natūrali, valdžia yra natūraliai bloga, nes jos prigimtis – prievarta, ir kitokia ji būti negali. Katalikų Bažnyčia ar keliolika žymių jos personų, nekomentuojant hierarchams, turi kalbėti apie neteisingą, blogą socialinę politiką, kurią vykdo valstybė. Taip jokių būdu nesikišama į politinį gyvenimą. Tačiau Bažnyčia turi savo autoritetą grįsti ir tuo, kuo grindžia žiniasklaida – valdžios ir socialinės sistemos kritika. Socialinė sistema, iš kurios pusės galima atakuoti Lietuvoje esamą pusiau liberalizmą – Jono Pauliaus II socialinė doktrina, kurios visi punktai turėtų būti priimtini ir Lietuvos profsajungoms. Ją reikia plėtoti, siūlyti didesnę darną ir verslui, ir samdomajam darbui.

Reikia demonstruoti bažnytinę labdarą ir jos pasiekimus, rodant, kad valstybė čia gali prisidėti iš esmės. Plėtoti labdaros valgyklų ir prieglaudų plebsui tinklą – ir čia panaudoti ES pinigus. Tačiau geriausias dalykas šiandiniame kaime – imti ir pradėti nebe klebonijų aukštinimo ir plėtimo akciją, o kooperacijos stiprinimo vają. Klebonai ir kunigai turi autoritetą. Net jeigu jo nėra, lieka Bažnyčios kaip institucijos moralinė garantija. Kadangi nėra kas kaime inicijuoja kooperaciją, reikia pamėginti perimti iniciatyvą, kol tuo neužsiėmė socialdemokratai. Rasti prof-

sajungų paramą ir pradėti kaimo kooperaciją. Imtinai iki žemės ūkio technikos kiemų sukūrimo. Kodėl gi ne?

Intelektualų telkimas. Tai procesas, kuris iš esmės vyksta. Intelektualai visada yra pavienė publika. Jie arba dirba visiškai pavieniui, arba susitelkę į grupes, bendruomenes, kurios toli gražu nėra linkusios bendradarbiauti tarpusavyje arba kai kurios yra iš dalies antiklerikalios. Tačiau kiekvienoje vyskupijoje jos hierarchas kokiomis nors progomis ar apskritai be jų gali kviestis savus intelektualus furšetams ar arbatėlėms, ir ta publika susirinks. Nors dailininkai ar literatai gali būti vienišiai, jokios atmeties dėl hierarcho kvietimo negali kilti. Hierarchai ir jų pavesti asmenys galėtų ir turėtų neformaliu bendravimu „prisijaukinti“ savus intelektualus net nepaisant jų požiūrio į Bažnyčią. Reikia sudaryti įspūdį, kad intelektualai kviečiami, kad pamokytų ir išsikalbėtų; jie tai mėgsta, bet suprantama, turi būti ir lengvai „apdirbami“. Bet to, dalyvavimas hierarcho iškelto pobūvyje pakylėtų jo dalyvių jų pačių akyse. Intelektualai yra ta publika, kuri lemia daugelio aplinkinių mintis, todėl investavimas į jų aplinką apsimoka. Tiesiog net antiklerikališkai nusiteikęs asmuo iš bendro padarumo nepliurptų madingų antibažnytinių pasakėlių per masinę žiniasklaidą; intelektualai nemėgsta, kai jiems diktuojama, bet mėgsta, kad su jais būtų flirtuojama ir jie būtų popinami. Ir nereikia kurti jokios grupės, judėjimo „intelektualai už Katalikų Bažnyčią“ – apsaugok Viešpatie! Tai būtų pražūtis. Tačiau keturi ar šeši metiniai susibūrimai pas vyskopus intelektualus automatiškai nuteiktų gal ir ne palankiai, tai bent tolerantiškai Bažnyčios atžvilgiu. O tikrasis darbas, žinoma, būtų ne jų telkimas dėl furseto, o mėginams išsiaiškinti, ar negalima konkrečių asmenų pasitelkti konkrečioms darbams. Lygiai taip pat reiktų dirbti su verslininkais, ieškoti ryšio su profsajungomis. Ar pasi-

kviesti populiarią vietinę krepšinio komandą. Bendra idėja yra tokia – žmonės bijo klero ir juolab hierarchų. Tikrai bijo. O didžiausi bailiai čia kaip tik intelektualai. Baimės priežastys gilios ir senos, nesiaiškinsime. Reikia imtis iniciatyvos. Visa tai galioja ir visiems hierarchams, ir kiekvienam klebonui. Dirbti su žmonėmis, visuomenėje turinčiais įtaką. Ne mokyti juos, bet tiesiog inicijuoti kalbėjimą, pokalbius, susitikimus. Jų rezultatai nebūtinai matomi, nebūtinai bus apčiuopiami, bet keisis mintys ir visuomenės atmosfera, ir ideologinės nuostatos Bažnyčios atžvilgiu pajudės. Teigiama linkme.

Infiltracija į partijas, lobistinių grupių sukūrimas partijų viduje. Tai galimybė. Yra žmonių, prigimtimi artimų Bažnyčiai, seminaristų, kurie, tarkime, nesugeba susitvarkyti su savo potraukiais ir tiesiog ne meta kunigų seminarijas, o išeina iš jų suspausta širdimi, nes pašaukimas kertasi su žemiškais dalykais. Yra konvertitų, kurių atsivertėliška aistra verčia juos dirbti Bažnyčiai ir „viršvalandžius“. Yra tikinčio intelektualaus jaunimo. Lai buriasi krikščioniškos partijos ar, geriau, krikščioniška partija. Tačiau savo žaidimus tegu ji žaidžia kitų partijų kontekste. Tikėkimės, kad ji formuosis į atskirą stiprią partiją, tačiau čia kalba apie kitką. Apie Katalikų Bažnyčios skverbimąsi į kitas partijas, iš esmės – apie į visas siunčiamus žmones, kurie ten veiktų visais galimais lygiais. Toli gražu ne tam, kad jie ten taptų įtakos agentais. Tai antraeilis dalykas. Bažnyčia neturi interesų politikoje. Tačiau informacija iš partijų vidaus labai svarbi, norint sekti procesus Lietuvoje ir kiek įmanoma juos įtakoti. Katalikų Bažnyčia privalo turėti žmonių visose partijose, kurie, nepriklausomai vienas nuo kito, teiktų informaciją apie vidinę atmosferą partijose. Jei jie padaro karjerą, jie gali ir spustelėti, kai to reikia, tačiau pagrindinis dalykas čia – informacija, kuri

turi būti centruojama Bažnyčios viršuje. Tai būtų tiesiog informacinis komitetas. Jam sudaryti užtenka dviejų ar trijų žmonių, kurie galėtų apibendrinti informaciją kasdien ir rašyti pranešimus, sakykime, Vyskupų konferencijai, kurios nariai kas rytą gautų po panašią ataskaitą apie padėtį Lietuvos politikoje. Tai reiškia valdyti informaciją. Kas turi informaciją, tas gali veikti procesus, užbėgdamas neigiamoms tendencijoms už akių. Suprantama, partijos – tai pavyzdys. Vienas atvejis. Reikia savų žmonių ir tarp verslininkų, ir tarp valdininkų. Iš esmės tai savarankiško informacijos srauto kanalų telkimas. Sričių, iš kurių informacija būtų neįdomi ar nereikalinga, nėra. Lietuvos Katalikų Bažnyčia privalo būti informuota. Tai jos užduotis, tai jos sėkmingo darbo prielaida.

Dialogas su krikščioniškais judėjimais. Jis vyksta ekumeninio judėjimo rėmuose. Tačiau reikalingi intensyvesni pokalbiai su evangelikais liuteronais, evangelikais reformatais, baptistais, galbūt kai kuriomis charizmatikų srovėmis. Apytiksliai išsiaiškinus ir sutarus, kuriose srityse interesai artimi, o vertybės sutampa, galima drauge dirbti visuomenėje, – nuo labdaros iki bendrų pamaldų, prireikus jėgų ir finansų kooperavimo, tarkime, palaikant ir išlaikant kokią nors (populiarią) TV laidą, radijo stotį ar pan. Galimybių čia labai daug. Šiais laikais ir baptistai, ir reformatai nebe novatoriai, o didele dalimi tradicijos gynėjai. Sekuliarizacijos procesai yra taip pat nepalankūs ir jiems. Nekalbu apie dialogą ir bendrą veiklą su stačiatikiais, sentikiais, – tai savaime peršasi.

Bendri pasauliečių ir klero projektai, kurių tikslai gali būti labai skirtingi; nuo socialinių ir kultūrinių iki finansinių ar verslo. Reikėtų intensyviai dirbti su pasauliečiais, nuo mokytojų iki verslininkų, kuriant bendrus veiklos planus. Čia veiklos sritis gali būti lėšų rinkimas Katalikų Baž-

nyčios akcijoms ir projektams, nuo spaudos iki informacinės politikos, nuo Bažnyčių statybos iki laidojimo paslaugų rinkos perėmimo. Verslo ir Katalikų Bažnyčios interesai yra suderinami bent jau daugelyje sričių. Be to, verslininkai, kad ir kokios religinės orientacijos būtų, mielai leistų savo vaiką į katalikišką vaikų darželį ar mokyklą, jei žinotų, kad darželyje yra atitinkamas globos ir priežiūros, o mokykloje – auklėjimo ir tarptautinių kontaktų lygis. Horizonte plėtotųsi ir Katalikiško universiteto įsteigimas – nedidelio, bendradarbiaujančio su Grigaliaus universitetu, Liublino Katalikiškuoju universitetu ir pan. Viena iš idėjų – ta pati, kaip ir XVI a., nes situacija kartoja. Tai, žinoma, universitetas, skirtas Lietuvai, bet fone ar atskirame Oriento fakultete ryškėtų baltarusių, ukrainiečių, rusų švietimas. Jam, sakykime, Vatikanas pritartų, būtų galima derinti pastangas su lenkais arba, kadangi jie jau seniai dirba katalikišką sielovados darbą nuo Kazachstano iki Ukrainos, pasisemti iš jų patirties ir, tarkime, susilaukti ES fondų paramos.

Rato suformavimas ir išplėtimas. Tai reiškia – įtakos zonos plėtimas, kuriam Katalikų Bažnyčia pasirengusi dėl savo prigimties. Žinome, kad egzistuoja aibė žmonių, kuriuos sieja Katalikų Bažnyčia. Tačiau tikinčiųjų ratą reikia apjuosti simpatikų, prijauniančiųjų, dalyvaujančiųjų bendruose projektuose ratu. Simpatijos perauga į meilę. Ne visada indiferentas, vykdydamas bendrą kultūrinį ar kokį nors kitą projektą su Katalikų Bažnyčia, ims tikėti, nors ne visada atsivers. Tikėjimas – tai Dievo malonės sritis, bet reikia burti nuklydusias avis ir iš jų suformuoti visuomenėje vyraujančią (palankų Katalikų Bažnyčiai) klimata. Reikia dirbti ir su netikinčiais. Tam reikia spaudos, visuomeninės veiklos, klubų. Masonai gali burtis, tad kodėl negali susikurti Katalikų Bažnyčios inicijuoti

klubai? Labai tolerantiški, beje. Kiekvienoje vietovėje jie gali turėti skirtingus tikslus (tarkime, pastatyti memorialą, paminklą, užsiimti labdara ar sutvarkyti miestelio parką). Gali būti kultūriniai, politizuoti, verslininkų klubai – bet tokie klubai su įtakingais ir įdomiais Katalikų Bažnyčios žmonėmis ir pasauliečiais sudarytų savitą „apsauginį ratą“.

Įvaizdžio priežiūra. Geriausia jį prižiūrėti pozityvia veikla, tačiau Katalikų Bažnyčia ir taip dirba pozityviai. Bet tai reikia skleisti, pasiekimus reklamuoti, į priekaištus atsakyti, – jei jie teisingi, taisyti ir keisti. Kartkartėmis būtinai oficialūs pareiškimai, tačiau kartais juos gali keisti memorandumai. Viešųjų ryšių technologijų Katalikų Bažnyčiai nereikia. Bet kažkas turi prižiūrėti reitingus, ir prireikus juos keisti atitinkamais poveikio visuomenės nuomonei svertais. Katalikų Bažnyčia kol kas šito neturi, nors iš principo viskas, ko reikia, yra po ranka. Katalikų Bažnyčia (gal iš nuolankumo) nepastebi, kad jai reikia tik imtis iniciatyvos ir svertai bus atkurti. Tačiau nereikia jų akcentuoti, rodyti, pabrėžti. Ir nemanykime, kad visuomenė nepajus alerginės reakcijos, jei ji bus moralizuojama XIX–XX a. dvasia. Šiandien reikia dirbti daug ir – lengvai, nes tereikia perimti iniciatyvą. Reikia įvardyti padėtį ir tikslus. O tam, kad būtų tikslingai veikama, reikia savimonės ir realiai suvokti dabartį.

Savimonė – tai galimos ir geidautinos diskusijos Bažnyčios viduje, platformų (skirtingų) nustatymas ir polemikos perkėlimas į sekuliarų pasaulį. Tai būtų puikusėjimas. Visuomenė mėgsta apsivalymus – kodėl gi jai nepasiūlius kokios nors vidinės Bažnyčios polemikos kaip apsivalymo akcijos? Bažnyčia apsivalo nuolat – ji pripažįsta klydusi pasaulyje, juk klaidų išvengti neįmanoma. Vengti pamokymų, gausinti pavyzdžius.

Tai geriausias įvaizdžio kūrimas.

Tačiau viešųjų ryšių technologijos naudotinos puolimo atveju bei tada, kai prireikia įgyvendinti vieną ar kitą iniciatyvą, laikinai.

Be to, įvaizdis visuomenės daliai gali likti tas, kuris ir yra. Turiu omenyje provinciją, kuri pokyčių negeidauja. Tačiau norint pritraukti simpatikų ir gerbėjų, be abejo, reikia naujų veidų ir naujų žodžių. Visiškai nekenktų, jei, tarkime, Lietuvoje į žiniasklaidą prasimuštų kokie nors fundamentalistų ir modernistų pasisakymai, ar pagauti žiniasklaidą už kabliuko, pametėjus jai, sakykime, temą: „Modernistų ir tradicionalistų kova Katalikų Bažnyčioje“. Tokias ar panašias temas galima pasiūlyti kaip šviežias sensacija, gal net ką nors suspenduoti, – specialiai surengus „politinę provokaciją“. Jei žiniasklaida įsileistų į teologines ar liturgijos problemas, būtų laimėjimas. Ir šiaip – temas, kurias ji turi diskutuoti, vertėtų jai primesti, o ne atiduoti iniciatyvą. Jei niežti rankos pulti Bažnyčią, reikėtų, kad būtų diskutuojamos Katalikų Bažnyčiai patogios temos. O žiniasklaidos spaudžiama tema „kunigai ir jų šeimos“ bei „kunigai – gėjai“ yra gana nuvalkiota, bet plebsas ir bulvarinių laikraščių skaitytojai tokias mėgsta. Beje, gerai įsižiūrėjus, celibatas šiaip ar taip reiškia draudimą kunigams vesti. Tik tiek. Jie ir neveda. Tai ko dar reikia?

Programa XXI amžiui. Ją Lietuvos Katalikų Bažnyčia turi pradėti kurti. Pakankamai viešai, ir, beje, diskutuoti apie savo vaidmenį XXI a., Europos kontekste. Tai vėlgi norom nenorom pakreips žiniasklaidos dėmesį (ir puolimą) kita kryptimi. Programos reikia, tarkime, tokios, kuri ekonominėje politikoje laviruotų tarp liberalizmo ir socialinio rūpestingumo. Iš principo tai jau minėtos Jono Pauliaus II socialinės doktrinos. Bet tai daugelį žmonių gali ir patraukti. Be visa kita, Katalikų Bažnyčia turi ir gali priimti nacionalizmo vėliavą ar bent nacionalizmo dalį,

nes tai bus XXI a. gyvybinis klausimas Lietuvai. Čia galima dirbti bendrai ir su pagonimis. Man regis, kontaktai su Lietuvos pagonimis prisidėtų prie naujo Katalikų Bažnyčios įvaizdžio kūrimo ir neutralizuotų dalį nacionalistų ar netgi patrauktų Bažnyčios pusėn.

Pateikti save kaip bastioną prieš Rytų ir Vakarų įtakas, tolerantišką, švelnų nusidėjėliams ir atidų palankiesiems. Tai esmė, kurią visi žinome. Tačiau daugeliui žmonių Katalikų Bažnyčios įvaizdį formuoja ne Kristaus mokymas, o žiniasklaida. Lygiai taip pat nesunku Katalikų Bažnyčią pateikti kaip tautos integracijos jėgą ES galių lauke, yrant ir nykstant pačiai valstybei, sukurtai būtent tautai išsaugoti. Valstybė nyks visą XXI a., Lietuvos Bažnyčia tuo metu liks struktūriškai nepakitęs vienetas.

Perimti bent dalį viešosios nuomonės formavimo svertų – tai strateginis tikslas, tačiau galutinis – pristabdyti sekuliarizacijos bangą. Ją sustabdyti galima, veiksmais ir žodžiais pabrėžiant Bažnyčios kaip Motinos, nieko neatstumiančios globėjos įvaizdį. Stresuoti lietuviai nori meilės ir globos, bet paprasčiausiai nežino, kad Katalikų Bažnyčia pajėgi ją teikti, ir kad atjautą jie gali rasti ne politikų pažaduose, bet Bažnyčioje. Jeigu šiai tiesai priartinti prie žmonių reikia reklamos – lai tai būna reklama.

Viešoji nuomonė veikiama per spaudą ir ją papildanti internetą. Labai pravartūs būtų agresyvaus (iniciatyvumo prasme) internetinio portalo su laikraščio požymiais kūrimas. Kada nors jį būtų galima paversti ir dienraščiu. O būsimam įvaizdžiui formuoti reikia puolančiuosius atgrasančio Katalikų Bažnyčios įvaizdžio – ji bus atgrasanti tik tada, kai kontroliuos bent dalį viešosios nuomonės ir informacijos srauto. Tik kontroliuodama informaciją, Katalikų Bažnyčia gali tapti lygia partnere kovoje dėl sielų. Bet visada ji kovos kaip globėja, kuriai priešininkai – mylimi vaikai.

II. PARAPINĖS IR KRISTOLOGINĖS REALIJOS

Dabar norėčiau sustoti. Planai gali pasirodyti entuziastingi, perlenkti, bet tai minimalus, mažiausiai jėgų, lėšų ir kartu mažiausiai aspiracijų keliantis projektas. Tai tiesiog sąlygos išlikti. O realybė? Realybė juodoka, bet ji juk visada tokia, kol neperkeista.

Kiekvienas klebonas gyvena iš dalies žiaurų, bet palaimintą gyvenimą. Jame įtampų daug, daug progų pažinti žmogaus sielą. Taip pat ir savąją.

Truputėlį sustokime. Apsidairykime. Kokia yra padėtis, koks klebono, kunigo (sakykime, nuodėmingo) gyvenimas ir kokios jo galimybės paveikti aplinką?

Didelės, sakyčiau. Norėčiau priminti nuostabią knygą, Georges'o Bernanoso romaną „Kaimo klebono dienoraštis“ (vertė Galina Baužytė-Čepinskienė, Vilnius: Katalikų pasaulis, 2002).

Šioje knygoje nevykęs tik pavadinimas, mūsų vaizduotei piešiantis klerikalinę pastoralinę idilę; taip nėra. Tai tikėjimo ir gyvenimo aistros kūrinys, tikros literatūros tikras *gabalas*, kaip sako melomanai ir liaudis. Ne veltui André Malraux, švelniai sakant, ne klerikalinis prancūzų literatas ir politikas, pristato Bernanoso veikalą, ne be reikalo Malraux pristatyme minimas Fiodoras Dostojevskis. Bernanoso romanas nepasimeta greta rusų rašytojo, gigantiškojo sielos knyslio. Bernanosas irgi giliai kapsto. Romanas parašytas 1936 m., bet Prancūzijoje kelisysyk ir ne per seniausiai perleistas, – lygis, kurį pasiekia Bernanosas, romano nepasendina ir nepasendins.

Herojus – provincialaus miestelio Ambrikūro klebonas, liesas, iš plebso kilęs, stipriai geriantis vyną, nusizėminęs, parapijiečius stebintis pro alkoholizmo ir šventumo mišinį, neįprastas ir trukdantis nesuderinamų savybių mišiniu. Aristokratams ir buržua jis atkarus, nors ir traukiantis, savo parapijos valstiečiams – dar prasčiau, kelia vien baugulį ir atstumiamą pajuoką. Įsipainiojęs į slaptus baronų reikalus, per siaubingą staugiančią kančią, regis, sugeba išgelbėti sielą, bent vieną. Kasdienybė, vynas, apmąstymai, netikėtumai, ligos, mirtys, – į viską klebonas reaguoja su skrupulingiausiu nuoširdumu; savianalizė, neslepianti, kaip arti gėris ir blogis paties klebono asmenyje. Knygos pradžioje herojus sako: „gėris ir blogis privalo išlaikyti pusiausvyrą, tik svorio centras būna žemai, labai žemai“. Štai tas svorio centras ir „apžaidžiamas“ romane, herojus tą tezę mėgina tikrinti savo gyvenimu. Kuo viskas baigiasi, spręsti jau skaitytoji.

Bernanosas pabrėžtinai šiuolaikiškas – Lietuvai šiandien jis savalaikis. Daug klausimų dar nekeliami, nes trūksta paprasčiausios drąsos ar tiesiog pajėgumo juos suformuluoti. „Bažnyčia“, „hierarchija“, „sąstingis“, „stabdžiai“, „draudimai“, „struktūros“. Įprasti žodžiai, bet mūsų mentalitete dar palaidi ir nešantys nuosavus asociacijų srautus, nesujungti draugėn, kaip ir jiems opoziciški. Bernanosas daug ką apmąstęs. Skirtingų pozicijų požiūriai čia dėstomi motyvuotai, grindžiant šalta logika ir emocijomis. Abu poliai įjungti – racionalusis, šiek tiek net ciniškasis bei aistringasis. Ir viskas – remiantis gyvenimo patirtimi ir ta pačia realybe. Torsy klebonas, veikėjo kolega, apie savo seselę šeimininkę, susigavusią reumatą ir pasimirusią dėl pernelyg aistringų norų palaikyti tvarką bažnyčioje ir aplink ją: „Tam tikra prasme ji kankinė, šito nepaneigsi. Ir klydo, aišku, ne todėl, kad kovojo su nešvara, o todėl, kad

norėjo ją išnaikinti, tarsi tai būtų įmanoma. Parapija – tai neišvengiami nešvarumai. Krikščionija – dar didesni nešvarumai. Sulaukite Paskutiniojo Teismo dienos ir pamatysit, kad angelai privalės pilnais kastuvais kuopti visų švenčiausių vienuolynų srutas! Tad, mano vaike, šitai rodo, jog Bažnyčia privalo būti tvirta šeiminingė, tvirta ir blaiiviai galvojanti“. O apie kunigus patyrusio klebono lūpomis kalbama, kad kunigams liepta būti ne medumi, o žemės druska; druska degina gyvą kūną, bet ir apsaugo nuo puvimo: „Jums tik viena galvoje – sunaikinti velnią ir dar užsitarnauti meilę, meilę sau, suprantama. Tikras kunigas niekada nemylimas. [...] Bažnyčiai nusispjaut, myli jus kas ar nemyli, mano berniuk. Pirmiausia tegu jus gerbia, jūsų klauso. Bažnyčiai būtina tvarka. Laikykitės tvarkos ištisą dieną. Darykit tvarką žinodami, kad rytoj vėl įsiviešpataus netvarka, nes, deja, taip sutvarkytas pasaulis! Naktis paverčia niekais jūsų vakarykštį darbą – naktis priklauso velniui“. Hierarcho požiūris, blaivaus, patyrusio klebono požiūris. Ir nepasakysi, kad Ambrikūro klebonas taip nesieltgia – jis nuolatos patiria ką tik padarytos, suręstos tvarkos žlugimą ir žlugimus – ir aplink, ir savyje. Gal čia ir tai, ko nepasakė kolega – visa tai žinant, galima viską daryti su tokia aistra, lyg dirbtum amžinybei, arba su cinišku, šaltai apskaičiuotu blaivumu – vis tiek nieko nepakeisi, tad lieka struktūra ir kartojimas. Arba pokalbis su kunigu dekanu, perspėjančiu Ambrikūro kleboną, pokalbis pamokomas ir besibaiminantis, su tam tikru paradoksišku juodoju humoru: „Nedaug trūksta, kad taptumėte intelektualas, tai yra maištininkas, sistemingas visuomeninės hierarchijos, kuri toli gražu nesiremia protu, niekintojas. Tesaugo mus Dievas nuo reformatorių!“ Ambrikūro klebonui pridūrus, kad jais buvo ir daugelis šventųjų, dekanas nuoširdžiai sušunka: „Apsaugok mus, Dieve, ir nuo šven-

tųjų!“ , vėliau susigriebia ir ima aiškinti, jog Dievas tarp kunigų išties nelaukia šventųjų, čia kita erdvė. Kiti reikalai. O šventieji pernelyg dažnai būdavo Bažnyčiai išbandymas, prieš tapdami jos šlove.

Ambrikūro klebonas yra drumstųjų tipo. Bernanoso klasifikacijoje jis būtų arčiau šventųjų. O problema – kaip suderinti reguliariųjų pajėgų, t. y. kunigų pašaukimo specifiką ir šventumą – vargiai išsprendžiama. Arba ją reikia užsikrauti sau ant pečių, ką ir daro Bernanoso herojus. Dienoraščio forma nėra išpažinties forma, bet Ambrikūro klebonas jame randa atramą – kaip ir pačioje krikščionybėje, kunigo darbe, kuris vis išslysta ir byra tarp pirštų, išskyrus vienintelį atvejį, kai iš tiesų jis prie paties pragaro nasrų, apčiuopiamų fiziškai ir psichiškai, sustabdo baronienę ir praktiškai suveikia Dievo malonės stebuklą, kuris buityje praskysta, nyksta, net nepadeda pačiam herojui, kuris toliau riedėdamas savo klystkeliais nesiremia tuo įvykiu. Bent jau tam, kad stiprintų save. Šią knygą galima skaityti kaip krikščionybės apologetiką, jei norime – kaip kritiką. Bet tai vidinė kritika, kuri daug aštresnė ir geriau taikanti nei kritika iš šalies. Nes net žiauriausias kritikas iš šono toli gražu ne viską žinō.

Ir herojaus mirtis, kuri turėtų nušviesti, peršviesti, atskleisti – Bernanoso nesugundo toks paprastas ėjimas, – nieku nepagerina Ambrikūro klebono įvaizdžio. Kvailys, menkysta, mielaširdingas išvėpėlis, liguistas alkoholikas, kunigas nevykėlis, – arba šventasis?

Bernanosas neatsako.

Galimas dalykas, viskas iš karto. Ir knyga nieko nenori įrodyti. Bernanosas nieko nesiekia, išskyrus gelmę. Intensyvią literatūrinę ir psichologinę, dvasinę. Išskyrus dvasinio gyvenimo gelmę su visu jos dugne galbūt tūnančiu Medūzos žvilgsniu.

Prancūzija, Lietuva – sielos vienodos, parapijos vienodos, skausmas vienodos.

Šneku su lietuviu provincijos kunigu po Vėlinių; provincijos klebonu, bet norisi jį mintyse vadinti *kunigėliu*, gal nebūtinai dėl to, kad išsekęs, gal dėl to, kad tai standartinis kaimo žodis. „Kunigėlis“ dar prieš šešis šimtmečius galėjo reikšti ėmitusį bajorą su dvirankiu kalaviju po pažastimi, galėjo reikšti kunigą. Tokios maųybinės formos gal artina vadą ar sielovadininką prie kaimo sielos, prie kolektyvinio kaimo archetipo, kuriame paprastas ųiaurumas, godulys, primityvumas jungiasi su ųioje aplinkoje paradoksišku ųvelnumu ir deminutyvų pomėgiu.

Kunigėlis trilinkas, akys apspangusios. Jis iųsklausė parapijos iųpaųintis per Visus ųventus ir Vėlines, virų trijų ųimtų aukųtaičių. Jis nesiskundųia – toks darbas, bet trys ųimtai burnų, trenkiančių baltarusiųka kontrabandine „Prima“, o ne TV rekomenduojamu „Colgate“. Nuodėmės standartiųkos, pagal tą patį kurpalį, į kurį buvo įvilkτος dar per pirmąją komuniją – vogiau, muųiausi, negraųiai kalbėjau, tėvelių neklausiau. Dabar prisideda dar ir „gėriau“, „bobą primuųiau“, bet vis viena graųu, kai ųeųiasdeųšimtmetis iųburba tėvo neklausės... Iųpaųintys standartiųkos, visiems klebono gaila, skubiai iųburba, kuo nusidėta, formulinės iųpaųintys, beveik nesikeičiančios.

Bendravimas su klebonu pagal formulę, iųvestą balaųin kuriuo laiku. Kai klebonas atvykėlis pradėjo sakyti pamokslus maųdaug „apie sielą“, meilę, atlaidumą ir t. t., parapijos komitetas, prarijęs nuostabą ir iųeidimą, pareiųkė, kad pamokslai „ne tokie“, kad reikia kalbėti taip, kaip parapijoje ių ambonos kalbėta prieš gerą pusųimtį metų. Yra tradicija, ir ne mums ją pakeisti. Juolab klebonui naujokui. Apie peklą reikia, apie sekmadienių ųventimą, ką nors graųaus apie teisingus ir dorus ųmones, ką nors negro apie

girtuoklius ir tinginius. Ir užtenka. Ir gana. Kitaip parašysime vyskupui skundą, kad naujas klebonas nesirūpina parapijiečių dvasiniais poreikiais.

Atrodo, kad šitas socialistinis žanras – skundai – sėkmingai gyvuoja parapijose. Kolektyviai ir privačiai, grupelėse ir t. t. Apie kiekvieną kleboną tų skundų vyskupijų kanceliarijose krūvos.

Yra standartinė klebono vizija – dirba savo darbą, administruoja, stato, taiso, lopo. Pamokslą pasako, palaidoja, pakrikštija. Iš esmės tam seminarijose žmonės ir ruošiami pagal tikinčiųjų poreikius ir pageidavimus, bet kartos keičiasi, XXI a. nebe tai galvoje. Kol bus tenkinami religiniai administraciniai senosios ar vyresniosios kartos poreikiai, ūmai paaiškės, kad neliko kam kalbėti ir ką administruoti.

Naujai kartai reikia naujų kunigų. Kas juos rengia?

Beje, stublinamas informacijos deficitas iš Bažnyčios pusės. Norint galima sužinoti, koks kunigas numirė ar kur perkeltas klebonas, gal ir kokią akciją, religinę šventę kas surengė. Tačiau nėra savianalizės, Bažnyčios ateities vizijos, labai netolimos ateities, kai ištis stipri krizė, kai bent jau provincijos kunigai privalės arba kalbėti bažnyčios pelėms, arba išeiti į kaimo šokus, ar tiesiog *eiti į žmones*, kaip kadaise rusų narodnikai. Dabar iš inercijos provincijos Bažnyčią veža senoji tikinčiųjų karta, vyresnieji, bet provincija tuštėja, prasigeria, jaunimas bėga iš jos, žinia – ateitis galėtų būti blaivūs, pamaldūs, kelis šimtus hektarų valdantys fermeriai. Tik ar nebus tai vizija, nes kaimo realijos dabar kitokios? Nieko aš nemokau, neturiu teisės ir kompetencijos, bet paklausti galima, – gal Vyskupų konferencija užsakinėja sociologines apklausas, mėgina modeliuoti tikinčiųjų amžiaus grupių, poreikių, išsilavinimo ir t. t. ypatumus po penkerių ar dešimt metų? Ar bent

šiandien? Prognozės užsakinėja ar savo išgalėmis ekonominės aplinkos ateitį aiškinasi kiekviena firma ar firmelė. Tokia organizacija kaip Romos Katalikų Bažnyčia, žinoma, gali nenusileisti iki tokių niekų, bet aplinkraščiais ir kasdieniais aplinkos smūgių atmušinėjimais (beje, neplanuotais ir netikėtais) iniciatyvos neperimsi. O Katalikų Bažnyčia Lietuvoje šiandien iniciatyvos neturi. Dvasiniame gyvenime, turiu omenyje. Ją turi sektos, ją mėgina perimti neopagonys, okultinės srovės – ir perima. Tai, kad Bažnyčia pagal reitingus vis dar aukštai, nieko nereiškia. Tai įpročio ir baimės dalykas (jei parašysiu apklausoje Katalikų Bažnyčiai blogą pažymį, ką apie mane pagalvos apklausėja, ir ką aš blogo parašysiu – esu indiferentas ir man juk gyventi netrukdo. O šiuolaikiniai katalikai rašo Katalikų Bažnyčiai aukštus vertinimus, nes bijo pragaro). Ir apklausos detalių sumaišymo. Kai vienoje eilutėje rikiuojami Seimas, Vyriausybė, policija, žiniasklaida ir Bažnyčia... Kopūstas, pistoletas, baleto trupė ir Romos imperijos medalionas. Kuo tu labiau pasitiki? Kvaila? Tačiau juk šios apklausos tam ir daromos, kad išryškėtų nepaprastas žiniasklaidos autoritetas, lyginamas tik su Bažnyčios. Žiniasklaida juk užsako tokius tyrimus. Jei įvestų (derlingais Lietuvos sportui metais) krepšinį, jis savo reitingais prašoktų ir Katalikų Bažnyčią, ir žiniasklaidą, todėl krepšinio niekas ir neįveda.

Bažnyčią dominančios apklausos turėtų būti kitokios – ar tiki tikėjimo postulatais, Jėzaus prisikėlimu iš numirusiųjų, tarkime? Kertu lažybų – dešimt nuošimčių gal ir tiki. Reinkarnacija, kaip jau matyta ir regėta, tiki daugiau. Kaip ir horoskopais, skraidančiomis lėkštelėmis ir t. t. Visais tais dalykais tikėti lengviau. Tu jais gali tikėti, neišeidamas iš namų.

Beje, tos skraidančios lėkštės gal išties yra. Kaip yra ir Jehovos liudytojai, besibeldžiantys į kiekvienas duris. Ar

budistai vienuoliai, krišnaistai miestų gatvėse. Pagonys, meistriškai išnaudojantys romantikos troškulį.

Bažnyčios, kaip kiekvienos tradicijos, palaimintos ir drauge ta palaima prislėgtos institucijos, bėda – kad ji nuobodoka, negali išsyrk sugalvoti romantiškos pasiūlos. Ne kalbu apie tikėjimą turinčius žmones, kurie auklėjimu ar specialia palaima jį gavę, priima Bažnyčią tokią, kokia ji yra, ir jiems nesvarbu nei kunigo charakteris, nei papiliai vaidai. Bažnyčia pašėlusiai romantiška buvo savo jaunystėje. Dabar jos stuburas kietas, ir pokyčiai, nors ir vyksta, trunka šimtmečius, o dabartiniai genetikos, politikos pokyčiai, po eutanazijos įteisinimo ir „po Manheteno“ susidaręs naujas mąstymas reikalauja labai skubių veiksmų. Ne skubotų, bet skubių, ir neapsiribojančių eiliniu veto.

Ir tai suvokiant, kad Katalikų Bažnyčia yra ir lieka paskutinis bastionas, šiame skubiai besikeičiančiame pasaulyje atlaikantis ir išlaikantis žmonijos idealus, ginantis žmogiškumą, jo teises; šiuolaikinis pasaulis su savo laisvėmis susiformavo šimtamečių krikščionybės ir pozityvizmo vaidų dėka.

Nepavydėtina pozicija. Atlaikyti žmogiškumą ir vis dėlto atsiliepti į pakitusį mąstymą, neatsisakant tradicinių vertybių jas modeliuoti, persakyti šiuolaikine kalba. XV–XVI a. Bažnyčia nesugebėjo atsakyti į laiko iššūkius, dėl to skilo. XII–XIII a. irgi buvo krizė, bet į ją atsakė šv. Pranciškus ir šv. Tomas Akvinietis, abu savaip, ir netgi prieštaraudami viens kitam, bet buvo atsakyta ir krizė įveikta. Lietuvos Katalikų Bažnyčia su visuotine Katalikų Bažnyčia turi pajusti laiką igyvendindama Vatikano II Susirinkimo idėjas, nors tai ir nėra labai paprasta.

Dabartinė Katalikų Bažnyčia Lietuvoje turi atlaikyti vieną išbandymą – kartų kaitą. Tai jos užduotis. Senoji karta nueidama neturi palikti pernelyg sunkaus palikimo,

kuris masinėje sąmonėje asocijuojasi su draudimais. Modernusis pasaulis tai atmeta, drauge su Bažnyčia. Reikia pripažinti, kad kontraceptikų draudimas neatnešė jokių apčiuopiamesnių rezultatų. Dėl to gal padaugėjo abortų, gal – atsilikusiose šalyse – gimimų, podraug su ten išaugusiomis socialinėmis problemomis ir bado šmėkla.

Kiekvienas draudimas nuo Bažnyčios atmeta dalį jaunimo, dalį intelektualų. Tas grupes, kurių reikia religijos tęstinumui, savimonei bei propagandai. Nebijau žodžio „propaganda“. Intelektualas ar menininkas religines, dorovines vertybes dažnai gali prastumti geriau ir veiksmingiau nei nuoširdžiai dogmatiką dėstantis kunigas. Nuoširdžiai, teisingai, su retorikos išmanymu ir pavartodamas gražias metaforas. Intelektualas, aprašinėdamas seksą, nuosmukius, alkoholizmą, asmenybės degradaciją ir t. t., gali dorovės į skaitytojo smegenis prikimšti daugiau nei kunigas per pamokslą. Tam jis ir intelektualas, kad jo veiksmų ir moralizavimo nesijustų. O moralizavimas, tiesmukas aiškinimas, kaip elgtis šiandien, neša priešingus rezultatus. Galima šaukti *o tempora, o mores*, bet taip šaukta kiekviename amžiuje. Pažvelkime į krikščioniškos Lietuvos su visais Bažnyčios reitingais, lenkiančiais Betmeno populiarumą keliasdešimčia punktų, požiūrį į buvusias krikdemus. Jie nušluoti. Dabar mėginama persitvarkyti, duok Dieve, bet anoji LKDP, užuot globojusi mažutėlius ir silpnuosius, rūpinusis socialiniais reikalais ir reikalavusi įvesti progresyvinius mokesčius – o juk buvo tokia akimirka (ir eventualiai užėmusi kairiųjų nišą), – barėsi ant bolševikų ir šiaip – draudė. Laisvalaikio giedojo, bet piktais veidais, kurie rinkėjams nepasirodė žavūs ir patrauklūs, kaip tie kiti iš brangiau apmokamų plakatų. Tikintysis irgi žmogus, ir vertina laisvę. Bažnyčia kunigui, politika – politikui, o LKDP politikai sugebėjo paprasto žmogaus labai

per dešimtmetį nepadaryti *nieko*. Užtat liko ideologiškai, idėjiškai tvirti.

Apgultis. Sovietmetis padarė savo ir kunigams. Vyresniosios kartos, vis dar auklėjančios seminarijose jaunimą, psichologijai buvo įkaltas ir įsikaltas vienas vienintelis šūkis – atsilaikyti, išsilaikyti, išlaikyti šį nuolat pačiomis bjauriausiomis ir klastingiausiomis priemonėmis puolamą bastioną. Katalikų Bažnyčia Sovietų Sąjungoje buvo ir liko vienintelė vieša organizacija, „kontroliuojama iš užsienio“, Vatikano. Spaudimas jai buvo žiaurus, ir atitinkamai stengiasi atsilaikyti bet kokia kaina. „Katalikų kalendoriaus-žinyno“ išleidimas tapdavo įvykiu, ką ir kalbėti apie maldynus ar tiesiog Senojo ir Naujojo Testamento vertimus bei leidimus.

Laisvės ar veikiau nepriklausomybės iškovojimas su-trikdė Lietuvos Katalikų Bažnyčią. Iš pradžių ji buvo labai populiari, šventino, laimino, filmavosi, atgavo, perėmė, patarinėjo. Bet pasibaigus pirminei euforijai ir prasidėjus kasdienybei – tiek bažnytinio gyvenimo nepriklausomybės sąlygomis, tiek mėginant krikščioniškiems sluoksniams eiti politikon – pasirodė, kad pasikeitus aplinkai, nepakito mentalitetas. Reikėjo ir toliau atsilaikyti – šįsyk nelabai buvo aiškus priešas, tad juo tapo aplinka. Visa aplinka. Reikia pasakyti, kad šį dešimtmetį aplinka (nesakau, kad be pagrindo) Katalikų Bažnyčios mentalitetui tapo šiek tiek demonizuota, o su demonais nesiderama, su jais kaunamasi. Su aplinka dialogo, mėginimo susišnekėti nebuvo, Katalikų Bažnyčia kyšojo kaip monolitas, iš kurio laidytos strėlės į Nepriklausomybės priešus, prezervatyvus, kolūkių pirmininkus, komunistus. Kol kautasi su šmėklomis, nejučia atsiradusią nišą užėmė Tikėjimo žodis. Kol buvo skanduojama „dvasingumo!“ – Tikėjimo žodis jį atnešė į namus, troleibusus, gatves, verbuodamas sekėjus. Daugelis

nesugebėjo susigaudyti, koks čia reikalas, ir buvo įsiurbti į hipnotinio dvasingumo aferą, iš pagrindžio išėjo kelis dešimtmečius veikusios smulkios okultinės grupės, pradėjo leisti savą spaudą, verbuoti šalininkus – romantiško dvasingumo dvasia, makdonaldinio religingumo pasiūla, – bet verbavo. Indiferentų masyvas, į kurį Katalikų Bažnyčia turėjo pirmiausia kibti, buvo iš esmės nepalietas ir perduotas sektoms. Gal nebuvo jėgų, gal ir toliau veikė atsilaikymo ideologija, o rezultatas vienas – dabar atsi laikyti prieš sektą ir netradicinio religingumo apsiaustį ir pasiūlą ištis tapo būtinybe. Kiek kartų jūsų namuose lankėsi kunigas ar vienuolis ir kiek sektantai?

Katalikų Bažnyčia ir toliau savo pareiga laiko tradicijos išlaikymą ir perdavimą, kunigų kubatūros kalimą seminarijose, klebonai susirūpinę administracija, statybomis, žinoma, Sakramentų teikimu, išpažinčių klausymu. Bet jie neturi laiko sielovadai. Jie – kulto tarnai, ne dvasios mokytojai ar sielos guodėjai, jie dirba prie konvejerio.

Pas kunigus žmonės eina dėl psichologinių, šeimos problemų, neurozių. Kunigai neturi nei galimybės jų išspręsti, nei reikiamo išsilavinimo pradmenų. Vokietijoje kunigai sako: „Mano reikalas – sakramentai, jei per išpažintį matau, kad žmogus turi psichologinių problemų, duodu psichoterapeuto vizitinę kortelę, matydamas, kad jam reikalingas šeimos konsultanto patarimas – duodu kito specialisto telefoną. Mūsų, kunigų, rūpestis – sielos, *Seelsorge*. Psichologinės ir seksualinės kilmės problemos – specialistų rūpestis. Kiek mūsų kunigų ramia sąžine gali pasakyti: „Tavo, vaikinė, problema – neurozė, ji tvarkytina su psichoterapeuto pagalba, tai pagydoma ir sutvarkoma“. Viena vertus, ta pagalba šiandieniam lietuviui per brangi. Antra, tokia tradicija dar tik formuojasi ir pas psichoterapeutus ar psichoanalitikus eina tik sugebantys už ilga-

laikes konsultacijos sumokėti verslininkai. Trečia, abejoju, ar koks nors kunigas išdrįstų nepažįstamą parapijietį pasiųsti į psichologo konsultaciją. Pastarasis pasijustų lyg kuoktelėjusiu pavadintas. O Vakaruose kiekvienas save gerbiantis žmogus turi savo psichoanalitiką, žinantį apie jį daugiau nei žmona ir draugai kartu sudėjus, ir kartais padedantį atsikratyti sutrikimų, fobijų, stresų pasekmių.

Nėra paslapties, kad išsišnekėjimas pas psichoanalitiką yra pasaulietinės išpažinties forma. Už ją mokama. Kunigas tokioms išpažintims neturi laiko, bet stengiasi išklaudyti – apie bėdas su derliumi, vyrą girtuoklį, blogas kaimynes, – išsišneka žmogus, ir palengvėja. Kaip ir pas psichoanalitiką, nors skirtumas yra. Ir didelis. Viena išpažintis baigiasi Sakramento suteikimu, kita, ar veikiau jų ciklas – neurozės įveikimu ar psichologinių problemų aptvarkymu. Tai skirtingi rezultatai, bet klaida būtų manyti, jog vienas atmeta kitą ar kad kunigas ir psichoterapeutas (dažniausiai Europoje) ar psichoanalitikas (dažniausiai JAV) negali vienas kito papildyti.

Čia mūsų ekonominės problemos trukdo, bet Katalikų Bažnyčia galėtų ieškoti kontaktų su psichologijos specialistais, bent jau seminaruose ar kursuose suteikti pagrindines psichoterapijos žinias ir klierikams, kunigams.

Dabartinį žmogų valdantis siaubas, stresai, su kuriais jis kasdien susiduria, kapitalizmo agresija, nesaugumo jausmas ir t. t. reikalauja kitokio požiūrio. Naujo, esminio. Negaliu pasakyti kokio, nes tai būtų nelabai protinga – išdėstyti elgesio taisykles ir modelius tam, ko aš nežinau. Juolab kad veikiausiai čia jokie modeliai ir negalioja, o reikalingas tik platesnis, laisvesnis požiūris į save ir savo artimą, kuris kinta kiekvienu atveju, priklausomai nuo to artimo būklės, išsilavinimo, jautrumo. Tokie kunigai išryškėja greitai, pelno visuomenės pasitikėjimą, populiarumą,

dėmesį, ir arba ištrenkiami į provinciją, arba bent jau (dažniausiai) nepakyla hierarchijos laiptais.

Apsiausties būklė reikalauja standartizacijos, uniformų, karinės drausmės, o karinę drausmę pažeidžiantis asmuo nukeliamas į kokią nors tolimą garnizoną. Tegu jis būtų ir geriausias artileristas. Bet bastiono nebesupą priešiškos jėgos. Jį supa arba jėgos, su kuriomis galima kontaktuoti, ieškoti dialogo ir į jas skverbtis, arba – pulti. Puolant patys reikalingiausi asmenys – ne tvarkingai mundurą užsisagstę ir drausmingi, o nutrūktgalviai, pašėlę, kurie pirmieji išlekia iš apkasų.

Lietuvos Katalikų Bažnyčia peržengia saviizoliacijos ideologijos rėmus, tai labai lėtas vyksmas, ir nuolat pasitikrinant, ar nenužengta per toli nuo saugaus bastiono prieglobsčio, tegu nužengtas tik žingsnelis ir bastionas už nugaros niekur nedings.

Kol kas įdomiausius žygius atlieka pranciškonai, genetiškai įpratę veikti nestandartiškai ir pirmieji gebantys paradoksiškai išlaikyti tikėjimo turinį ir apsivilkti naują nestandartinį apvaskalą. Tegu ir klouno, rokerio, valkatos, bet jų paskirtis ir yra veikti nestandartinėmis situacijomis, nestandartiniais būdais. Popmuzikos koncertas ar roko grupės pasirodymas, dalyvaujant vienuoliams ar ypač jų surengtas, yra jau sėkmingas išėjimas.

Tačiau tie pajudėjimai sporadiški, reti, netampantys sistema. Vokietijoje katalikai bažnyčioje, ant gimnastikos kilimų medituoja lotoso poza. Na, ir kas – jei taip jiems geriau galvoti apie Jėzų?

Lietuvos katalikybė perdėm tradiciška, ypač provincijoje, ir atitinkamai reikalauja tradicijos, formalumų, įpročių ir „tėvų papročių“ laikymosi. Laikas stipriai keičiasi, miestuose tas standartas nepaveikia didesniosios gyventojų dalies, orientuotos į laisvas, nesukaustytas vertybes, reli-

ginis tradiciškumas čia geriausiai atveju toleruojamas kaip formalus dekoras, bet klesti visokios parareliginės ir netradicinės religingumo formos. Tai reiškia, kad miestai šiandien yra misijų kraštas. Tradicinė krikščionybės pateikimo forma čia atmetama podraug su turiniu, ieškoma religinių pakaitalų. Vadinasi, miestuose pirmiausia reikėtų keisti formą, tą keitimą reklamuojant ir tos reklamos nesidrovint. Krikščioniškas turinys didmiesčių gyventojams nesvetimas, tai rodo Tikėjimo žodžio pasisėkimas – kliūtis jiems yra pateikimo *forma*.

Ją keisti galima. Pavyzdys – Bernardinų bažnyčia, Julius Sasnauskas, sugebantis ypač taikliai, nenukrypdamas nė milimetro nuo dogmatikos, o gal net dar labiau prie jos turinio priartėdamas, pasiūlyti naują kalėdinės prakartėlės formą ir ne vien. Tokie eksperimentai pasiseka. Ir nereikia išsigąsti tokių atvejų, kai pavyksta žmones patraukti į bažnyčią.

Prisiminkime, visuomenė stratifikavosi, vieniems reikia vieno, kitiems kito, ir to nevalia baimintis. Tradiciškai nusiteikusieji gali gauti savo formą, netradicinio religingumo išraiškų trokštantys – savo. Turinys juk perduodamas tas pats. Rokeriui apie Jėzų reikia kalbėti vienaip, verslininkui kitaip, bedarbiui trečiaip; niekas čia nebus nei apgautas, nei nuskriaustas, nes Jėzaus pasiuntinystė yra stratifikuota nuo pat pradžių – skirta skirtingiausiems visuomenės sluoksniams, o mes vis dar manome, kad Lietuvos Katalikų Bažnyčia skirta vienam „socialiniam luomui“ – lietuviams *in corpore*.

Kalbant apie mano išpūdžius, tai mes visi vienodi ir Kristus kalba visiems, kurie varge. Ir dar viena mane pri-trenkusi knyga. Tai Philipo Yancey „Jėzus, kokio niekada nepažinojau“ (iš anglų k. vertė Nida Norkūnienė, Vilnius: Katalikų pasaulis, 2002).

Stipri, atvira, drąsi knyga; ji pasakoja Jėzaus istoriją šių dienų žmogui šiuolaikine kalba. Ją rašo žurnalistas, ir tai puikus žurnalistinio profesionalumo pavyzdys, be abejo, kurti siužetą, išlaikyti liniją, įtampą ir paradoksiškumą netgi toje temoje, kur viskas, atrodo, jau pasakyta, jei darytume vieną kitą nuolaidą laikui, yra nepaprasta. Pasakyčiau, kad Yancey pasakojimo galia nėra toli nuo, tarkime, G. K. Chestertono, tik adaptuoto dutūkstantiesiems. Autoriaus išsilavinimas leidžia kalbėti apie anuometę Judėją su istoriko preciziškumu, tik ne prikišamai, o su visomis smulkmenomis, kvapais, kontekstu, ir viską, kas ten dėjosi, mėginant įterpti į modernius vaizdus, socialinius stereotipus, kalbėti ir mąstyti apie tai, ką vienas ar kitas Jėzaus poelgis reikštų, kaip jis atrodytų. Iš esmės autorius verčia evangelijas į šiuolaikinę kalbą, ir verčia nevengdamas pasirodyti pernelyg aštriakalbis, klampių vietų jis neapeina, o išklamuoja jas dar labiau.

Knygų apie Jėzų parašyta daug – pats Yancey teigia, kad per XX a. parašyta tiek, kiek per prieš tai buvusių devyniolika šimtmečių, ir iš pačių įvairiausių pozicijų – nuo marksistinių iki kalvinistinių. Yancey, berods, savo laiku juto protestantiško požiūrio ir išsilaisvinimo teologijos pagundas. Sakyčiau, kad tai knygą daro dar paveikesnę, tikresnę ir gyvesnę.

Galbūt skaitėte kokią nors religinę knygą ir ją metėte dėl nuobodumo, stiliaus ar dėl to, kad ji skaitytina tik sutikus, priėmus, įtikėjus? Su šita taip neatsitiks, tai geriausia knyga apie Jėzaus asmenį, kokią esu skaitęs. Nors teologinių traktatų apie jį apstu, ta didžiulė praraja tarp teologinio lygmens ir kito, kuriuo šiandien pateikiamas Jėzus primityvus, lėkšto, vaikiško stiliaus adaptacijose – tikrai tuščia ar apytuštė. Grynai technine prasme sunku perteikti Jėzų, žmogų ir Dievą, nes kalba tam netinka. Kas, kad

sąvokų galima prikurti. Be to, visos evangelinės situacijos dabarties žmogui jau gali pasirodyti nesuprantamos, visi tie fariziejai su sadukiejais, Romos imperija, – aplinka tolima it koks Babilonas, mąstymas ir kriterijai kiti, Jėzaus reikalavimai neaiškūs, iš jų daromi tai saldainiai, tai karčios piliulės, jo vaizdas išblukęs reklaminio, politinio, informacinio multireliginio šurmulio fone.

Prasčiausia, kad tie vaizdai, kuriuos mes stereotipiškai piešiame prieš įsivaizduodami Jėzų, yra geriausiu atveju fariziejiški, atkariai pamokomi, moralizuojami, paprasčiausiai atstumiantys. Jėzus, kurio vardas valkiojamas moralistų ir apsimetėlių, sutapęs su gero elgesio vadovėlio autoriumi, kuriuo remiasi visi patys nuobodžiausi pasaulyje žmonės, – ne tas Jėzus.

Philipas Yancey mums dėl to ir fantastiškai tinka; mūsų stereotipai, suformuoti XIX a. kaimo moralistų įvaizdžių pagrindu, gerai susiduria su ta išeities pozicija, iš kurios į Jėzų išėjo pats autorius, iš Amerikos Pietų, tų *pietistinių* protestantiškų Pietų, kur apsimetinėjimas ir išorinis kruopščiai puoselėjamas fasadinis pamaldumas, tikėjimo išorė sutampa su tikėjimu, o vidurinės socialinės klasės mentalitetas piešia jį kaip kokį nors animacinio filmo herojų, triušį Rodžerį. Tik dėl ko tas triušis Rodžeris buvo nukryžiuotas? – klausia Yancey.

Išties, mes nesuprasime to, neįleidę Kristaus į savo mentalitetą, o evangelinis Kristus stipriai dreskia. Tai nepatogu, ir tas nepatogumas toks gilus, kad Kristaus neperimsi, nepakeitęs savo mentaliteto. Yancey visoje savo knygoje demonstruoja, kad Jėzų nuolat supo žmonės, kurie šiandien būtų laikomi padugnėmis, o oficialųjį religingumą, pasireiškiantį vien legitimuotais veiksmais, Jėzus nuolatos pažeidinėjo. Jis nebuvo drausmingas pragmatiškas pilietis, nors niekuo nenusižengė, nebuvo moralės įsikūnijimas,

nors tapo nepranokstamu dorybės pavyzdžiu. Jo mokiniai, ant kurių pastatyta Bažnyčia, evangelijose visiškai nevykėliai, bailiai, šiaudadūšiai, paskutinę mokytojo naktį užmiegantys, išsižadantys, sprunkantys, netikintys ir t. t. Jėzus visada elgiasi pačiu nepatogiausiu būdu. Jam neprikiši politiškai korektiško (tais laikais) elgesio, jis buvo virš jo, ir būtent pažeisdamas visas normas, – bendraudamas su moterimis kaip su lygiomis, visų neapkenčiamais muitininkais. Autorius pastebi, kad Jėzus su savo gebėjimais, išmintimi ir dvasios jėga turėjo „logiškai“ reikštis net ne Jeruzalėje, o Romoje, Atėnuose, bent Aleksandrijoje – tačiau ne, Jėzus beveik visą gyvenimą praleido kaimuose ar mažuose miesteliuose, tarp paprastų žmonių ar visuomenės atstumtųjų. Mes nepastebime, kad Jėzaus kelionės nebuvo ekskursijos po apylinkes su mandagiais pašnekovais, o įtempta egzistencija ant socialinio užriebio slenksčio, dykros, kaimai ir valkatos supo Jėzų, – „jeigu Jėzus su mokiniais būtų gyvenę šiais laikais, jie, suvargę ir benamiai, turbūt būtų nuolat tąsomi policijos ir verčiami nešdintis“ (p. 100).

Politikoje, nors ir turėdamas daugybę kelių šlietis prie vienos iš Izraelio „partijų“, teroristų zelotų, pragmatiškų fariziejų, kolaborantų sadukiejų arba, tarkime, stengtis „tiesiog“ išlaikyti neutralumą, – atvirkščiai, kaip pastebi Yancey, „vienu ar kitu metu Jėzui pavykdavo apstulbinti ir atstumti kiekvieną iš didžiųjų grupių Palestinoje“ (p. 69). Jo paradoksai, alegorijos, elgesys stumte stumia šalin visas saugaus ir įprasto gyvenimo normas, bet tai atveria asmenį, patį Jėzaus asmenį, kuris išties yra centras, – jį priėmus, gyvenimas turi keistis, ir keistis į tą pačią pusę kaip ir Jėzaus pasirinktas kelias. T. y. sekti Jėzaus reikalavimais, kurie visi yra neįmanomi – Kalno pamokslas yra neįmanomas žmogui. Tačiau tik šitaip sekama Jėzumi, kuris pats

yra neįmanomas. Kaip sakosi Yancey, jis pats sąmoningai stengėsi pažvelgti į Jėzų „iš apačios“, kiek galėdamas užčiuopti, kaip visa tai atrodytų, jei jis pats matytų visus „tuos keistus įvykius, nutikusius Galilėjoje ir Judėjoje“, ir buvo it žaibo trenktas to, ką suvokė: „Ortodoksų Bažnyčios ikonos, Europos katedrų vitražai, sekmadieninės mokyklos, menas Amerikos žemesniųjų sluoksnių bažnyčiose – visi vaizduoja aiškiu planu ramų, „prijaukintą“ Jėzų. Bet evangelijose mano sutiktas Jėzus tikrai buvo koks nori, tik ne prijaukintas. Jo deginantis sąžiningumas, tiesumas darė jį kartais tiesiog netaktišką. Mažai kas jaukiai jautėsi šalia jo, o tie, kurie taip jautėsi, buvo tokie, su kuriais irgi niekas nesijautė jaukiai. Jį buvo labai sunku nuspėti, suprasti ar priversti kalbėti“ (p. 284). Pats kalbėjimas apie Jėzų, mėginimas jį „išsprauti iš dėžutės“, apibrėžti visada bergždžias.

Ir vis dėlto autorius ištaria frazę, kuri tinka Jėzui apibrėžti kaip jokia kita: „Jėzus iš esmės nepanašus nė į vieną kada nors gyvenusįjį“.

O tai tiesa, ir be jokios teologijos.

Jėzus yra ir Bernanoso herojaus blaškymesi į tiesą, ir mano pažįstamo lietuvio klebono širdyje,

Bet ir Kristui, ir jiems reikia pagalbos. O pagalba būtų žinojimas, kad Bažnyčia drauge su jais iriasi į priekį. Iriasi *Ecclesia militans* laivas. O kariai turi kentėti.

Tie žmonės, tokie žmonės yra priešakinėse linijose. Manau, jais galima pasitikėti ligi galo.

Ar pas mus tokių yra? Yra, bet jų nepervertinkime. Lai patys išsiskauda, lai gelbsti, lai visų pirma užauga. Juk kunigai – iš klierikų.

III. EUROPA IR ISLAMAS

Mes einame į priekį, o prieš mus ir aplink mus islamo teritorijos. Jis įtakingas Rusijoje, Azija jo ištisinio poveikio zona, Šiaurės Afrika, Rytų Afrika ir daugelis šalių, jo veikiamos iš vidaus. Islamas – tai tarp JAV juodaodžių populiariausia religija, nes protestantų ir katalikų religijos – tai vergvaldžių religijos, islamas išlaisvina, – afroamerikiečių lozungas. Išties, islamas išlaisvina, nes dar hidžros metu buvo vykdomas priesakas – musulmonas negali būti vergas, islamą priėmęs belaisvis galerų irklautojas katalikas ispanas išsyk gaudavo laisvę, pinigų, karjeros galimybę. Kad ir toje pačioje galeroje. Įsidarbinti prižiūrėtoju.

Islamą – tai mesianistinė religija, dėl to ji artima krikščionybei. Ir islamas, ir krikščionybė vykdo religinius karus. Islamas Šiaurės Afrikoje, Ispanijoje, Sicilijoje, Balkanuose – tūkstantmetė Europos kasdienybė. Vengrija, Lietuva su Lenkija, rumunai, valachai, moldavai, serbai – visi kovojo islamo fronte ilgus šimtmečius. Ispanijai reikėjo save atsikariauti iš emyrų jungo. Prancūzijai – apsiginti prie Puatjė, netgi Viena XVII a. buvo pafrontės zona, apsuptas miestas. Mes, europiečiai, turime ilgą konfliktų patirtį. Religinių karų patirtį. Ji prasidėjo, kai Muhamedo palikuonys sprogte išsprogo iš Arabijos dykumų, užimdami senuosius civilizacijų centrus (Babiloniją, Judėją, Egiptą, Graikiją, Persiją, Chorezmą, Romos imperijos rytines provincijas, galiausiai Bizantiją), steigdami ant jų griuvėsių naujus. Islamas gyvybingas, jo civilizacija šviežia. Jam dar tik keturioliktas amžius.

Nuo VII–VIII iki XVIII a. Europa kariavo su islamo

galiomis, dažnai gaudama į kaulus ir įtemptai laikydama frontą. XVIII–XIX a. įvyko persilaužimas, Osmanų imperiją pavertęs puvėsiais ir sustabdęs jos judėjimą ir išpuolius į aplinkines teritorijas. Agresija nuslopo dar labai neseniai, ir kodėl? Europa technologiškai pasivijo anksčiau apylygiaiėjusią islamo civilizaciją ir pralenkė ją. Graižtvinis šautuvas pasirodė stipresnis už Damasko plieną, o šarvuoti garlaiviai nulėmė Europos dominavimą jūrose ir uostuose. Europos pramonės revoliucija neturėjo atitikmens islamo šalyse; ten galima įžiūrėti tik jos šešėlį. Automobilis, tankas, lėktuvas – Osmanų imperijoje tokie dalykai buvo neįmanomi ir dėl gamybinių jėgų, ir dėl ideologinių priežasčių. Islamas suveikė kaip stabdis. Iš esmės europietiška sekuliarizacija, vykusi neigiant krikščionybės dominavimą visuomenės gyvenime, atnešė naujas technologijas ir pramoninę revoliuciją. Kalvinistinė bankininkystė pateisino bankus, paskolas, turto kaupimą Dievo vardu. Islamas į turtą žiūrėjo godžiai, tačiau jo realizacija buvo ribota – Sindbado lobų skrynios ir jų atitikmenys sultonų išdinėse nieko nedavė visuomenės ir technologijų raidai, nuolat buvo atkartojamas tas pats civilizacijos modelis, karta iš kartos, tiesa, su tam tikrais skoliniais iš Europos civilizacijos. Paraką ir patrankas turkai valdė ne blogiau, o gal ir geriau nei europiečiai dar iki XVII–XVIII a., vėliau Europa nukeliavo septynmyliais žingsniais. Islamo šalys beviltiškai atsiliko. Tos, kurios turėjo europiečius kolonizatorius, gavo geležinkelius, šachtas, fabrikus, tos, kurios turėjo narsos pasekti Europos pavyzdžiu ir sukurti sekuliaras valstybes, nei technologiškai, nei gyvenimo lygiu neatsiliko nuo Europos pakraščio valstybių (Turkija, šachų Iranas iki Chomeinio revoliucijos). Religiškai fundamentalistinės valstybės tokios ir liko, tačiau fundamentalizmą joms išsaugoti leido gausūs naftos resursai. Jie galėjo

apsieiti be sekuliarizacijos ir išsyk pirktis naujausias technologijas su britų ar amerikiečių inžinieriais priedo. Vis dėlto tai tik viršūnėlė, islamo ekonomika ir mokslas atsilieka, ir taip dar bus keliasdešimt metų; kiek ilgai, nežino niekas. Tačiau pasiekę Europos technologinį lygį, jie puls. Tai nebus koks nors ypatingas įvykis, tiesiog buvusių karų tąsa. Todėl ir buvo brandintas Irako karas, nors priežasčių Sadamo Huseino elgesys – sakykime tiesą – nesudarė. Svarbu valdyti naftos resursus patiems, iki atsiras vandenilio technologijos, leidžiančios varyti automobilius vandeniu. Jos jau egzistuoja, bet tebėra per brangios, ir dar keliasdešimt metų pasaulio ūkis bus paremtas nafta ir dujomis. Žaliavų kontrolė yra pirminis poreikis Europos civilizacijai (čia priskirkime ir JAV, tą pačią Europos kontinento atplaišą, turinčią pasaulio centro saviemonę). Mokslas ir technologijos Vakaruose turi forų, šiuo metu karinės technologijos, kurias valdo JAV ir Europa, yra aukštesnės. Logika paprasta – paleisti jas į darbą, kad islamo civilizacija atsiliktų dar kurį laiką. Ten, kur ji nekontroliuojamai išsišoko, pabombarduoti. Valdyti sąlygiškai pigius resursus, idant nafta būtų pigesnė ir Vakarų ūkis galėtų rutuliotis toliau, lenkdamas islamo pasaulio ekonomiką, iki taps nebepavejamas iš principo. Tad Irako karas išties prevencinis. Civilizacijų konflikte jis turi prasmę ir svarbą. Pats savaime jis beprasmis, per brangus, duoda per mažai tiesioginių, greitų politinių dividendų. JAV siekis jį užsukti bet kokia kaina liudija, kad skubama susitvarkyti su potencialiausiomis islamo pasaulio lyderėmis, perimti jų politinę ir resursų kontrolę. Kitaip tariant, tai antrinė kolonizacija, maskuojama įvairiais vardais ir žodžiais, bet prasmę ji turi tik civilizacijų konflikto fone.

Prevencinis karas yra niekdarystė, tai Hitlerio įvestas terminas. Tačiau savo logiką jis turi – pulk priešą, kol jis

neapsiginklavo geriau už tave. Tai šlykštu, bet būti užmuštam dar bjauriau. Resursų kontrolė ne tik realiai, bet ir simboliškai liudija, kas pasaulio šeiminkas. JAV nešeiminkaus labai ilgai, bet atrodo, kad JAV saulėlydį matys tik mūsų anūkai. Jei JAV kas kelis metus kariaus prevencinius karus – taip ir atsitiks. Tiesa, maža smulkmena – tie karai privalo būti sėkmingi ir trumpi.

Kryžiaus karai, kuriuos Europa kariavo Jėzaus karsto vadavimo ideologija pasiremddama (bei degdama kukliu noru atversti saracėnus), buvo prevenciniai. Tai irgi buvo civilizacijų konfliktas, jeigu nevyniosime tiesos į vatą. Tik technologijos tada buvo artimos, narsa ir fanatizmas – tapatūs, metodas – agresyvus. Europos pajėgumą stabdė tai, kad atstumai tuo metu daug reikė, laivais visų riterių pervežti nebuvo įmanoma, sausumos kelias irgi buvo užtvenktas kalnų, sąsiaurių, upių ir politinių kliūčių. Europa išties buvo agresorė, tačiau kur nors reikėjo dėti karingų bežemių feodalų perteklių, kuris sėkmingai nukraujavo šiuose karuose. Tai viena. Jie bent nesiriejo vietoje, Kryžiaus žygiai sąlygojo (labai sąlygišką, žinoma) taiką Europoje. Antra, Kryžiaus žygiai buvo ne kas kita nei Ispanijoje prasidėjusi rekonkista. Frontas su islamo pajėgomis ėjo per visą Viduržemio jūrą, Ispanija buvo ką tik išsivadavusi iš arabų kolonizacijos, kraujas dar garavo ant kalavijų. Mūšiai Prancūzijos teritorijoje, vykę dar VIII a., nebuvo išgaravę iš atminties; juos priminė populiarioji „Rolando giesmė“ ir riteriška ideologija. Popiežiai jautė pavojų, arabus nuo Neapolio skyrė nedidelis sąsiauris, pavojų jautė Konstantinopolis, – Bizantijos valdos slyste slydo iš rankų, ir prevencinis karas, smogiant nelauktoje vietoje, į priešo teritorijos gilumą, buvo reikalingas kaip laikinas islamo dėmesio atitraukimas nuo didžiųjų tikslų – Bizantijos, Romos (galiausiai ir Paryžiaus). Kryžiaus žy-

giai sutapo su islamo konsolidacijos banga, kovos buvo žiaurios, tačiau, svarbiausia, jos vyko už Europos ribų. Vėliau islamas (ir iki šių dienų) išlaikė atmintį apie neteisingus puolimus, apie politines normas paminančius religinius karus, Kryžiaus žygius. Dar ir dabar Izraelio ir JAV frontą arabų mentalitetas labai lengvai sutapatina su Kryžiaus žygio frontu XII–XIII a. Palestinoje. Šiandien ši ideologema arabų pusėje veikia, o Vakarų pusėje slopinama tiek, kad Vakarai apskritai apie Kryžiaus žygius užmiršo. Mes su palestiniečiais esam išimtis. Bet einame toliau.

Islamas jaučia, kad technologiškai atsilikdamas jis gali pralaimėti frontinius karus bet kurioje pasaulio vietoje, asmenine musulmonų narsa niekas neabejoja, bet technologijos ir pasirengimo lygis ne jų naudai. Šiandien kare vienas prieš vieną kaip ir Kryžiaus karų metu šansai būtų apylygiai. Todėl tiesioginio kontakto vengia ir rusai Čėčėnijoje, ir amerikiečiai Irake bei Afganistane. Tiesioginio kontakto vengimas prasidėjo dar Antrojo pasaulinio karo metu, anglosaksų aviacijai į drūzgus verčiant ištisus miestus, kol telikdavo džipais įvažiuoti į aviacijos ir artilerijos išvalytą teritoriją. Vokiečiai bjaurėjosi tokia karyba, tačiau ji davė vaisių ir Japonijos branduolinės atakos atveju – milžiniškas salynas užimtas numetus dvi bombas. Vietname nepavyko išvengti tiesioginio kontakto, ir amerikiečiai, pasidavę jiems primestai partizaninei taktikai, prakišo.

Musulmonų fundamentalistai teroristai tęsia karą, mėgindami pakeisti jo pobūdį. JAV siekia karo, kuriame nebūtų fronto linijos. „Tokį ir gaukite“, – sako teroristai savo atakomis. Niekas niekur negali būti saugus. Teroras visų pirma siekia paveikti Vakarų ir JAV ekonomiką. Idant jų raida sulėtėtų ir islamas gautų laiko pasivyti Vakarus ar įgyti branduolines technologijas. Štai ir visa istorija.

Visu šituo noriu pasakyti – karas su islamu vyksta. Tai

senas karas tarp Europos ir islamo civilizacijos šalių. Tai civilizacijų konfliktas. Tačiau jis prasidėjo ne vakar. Keičiasi jo formos, ne esmė. Bet iš priešininko visada galima ko nors pasimokyti.

Azarto. Šiuo konkrečiu atveju.

IV. TRADICIJA IR „TRADICIJOS“, ARBA KAS SIŪLOSI VIETOJE KATALIKŲ BAŽNYČIOS?

Naujieji ir patys šviežiausi

Maždaug taip reklamuojasi naujas muilas, skalbiamieji milteliai ar daržovės. Nieko keista, kad pagal reklamos principus save pateikia ir naujieji religiniai judėjimai. Per du ištikus tūkstantmečius, – teigia jie, – žmonija ir jos religijos klydo; dabar atėjo laikas naujausiems judėjimams, ištaisantiems senųjų trūkumus ir paklydimus, kuriais senosios religijos apsimėlė per amžius. Tereikia nuvalyti ir pataisyti vieną kitą šventraščių vietą arba geriausia išvis keletą išmesti.

Visoje religijų istorijoje, iki pat modernių laikų pradžios, senas, patikrintas tikėjimas visada buvo patikimesnis, saugesnis, tėvų ir protėvių išpažintas. Ir taip ne vien didžiosiose religijose. Kiekvienoje džiunglių gentyje tegu ir genialus pranašas, ėmęs skleisti naują mito aiškinimą ar juolab skelbti naujus dievus, būtų akimirksniu paskerstas. Pranašų ir naujų religijų skelbėjų likimas būdavo žiaurus ir liūdnas, nuo Manio iki Zaratustros, nuo Kristaus iki Echnatono. Pasisekė mažumai, kaip kad Budai ar Muhamedui. Nauja religija įtartina. Tik laikai apsiverčia. Nauja religija skelbiama patikimesne už bet kurią senąją. Kodėl? Ogi todėl, kad vyksta humanitarinis, technologinis progresas, ir religijos turi spėti koja kojon su progresu, t. y. sėsti iš garlaivio ar triremos į „Concordą“ arba žlugti, beviltiškai atsilikusios, pralenkto modernesnių, sintetinių, apjungiančių ir vienijančių.

Tačiau „Condordai“ irgi moka kristi, o visos naujosios religijos ir bažnyčios, pasivadinusios „visuotinėmis“,

„galutinėmis“, „unitarinėmis“, „universaliomis“, turi šimtmečio ar dviejų istoriją ir yra kurios nors religijos atskalos ar atskalų atskalos. Taip Tikėjimo žodžio bažnyčia ar jai artimos atėjo iš sekmininkų per pilnutinės Evangelijos judėjimą, sekmininkai atsirado iš JAV metodistų apie 1900 m., metodistai savo ruožtu kilę iš XVIII a. atsišakojusios anglikonų bažnyčios srovės, anglikonai – XVI a. atsiradusi protestantizmo srovė, savitai sulydžiusi katalikybę ir Martyno Liuterio mokymą... Ir t. t. Naujosios krikščioniškos Bažnyčios yra atšakų atšakos, atskalų atskalos, ir jau vien tai leidžia įtarti, kad jose esama ko tik nori, bet tik ne ištikimybės tradicijai, kad ir kaip ją suprastume. Oficialių protestantizmo atskalų su šiočia tokia istorija virš keturių šimtų, bet neskaičiuojame grupių, kurios atskilusios nuo pastarųjų, ar kurias sudaro keliolika žmonių – tada net krikščioniškų sektų ar judėjimų yra tūkstančiai. Kuo patraukia šie judėjimai? Neabejotina, kad jie entuziazmo turi daugiau nei katalikybė ar stačiatikybė. Jie turi daugiau raiškos formų (ar mažiau, kaip dažna reformatoriška pakraipa) ir suteikia tai, ko šiuolaikiniam žmogui reikia – greitą ir užtikrintą teisumo savimonę, išrinktumo dvasią, įsitikinimą, kad būtent ši grupė artimiausia Dievui, geriausiai supranta šventraštį, intensyviausiai išgyvena artumą ar tapatumą su Dievu.

Nieko nepasakysi, tai malonu – būti tarp išrinktųjų. Tai, kad Katalikų Bažnyčia siekiant Išganyimo siūlo paramą daugumai ar praktiškai visiems, neimama domėn. Saujelė išrinktųjų daug įdomiau. Šiais laikais tempą laiko tos religijos, kurios arba susilieja su sekuliariąja dvasia, su profaniškumo persmelktu pasauliu, kad tampa bemaž saviįtaigos ir gerovės siekiančiomis dietos mokyklomis ar panašiais niekais. Arba tos, kurios teigia askezę, atsiribojimą nuo pasaulio ir pabrėžia ilgas entuziastingas maldas, pasninkus,

atsiskyrimą nuo nusidėjėlių pasaulio ir laukia greito ir skubaus išganymo vien sau. Katalikybė, stačiatikybė ar klasikinis protestantizmas vis dar laviruoja tarp dvasios ir materijos, tarp sieliškojo ir kūniškojo žmogaus – jis galų gale toks ir yra. Tuo tarpu naujosios religijos atmeta žmogų kaip visumą, žmogų, gyvenantį tarp dievybės ir pasaulio reikalavimų, ir užaštrina, išryškina vieną požiūrį – asketišką entuziazmą, išblukusį, visa apimantį, bet lepšišką buvimą Kosmoso informaciniuose srautuose ar karmos vėjų vartomą po visokius romantiškus užkampius.

Priežastys socialinės, ideologinės, religinės irgi. Vakaruose sekuliarusis judėjimas prasideda XVII–XVIII a. sankirtoje ir apogėjų pasiekia sulig darvinizmu, pozityvizmu ir geležinkeliais XIX a. Praėjęs šimtmetis buvo pozityvistinis, tačiau jo antroje pusėje, po visų pozityvizmo nesutrukdytų karų ir osvencimų, priešingai nei buvo galima tikėtis, kilo naujo religingumo banga, apėmusi milijonus žmonių visoje planetoje – nuo meditacijos grupių iki eksportinio induizmo ar budizmo, nuo sektų, apimančių keliolika žmonių, iki iš tokių sektų išsirutuliojusių bažnyčių.

Kodėl tos naujosios bendruomenės tapo tokios populiarios? Matyt, senosioms ištis ėmė kažko trūkti – būtent sąsajos su „laiko dvasia“, su evoliucionizmu, vyraujančiu europietišrame mąstyme ir paradoksiškai suartėjusiu su reinkarnacijos doktrina ir pan. Žmogus susvetimėjęs, o senosios religijos tokio susvetimėjimo galimybės nė ne-numanė ir nepasiūlė naujų bendravimo formų. Tačiau ir čia dar ne viskas, nes senosios religijos žmogaus ir Dievo dialektiką persunkė istoriniu krūviu, poreikiu dirbti su savimi ir galiausiai nebūti užtikrintiems iki galo. Naujieji judėjimai siūlo kitą principą – greitą sėkmę šiame ir aname pasaulyje.

Naujosios religijos ar veikiau religingumo tipai dažnai

kokteiliai tiesiogine prasme. Kokteiliai, kuriuos suplakė vienas ar kitas *guru* savo ir savo sekėjų malonumui. Tokie kokteiliai daromi iš krikščionybės doktrinos, induizmo, budizmo, bet juose atmetama tai, kas tose religijose yra stipru, kas vargina, kas kelia reikalavimus. Išspaudžiamas saldus vandenėlis, kurį gerti visiškai malonu. Tokius distiliatus dažniausiai ir siūlo naujieji religiniai judėjimai. Kodėl gi jiems nebūti populiariems? Kita vertus, tradicinės religijos prarado savo išpažinėjų skaičių dėl tos pačios sekuliarizacijos. Tiek Vakaruose XIX a., tiek Sovietijoje XX a. šeimose (ypač miestuose) nutrūko kartų ryšys, per kurį būdavo perteikiamas tikėjimas, o visuotinė sekuliarizacija ir ateizacija paliko pakankamus pėdsakus, kad tradicinės religijas būtų galima laikyti atsilikusiomis nuo progreso, sustingusiomis laike, neatitinkančiomis šiuolaikinio gyvenimo reikalavimų ir spartos, iliuzijomis ir kvaišalais liaudžiai. Tuo metu naujosios religijos dažnai yra ne tik kelių religijų sampyna, bet ir remiasi mokslinėmis doktrinomis (kvantine fizika, evoliucija, dietologija), per jas pritraukia daug žmonių, kuriems mokslas yra autoritetas. Bet už to moksliškumo fasado slypi siekis bet kuriuo keliu įtraukti aibes žmonių ir juos valdyti, darant pinigus. Absoliučios daugumos naujųjų judėjimų tikslas yra pinigai. Tai verslas, religijos dabar yra pinigų sunkimo mechanizmai, į kuriuos galima investuoti, laukiant atpildo jau nebe aname (nes jau niekuo nebetikima), o šiame gyvenime.

Kuo tai baigiasi? Tradicinės religijos vis vien gyvos, nors joms ir skirtas perdėtas ir naikinantis masinės žiniasklaidos žvilgsnis, jos dar tebėra pajėgios. Tradicinės religijos, kurios yra sąlygiškai jaunos, sekuliarizacijai priešinasi savitai – per teokratiją, per dvasininkų luomo faktinę valdžią ir absoliučią įtaką valstybės gyvenimui, per fundamentalizmą. Tai islamo kelias. Tas pats kelias, kuriuo,

būdama islamo amžiaus, ėjo ir krikščionybė, kai jai ėjo keturioliktas šimtmetis. Ji jau persirito per teokratijos ir Kryžiaus karų apogėjų, o islamas dabar tik bręsta savo „pusmėnulio žygiams“. Judaizmas persunkė Izraelio gyvenimą. Nors Izraelyje labai daug pasaulietiško, religinė ideologija čia lemiama. Judaizmas vyresnis už krikščionybę. Pati krikščionybė paleidusi vadžias ir gali veikti pasaulio įvykius tik JAV protestantiškų atskalų dėka, kitur ją prarijusi valstybė. Bushas su Iraku ir talibų Afganistanu nukariavo du Kryžiaus karo epizodus – tesulaukdamas menko pritarimo iš sekuliariosios ir naujų religijų nustekentos bevalės Europos dalies. Tolerancija, kurią pastaraisiais amžiais rodo katalikybė, kerta per šaknis – ir jei judaizmas ir islamas lieka fundamentalistiniai, krikščionybė traukiasi iš gyvenimo ir apsisprendimų motyvacijos zonos. Taip Europa paliekama ideologiškai ir religiškai beginklė.

Tylus magijos žavesys

Be šito neapsieisi. Rytą pasigavęs bet kokią tautinio radijo bangą, nesi tikras spėsiąs išgirsti orų prognozę ar trumpas žinias, bet kad pataikysi į nuolat persukamus horoskopus – nėra abejonės. Astrologų pranašystės tapo rytinės kavos papildu.

Anksčiau tai vadinta vitaminais, bet padorų lotynizmą išstūmė „maisto papildai“. Jau ir vitaminas C yra maisto papildas, eilė aspirinui, bet aš ne apie tai, aš apie kitą papildą – astrologines prognozes ir maginius judesius per rinkimus. Vitaminas. Nesvarbu, ar jis veikia, svarbu, ar juo tikima.

Astrologija kaip ir vitaminai – apie šiuos reiškinius sakoma, kad jie veikia. Ar išties – kita kalba. Rinkimų Afrikoje technologijos neapsieina be žiniuonių ir burtininkų dalyvavimo, Hitleris klio vėsi horoskopais. Tai garsinama

kaip horoskopų reklama: tokie žmonės, tokie netikėliai irgi dvaro astrologus laikė. Ronaldas Reaganas, berods, pasitikėjo horoskopais, ir biržoje žmonės žaidžia horoskopais remdamiesi. Ir Lietuvoje yra dvaro ar dvarams artimų astrologų. Juk ne poetai, o spėjikai. Juk smagu paleisti per Lietuvą gandą, kad toks ar anoks raganius ar ponias ragana pareiškė, jog prezidentu taps ponas X. Koks poveikis? Žiūrint kam, vienas gal nusilenks Paslapties jėgoms ir paaukos balsą. Poveikis yra toks pat kaip ir gando – neapskaičiuojamas. Vienam gali sukelti atmetimo reakciją, kitam – norą veikti pagal gamtos jėgas.

Rinkimai – tai metas, kai burtininkai sukrunta ne vien Afrikoje. To priežastis paprasta – padidėjusi paklausa. Žinių iš ateities, žinių iš anapus. Tai teikia reklamos ir poveikio visuomenei galimybę, pinigų pasiūlą, tad magai nesnaudžia. Tikra ar netikra astrologija, tampa nesvarbu – jeigu mes tikime rytiniais „horoskopais prie kavos“, jų „autoritetu“ pagrįstas gandas gali suveikti. Politinėse technologijose nesvarbu, ar gandas turi ką nors bendro su tikrove. Gandas yra informacijos rūšis, kartais įtaigesnė nei laikraštinė, nes eina iš lūpų į lūpas, o juolab perduodamas kaip ezoterinė žinia. Visi gando „savininkai“ yra džiugiai sujaudinti, nes priklauso ezoterinei gandą girdėjusiųjų, taigi „labiau patyrusių“, „labiau išmanančių“ bendrijai. Tiesa, gando prigimtis tokia, jog gandu pašvęstųjų būna tiek daug, kad gandas persmelkia visą visuomenę. Ar gandas pasitvirtina, ar ne, jis toliau gyvuoja, bet jau nebėra paskutinis mados šūksnis. Naujas, šviežias gandas juk visai kitoks... Astrologinės prognozės irgi veikia gando principu.

Astrologija veikia ir, protingai svarstant, ji nėra tuščia; jeigu jos laiką skaičiuotume nuo Babilonijos, tai jai gali būti bent jau pusketvirto tūkstantmečio. Garbingas amžius. Tačiau laurais vainikuotų astrologų galvų šioje galerijoje

daug mažiau nei nukirsdintų ir pamautų ant mieto galvų... jais pasitikėjusių karūnuotų galvų, turiu omenyje. Astrologija – tai mokslas, esantis arčiausiai magijos, kvazimokslas, bet ji nebūtų išlaikiusi savo tradicijos, jei nesiremtų dėsningumais ir praktiniais pasiekimais. Magija išliko ne dėl to, kad žmonėms būdinga painioti pasekmę su priežastimi, o todėl, kad ji veikia. Tačiau kuo rimtesnis astrologas, tuo aptakesni jo patarimai. O jau vienareikšmių ištarmių profesionalas vengia kaip ugnies. Tendencijos, palankus ar nepalankus metas sprendimui – tai viena, o aiškos ir konkrečios ištarmės – tai jau prastų burtininkų bruožas.

Tačiau kodėl tos prognozės tapo tokios populiarios, tos „kavos prognozės“, dienraščių, žurnalų horoskopai dienai, savaitei ar mėnesiui dviem sakiniais? Jos populiarios, nes jos skelbiamos. Jei iš rytinių laidų ar dienraščių išnyktų kasdieniai horoskopai, daug kas to nė nepastebėtų. Dabar viskas vyksta pagal rinkos dėsnius – teikiant horoskopus, kuriamas poreikis, sukūrus poreikį, jis tenkinamas laikraščiais arba individualiais horoskopais, kurie daug patikimesni ir priklauso jau kitai lygai. Tačiau kiekvienas naujokas, užsisakęs sau individualų ir atsakingai parengtą horoskopą mėnesiui ar metams, nusivils. Bus tik didesnės ar mažesnės galimybės, tikimybės, kurios gali būti panaudotos arba ne, ir visada – nebūtinai ir neprivalomai.

Yra juk žmogaus laisvė. Sėdi su savo kavuota laisve projektuodamas dienos darbus, o radijas kavinėje ar virtuvėje tau sukala papliūpą: „nesėkminga diena, viskas kris iš rankų, atsargiai prie vairo, didelė buitinių ir techninių traumų galimybė, prarasit pinigus arba apvogs, sutarčių nepasirašinėkit, visi kėsinsis tamstą apmauti“. Na, ir kas po tokių naujienų gali nesulapsėti ausimis, net jeigu to ir nemoka? Ir ar tai nėra žmogaus programavimas, t. y. perprogramavimas? Net netikėdamas tais vienadieniais ho-

roskopais pasijusi nejaukiai. Net triskart nusišpjojus per kairįjį petį nepalengvės. Pats bandžiau, nepadeda. Gali apsimesti, kad užmiršai. Gali iš tiesų pavykti išstumti iš aktyvios sąmonės, bet tada ta dienos programėlė nusistumia į pasąmonę, o tai dar blogiau, ji veikia tave nekontroliuojama.

Žinoma, visai kitaip nuteikia palankus dienos horoskopas. Viskas seksis, pasirašysi puikią sutartį, byrės nelaukti pinigai, užklups geros sveikatos priepuolis, švytėsi ir visi (visos) tave mylės ir gerbs. O ką, jei ne taip? Jei džiaugsmingai išsišiepęs lakstysi po miestą, ieškodamas ant šaligatvio dviejų litų pinigų, prisipirksi loterijos bilietų. Ir nieko? Po tokių nepasiteisinusių lūkesčių vakarinė depresija ir sielą persmelkiantis pasaulio skausmas garantuoti. Arba dar blogiau – tądien gali pervertinti savo jėgas ir, rimtai pažiūrėjęs į horoskopą, pridirbti kvailysčių. Juokingiausia, kad ir palankaus, ir nepalankaus horoskopo atvejis yra *blogas*. Ne tik dėl programavimo, o dėl to, kad tai pažeidžia tavo laisvę. Tai sąmonės užprogramavimas, net jei tu sakai sau, kad jais, tais horoskopais, netiki. Net jei tau tavo dieną nupasakotų draugas ar koks troleibuso pakeleivis – vis viena paveiktų, nes tai liečia tavo artimiausią ateitį, kuri tau labiausiai ir rūpi. Dėl to horoskopų geriau vengti kaip ugnies, tai nuoširdus patarimas. Tai nesveika. Ir neetiška, ir metafiziškai netvarkinga.

Tik aš, suprantama, laikraštį skaityti pradėdau nuo horoskopo.

Supratimai ir persekiojimai

Modernusis okultizmas yra šių laikų produktas, egzistuojantis daugiausia todėl, kad greta egzistuoja ir krikščionybė. Jam tai būdas identifikuotis – atmesti. Atmetimas savo ruožtu reiškia pasipriešinimą, o pasipriešinimas neigia

krikščionybės esmę. Jėzų Kristų ir visą evangelinę krikščionybę. Tiesa, okultizmas, atmesdamas Jėzaus asmenį, turi du kelius. Vienas – inkorporuoti jo asmenį į okultizmo pranašų gretą, paversti jį ne kosmoso ir atpirkimo centru, o Mokytoju iš didžiosios raidės, kaip kad Mokytojais buvo Muhamedas, Laozė, Konfucijus, Sokratas. T. y. Kristus paverčiamas tarytumei vienu iš okultinės tradicijos dėmenų. Niekur nedingsi, okultizmas, „taisydamas“ religijų nukrypimus nuo tikrosios tiesos ir autentiškos Dvasinių Mokytojų linijos, turi kur nors padėti Jėzų Kristų. Netgi naciai neatmetė jo visiškai – tačiau Hitleris sekė idėją, kad Jėzus Kristus buvo arijas, tik žydai jo arišką skelbimą iškraipę. Dėl to buvo sukurta legendų, besiremiančių senomis erezijomis ar antikinėmis paskalomis. Svarbiausia, kol Jėzaus neapeina jokia ideologinė struktūra. Jį reikia kur nors padėti, kitaip jokia, net deklaruotai priešinga ideologija ar filosofinė religinė sistema negali be jo apsieiti. Įtraukti į save – vienas būdas. Padaryti Kristų vienu iš arijų minties teoretikų ar vienu Žmonijos mokytojų yra tas pat, nes tai nebe Kristus.

Kitas kelias – ne įtraukti, o kategoriškai atmesti, iš principo kad ir kaip nemoderniai tai skamba. Tai satanistinis kelias. Atmetus Kristų, iškyla Liuciferis, ir niekur čia nedingsi. Satanizmas savo mentalitetą ir ideologiją – kurie beje, kaip ir pozityvusis okultizmo turinys sunkiai apibrėžiami, – remiasi Kristaus ir visų šventenybių ir šventybės apraiškų neigimu. Tai grynasis satanizmas, kurio tikslas – destrukcija; akivaizdu, Kristus kuria ir palaiko, Šėtonas griaua ir ardo – pastaroji veikla kartais gali pasirodyti patrauklesnė. Vaikai, pasistatę smėlio pilis, po to jas subombarduoja. Tikrasis žmogiškas malonumas prasitęsia toliau už smėlio pilių. Gyvenimo destrukcija. Didelis malonumas, būdingas kiekvienam žmogui – kaip pagunda,

įveikiama arba ne. Tiesą sakant, tarp saviDestrukcijos ir kūrybos, tarp ardymo ir kūrimo paprastai nusistovi apytikslė pusiausvyrą. Bet vis dėlto yra laikotarpiai, kai viena persveria. Tiek žmogaus gyvenime, tiek istorijos tarpsniuose.

Didelis smūgis krikščionybės psichologijai – patricentrinės visuomenės suformuotos ir iš judaizmo perimtas siaubingo, rūstaus, baudžiančio ir persekiojančio Dievo paveikslas. Praktiškai šimtmečius į tą paveikslą buvo kemšami socialiniai ar šeimos santykių sąlygoti vaizdiniai. Tai ir tijūnas, ir bajoras, ir dvarponis, ir kolchozo pirminkas ir gensekas, caras ar imperatorius. Žmogus savo sąmonėje kūrėsi Dievo su bizūnu paveikslą. Tai tiko feodalizmui, todėl ir pamokslai buvo atitinkami. Pragaras, bausmė, keletas išrinktųjų. Visi kiti laikomi įtemptoje baimėje. Geriausiu atveju skaistykla – ilgas, apvalantis, ne labai aiškus periodas. Nieko gero iš Dievo nesitikėta, o Dievo Tėvo bruožai perėjo ir jo Sūnui. Feodalinio pobūdžio pamokslai, akcentuojantys bausmes ir pragarus negalimybę pasislėpti bent jau Lietuvoje vyravo iki XIX–XX a. Ne kitaip buvo ir kitose šalyse – tiek katalikiškose, tiek protestantiškose. Ne veltui katalikybėje taip suklestėjo šventųjų kultas – jie buvo artimesni, žmogiškesni, jie galėjo užtarti, tarpininkauti. Ypač iškilo Marija, ta didžioji Motina ir užtarėja, kuri iš esmės gina nuo Tėvo rūstybės ir rūstaus bei kruvino Sūnaus atpirkimo ant kryžiaus. Vaizdiniai ir teologija – ne tas pat.

Socialinės Dievo analogijas pildė šeimos analogijos. Tėvas patricentrinėje žemdirbių visuomenėje buvo absoliutus ir neginčijamas lyderis, savo autoritetu gožiantis ir sūnus, ir dukras, ir visus įnamius. Praktiškai psichologinė žmogaus raida nuo pat pradžių buvo slegiama ir spaudžiama. Ponai, kunigai, tijūnai, Dievas Tėvas ir nukan-

kintasis Jėzus visiškai derėjo su artimiausiu Dievo įsikūnijimu – šeimos galva, spaudžiančiu ir verčiančiu kiekvieną asmenį. Berniukai tai patirdavo vienaip, mergaitės kitaip. Berniukui, norinčiam išsivaduoti iš tėvo autoriteto, pačiam reikėjo arba eiti į autoritetus, kas praktiškai sutapo su kunigyste, arba užspaudus prievartą muštis į tokius pačius žiaurius šeimos tėvus. Žiaurumas ir autoritetas šeimynoje nebuvo savitikslis. Žemdirbiui nuolatos grėsė nederlius ir badas, tvarka ir darbas turėjo būti palaikomi ir prižiūrimi maksimaliai. Šeimoje tą įtampą palaikydavo tėvas, dvaro laukuose – prievaizdas, tijūnas, o virš viso to buvo baudžiamos teisės ir žudyti įgaliotas ponas – hierarchija slegianti, juolab kad ją dar pildė rūstus, piktas, naikinantis ir viską žinantis Dievas baudėjas, nuo kurio neįmanoma pasislėpti. Virš vyro kilo ištisa prievartos hierarchija. Niekas šitos hierarchijos taip ir neatšaukė. Modernūs procesai Lietuvoje ją kiek sušvelnino, bet dar prieš dvidešimt metų ji buvo gyva ir veiksminga. Tėvo autoritetas žlugdė ir moteris, kurios vyrą matė kaip pono ir valdovo archetipą, ir savo šeimose gyvendavo pagal tuos pačius hierarchinius principus. Vis dėlto moteris buvo ir guodėja, ir globėja, kaip ir visais laikais. Būtent dėl to Lietuvoje taip iškilo Marijos paveikslas. Jos įvaizdis vienas iš tų retųjų – gelbstintis, pasigailintis, tarpininkaujantis. Į Mariją kreiptasi daugybę kartų. *Motina* – tai išreiškia labai daug, kaip ir lipte prilipę epitetai – gailestingoji, melaširdingoji. Praktiškai per ją būdavo persimušama, perlipama per visą slegiančios hierarchijos grandinę, per ją drįsta artėti ir prie Jėzaus Kristaus.

Tokiai būklei priešintis sukilimais „prieš valdžią“ ir erezijomis. Lietuvoje tų erezijų nebuvo daug, nors sąlyginė evangelikų reformatų sėkmė XVI a. šį tą reiškė. Tačiau labai greitai paaiškėjo, kad ir protestantiškos doktrinos

slegia lygiai tai pat kaip ir katalikiškos. Ir slegia labiau, likimiškai, kaip kad kalvinistinė predestinacija. Protestantai išmetė paveikslus, o gavo raidę. Kas geriau, ypač kai ta raidė protestantizme labiausiai linksta į ST rūstybę? Juolab kad pašalinus Mariją ir šventuosius, nebuvo į ką įsitverti apskritai. Liko sukandus dantis kurti gerovę žemėje, čia ir dabar, nes niekas nebegalėjo padėti. Santykis su viršumi buvo patvarkytas, įvedant sekuliarizuotą visuomenę ir galiausiai demokratinę santvarką, ir dar vėliau, jau paskutiniaisiais dešimtmečiais, keičiant ir santykius šeimoje. Socialinis spaudimas kiek išsilygino, tačiau pasirodė, kad šeima be tvirto patricentrinio pagrindo taip pat netobula kaip ir maskulininė, t. y. kaip ir šeimos tėvo dominavimo atvejis. Šeima ėmė irti kaip institucija, ji tapo teisinės sutarties objektu, atsirado aibė šeimų, kur vaiką augina vienas tėvas ar viena motina. Patricentrinė šeima spaudė, tačiau užtat davė saugumo jausmą; dabartinė dalinė šeima – nebūtinai.

Protestas prieš patricentrinę šeimos sanklodą davė savo vaisių. Išniro laisvos ir už save atsakingos moters įvaizdis, ir jis ėmė skverbtis ne tik į masinę kultūrą, bet ir į elitinę. Feminizmas pagimdė ir savitą teologiją, kur Dievas paskelbtas moterimi ir taip toliau. Moterys iššventinamos į vyskupas, viena evangelikų liuteronų šiuolaikinė vyskupė Šiaurės Vokietijoje laiko namie Izidės stovylą ir problemiškesniais atvejais su ja pasitaria. Šiandien tai normalu. Katalikybė dar laikosi, nepasiduodama laiko madoms. Laiko mados, be abejo, yra laikinos, o dviejų tūkstantmečių Bažnyčios istorijos rodo, kad madų buvo visokių ir daug, reformų pasiūla egzistavo kiekvieną šimtmetį, tik po kiek laiko paaiškėdavo, kad tai buvo laiko mados, kurių kita karta nebeprisimindavo. Tik dažniausiai budinti ir neišnykstanti pasiūla buvo moteriško prado veržimasis.

Išlaisvintas moteriškumas, emancipacija iki feminizmo yra visiškai dėsninga reakcija. Moterys turėjo išsilaisvinti, tačiau tas išsilaisvinimas nėra pirmas. Bent jau XIV–XVII a. (apytiksliai) ištis vyko moterų emancipacijos procesas, pasireiškęs kaip raganystės epidemija. Nėra nė mažiausios abejonės, kad raganų persekiojimai buvo neprotingi ir žiaurūs, kad šie dalykai peraugo į ištisas valstybes, provincijas, miestus apėmusią psichozę, tačiau tai buvo moteriško archajiško religingumo formų protrūkis. Jos buvo tokios archajiškos ir iš tokių gelmių, kad iš esmės sutapo su magija, ir buvo magija su tam tikrais antimaskulistiniais aspektais. Dievo, Jėzaus Kristaus atsižadėjimai raganų susirinkimuose reiškė perėjimą į kitų galių globą. Astraliniai skrydžiai buvo atgimęs šamanizmas, kaip ir kai kurios ekstatinės technikos. Tačiau raganų ideologijos ašis buvo kenkimas. Kerštas? Matyt, taip. Moterys, visą laiką spaudžiamos ir engiamos, pakilo į didelį keršto žygį prieš visuomenę, bendruomenę, tvarką ir joje galiojančius dėsnius. Raganos buvo pirmosios emancipantės, feministės – ir nieko keisto, kad tą suvokia ir šiuolaikinis feminizmas, ir šiuolaikinės modernios moterys ne tik mielai tapatinasi ar vadinasi raganomis (tai virsta veikiau komplimentu), bet ir atlieka tam tikras apeigas, atkartojančias raganų būrimus. Tiesa, dabar daugeliu atvejų raganos apsibrėžia ne kaip naikinančios, o kaip kuriančios, kaip moteriško kuriančiojo ir, žinoma, amžino prado reprezentantės, kurios gali skleisti aplink taiką, vaisingumą, gerį, – tačiau jos išlaiko ir fundamentalius raganų bruožus kaip kad būrimai, aiškiaregystės, kurie toli gražu nėra nei krikščioniški, nei, tarkime, šamaniški fenomenai. Tai raganystės kaip tokios sritis, stovinti labai arti velniavų. Kadangi ardymas ir griovimas šiuolaikinėje visuomenėje yra nebepopuliarūs, raganų ideologija skelbiasi amžino

kuriančiojo prado tąsa. Tik šis amžinasis kuriantis pradas daugybėje religijų tramdomas – nes jis kuria kaip labai ambivalentiškas pradmuo; gėris ir blogis šiai kūrybai lygiaverčiai, ir ji etiškai nemotyvuota. Žemė gimdo ir gėles, ir pabaisas, ir visi esiniai jos požiūriu – lygiaverčiai jos vaikai. Ragana, kaip Žemės ir jos deivių reprezentantė, kad ir kaip vadintųsi ir elgtųsi, moraliniu požiūriu ambivalentiška. Bent jau tiek.

Situacija

Būrimo salonai kiekviename kampe, kaip ir magijos vadovėliai knygynų vitrinose, ir stebuklingų akmenų parduotuvės, ir ezoteriniai knygynai. Mes priėjome tą lygį, kurį Vakarai pasiekė jau aštuntame dešimtmetyje ar kiek anksčiau – magijos legalizavimą. Sekuliari visuomenė raganoms, magijai, burtams tolerantiška ar veikiau netgi palanki. Dėl dviejų viena kitą lyg ir atmetančių, bet realybėje susipinančių priežasčių. Viena jų – sekuliari visuomenė, oficialiai atmetusi religijas (ir ypač tradicines religijas), laiko jas iš esmės proto apsirikimu, kurio klaidas atperka ir atstoja šiuolaikinių technologijų (ir biotechnologijų) pasiekimai, artinantys žmogų prie tobulo žmogaus ir tobulos visuomenės žemėje būklės. Religija – proto paklydimas, egzotiškas ir įdomus, bet paklydimas, ir net jeigu taip ir nėra, religija negali kištis nei į politiką, nei į švietimą, nei į visuomenės formavimą. Jeigu religijos klysta, vadinasi, klysta ir magija. Magija yra nekaltas žaidimas, magijos salonai daug lengviau steigiasi nei lošimo klubai ar juolab viešnamiai. Jie nekalti, niekam netrukdo, tai tik žaidimai. Ir kas žino – gal jie artina žmogų prie savižinos ir savųjų gelmių pažinimo, ateities pramatymo ir pan. Visa tai visuomenei nekenksminga, ir raganų klubas lengvai bus

registruotas, kaip ir kaminkrėčių draugija. Legalizuodama magiją, sekuliari visuomenė parodo, kad ji nebeturi dvasinių orientyrų – religija išstumta už visuomenės ribų. Tad magiją ji prisiima greta kitų orientyrų – technologijų pažangos, prekių ir kapitalo srautų nevaržomo pasaulinio judėjimo, demokratijos triumfo ir t. t. Sekuliari visuomenė, išstūmusi už borto religiją, pasikviečia magiją. Tiesa, pasikviečia ji ir netradicines religijos formas, Rytų doktrinas, TV pamokslininkus, – tik svarbu, kad tai nebūtų tradicinės „susikompromitavusios“ bažnyčios.

Sekuliari visuomenė kuria naująjį žmogų, žmogų varotoją kuria kapitalizmas, naująjį žmogų kūrė naciai, *homo sovieticus* kūrė ir sukūrė sovietinė sistema.

Sekuliari visuomenė visada stengiasi kurti naują žmogų, nes kitokių apčiuopiamų tikslų ji neturi ar negali įgyvendinti.

Raganos bei magai ir yra tie „naujieji žmonės“, tos pačios eros pranašai, kaip ir jau detalėmis lipdomi kiborgai ir nepaisant draudimų aiškiai greitai pasirodysiantys klonai. Ši aplinka bus kitokia, jų orientyrai irgi bus kitokie.

Magija yra toks praktiškas ir pozityvistinis dalykas, kad sekuliari visuomenė ją ne tik toleruoja, bet ir jos atžvilgiu elgiasi palankiai. Masinė žiniasklaida pasikinkiusi astrologinius ir pranašavimų arklius. Naujas žmogus turi žinoti savo orientyrus ir savo programą, pagal kurią jis turi elgtis. Tai žmogus, kurio sąmonė modifikuota, kuris mąsto ir elgiasi kitaip, kuris yra anapus istorijos ir didele dalimi anapus gėrio ir blogio. Jam nebegalioja moralinis imperatyvas, jam galioja praktinis jo veiklos pateisinimas, jei tai duoda naudos, tai ir gerai.

Vakarų pasaulis iš esmės eliminavo krikščionybę. Ginčai apie tai, ar į ES konstituciją reikia įrašyti, kad krikščionybė yra Europos pamatas ar bent jau vienas pamatų,

liudija sekuliarizacijos išbaigą. Vietoje krikščionybės siūloma įrašyti „dvasingumą“ – o šitai ir reiškia magiją, teatrą, literatūrą, neovedantą ar Tibeto budizmą – nesvarbu ką, svarbu, kad tai tik nieku gyvu nebūtų krikščionybė.

Dar vienas šito ginčo užkulisinis dėmuo – grumantis islamo artėjimas. Jis apie jokią sekuliarizavimą nekalba, atvirkščiai, net ir labiausiai demokratiškos islamo valstybės yra islamiškos iš pamatų, o fundamentalizmas kiekvienoje yra tiek stiprus, kad bet kada elementariais ir teisingais rinkimais gali paimti valdžią (Alžyras, Turkija), ir tik generolai įsikišę išlaiko pasaulietinės valdžios dominavimą. Fundamentalistų ir teroristų reikalavimai nėra neįgyvendinami – Vakarai turi priimti islamą, ir viskas baigsis taikiai (tik kas prasidės – kitas klausimas). Europoje deramasi, ar, krikščionybę įrašius kaip pamatą, nebus ižesti emigrantų islamo išpažinėjų jausmai, o kiekvienoje islamo valstybėje ši religija yra viešai ir oficialiai deklaruotas pamatas. Visi vakarietiškos sekuliarizacijos pasiekimai ir yra atakų tikslas, drauge su visu elegantiškos ar grubios formos feminizmu. Feministinio islamo nebūna. Ir jeigu Europa iš savo apibrėžimo ir savimonės išbrauks krikščionybę, ji liks tuščia vieta, nepajėgi atsispirti ideologinei ir fizinei okupacijai. Tik tiek. Stovėjimas prieš Dievą yra kiekvienos civilizacijos patikrinimas. Kiek ji gali skirti jėgų ir valios nežemiškiems tikslams.

Islamas moka stovėti prieš Alachą pasirengęs bet kokioms užduotims. Ir laikas imti iš jo pavyzdį.

Mokslas ir okultizmas

Pradėsiu nuo to, kad mano dukros kolekcionuoja Taro kortas. Jų yra popierinėse kukurūzų „Aha“ pakuotėse, po tris kortas kiekvienoje. Jos mergaitėms gražios, ir jos įtaria,

kad tai „mergaičių kortos“, kaip kad būna „berniukų kortos“ – su lėktuvais ir pabaisomis. Taro kortos daug subtilesnės. Taigi einama tiesiai į vaikus. Tarkime, okultiniai ar parapsichologiniai žurnalai „Žmogus“, „Lemtis“ mokykloms siūlomi nemokamai. Deja, to negali sau leisti kultūriniai leidiniai. Einama ir į suaugusiuosius. Yra būrimo salonai. Kur nuo to pasidėsi, jie bus, nes negalim drausti to, kas seniai egzistuoja. Tūkstančius metų buriama. Tai nėra gerai, bet burtų niekas nesustabdys. Ir ypač moterų, pajutusių burtų skonį. Vis dėlto perdėm nesąžininga kišti vaikams tokius dalykus, jei perka suaugėlis – bala nematė, jis apsisprendęs, žino ką daro.

Aš nesu prieš būrimus kortomis. Nesu prieš astrologiją. Nesu prieš ateities pranašavimus. Kodėl? Tai lengvos okultizmo formos, gyvavusios visais laikais. Būdamas „prieš“ paprasčiausiai ir liksi toks priešininkas, kuris negali išsisukti nuo objekto. Tarkime, skaitau astrologines prognozes, ir dalis jų pasitvirtina – 50%. Bent jau man. Tai prastai, nes jei pasitvirtintų 10%, tartum, kad tai nesąmonė, jei 24% – statistiniai dėsningumai, jei 90% – jau patikima meteorologinė prognozė. Blogiausia su tuo 50% – nekreipti dėmesio jau negali, o kreipdamas suklysi ir apsiriksi lygiai per pusę. Čia lygiai kaip su sinoptikų spėjimais iki aeronuotraukų ir, žinoma, meteorologinių palydovų laikų. Dabar sinoptikai atspėja daugiau negu 90% patikimumu – anksčiau jie spėdavo lygiai per pusę. Kasdien reikėdavo nešiotis skėtį, vaizdžiai tariant.

Dabar su astrologinėmis prognozėmis man irgi bėda. Aš negaliu jų klausyti. Bet klausausi, nes jei klausai radijo, užkliūvi tiesiog netyčia. Bandai išjungti, o ką daryti troleibuse, kavinėje – užsikimšti ausis? O laikraštyje visad pradedu nuo horoskopų, spjaudydamasis iš gėdos. Jei horoskopas būna prastas, sakau, jie visada meluoja; jei būna

geras, tariau sau „Pažiūrėsim“, bet ir vienu, ir kitu atveju astrologinė prognozė užmeta ant žmogaus sąmonės tinklą. Ir palanki, ir neigiama. Lygiai kaip ir kortų būrimas. Abu spėjimai turi pagrindus ir aš jų nenagrinėsiu, galima, žinia, pašnekėti apie mikrokosmą ir makrokosmą, elementariąsias sąsajas, prekogniciją ir pan. – koks skirtumas, koks jų sąlygiško, apytikslio patikimumo techninis pagrindas, šiuo atveju tai nesvarbu. Svarbu, kad jos programuoja žmogų. Dienai, metams.

„Žinijos“ draugija sovietmečiu buvo šiokio tokio apšvietimo šaltinis; ten vykdavo bent jau meno ir mokslo švietimo paskaitos, kažin koks švietimas prakutusiai liaudžiai, inteligentams. Dabar niekas viešų paskaitų apie meno ar civilizacijos istoriją nebeskaito; beje, kiek man žinoma, nebeskaito niekur. Nei muziejuose, nei „Žinijoje“. Pastaroji tapo šarlatanų iš Rusijos užuobėga, paskaitininkų keliauninkų būrimosi ir reiškimosi vieta. Dabar ten atsibeldžia ir kita publika, iš Vakarų, teikianti ezoterinio švietimo paslaugas.

Koks tas švietimas? Meditacijos pamokos, *reiki*, gydymas rankomis, fengšui, karmos pamokėlės, kaip pačiam atkapstyti savo praeitį, beje, praeityje vien princesės ir karvedžiai gyveno, paprastų tipažų daug mažiau; skaičių mokslas, būrimas iš gimimo datų, chiromantija ir panašiai. Visos šios viešos paskaitos duoda, suprantama, bendrus pagrindus, tačiau jos pačios – tik verbavimo seansai. Per jas surenkami būreliai, kurie toliau dirba konkrečioje srityje, gilindamiesi į karmas, telepatijas ir bala žino į ką – jų, tų būrelių, šimtai, niekas, suprantama, jų nekontroliuoja ir nežino, kas ten vyksta. Labai retai kada atvyksta tikresni ar apytikriai mokytojai, keliaujantys egzorcistai, dzenbudizmo specai – atrodo, dzenbudizmo Lietuvoje bent jau užuomazgos turi ryšius ne su pavieniais specais, o su meistrais ir mokyklomis.

Meditacijų ir kontempliacijų pramokoma, bet speciai, kurie to moko, dažniausiai įtartini ar tiesiog šarlatanai, kurie vietoje meditacijos, tarkime, duoda autogenines treniruotes, o tai nieko baisaus. Daug prasčiau, jei ištis užvedama ant kokio nors kelio, tarkime, gilinimosi į save ar mistinio tapatinimosi pagal kažin kokią iš tiesų egzistuojantį metodą, o po to tas mokytojas išvyksta. Ir mokinys – dabar jį jau reikėtų vadinti pacientu – „važinėjasi“ po astralus vienas, be mokytojo. Rytuose tai neįmanoma, to neįmanoma įsivaizduoti, nes mokinys bent dvidešimt metų turi būti mokytojui ant kupros tikrąja to žodžio prasme, kol gali leistis į normalią, patikimą kelionę pagal kokią nors metodą. Ar apskritai be didesnių pasekmių kontaktuoti.

Kontaktavimai būna įvairūs – su neregimais dvasiniais mokytojais, kosmine sąmone ir pan. Akivaizdu, kad kontakto objektas neapibrėžtas. Niekada jis nebus nusakytas kaip Dievas, bet niekas nesako, kad moko kontaktų su Belzebulu. Kartais daugiau dėmesio skiriama kontaktuojančiojo techniniams apmokymams – kaip sėdėti, maitintis, kvėpuoti, nei kalbama apie objektą, „į kurį“ jis išeis to kontakto metu.

Kalbant apie kosminę sąmonę, kosminę informaciją – tai technikos, leidžiančios priimti šiuos signalus. Jos nėra sunkios, tiesiog tam tikra psichologinė laikysena. *Lai-kysena* ją ir norėčiau apibrėžti – ne malda, meditacija ar kontepliavimas. Viskas paprasta, pasiekus tam tikrą laikyseną, srautas eina, informacija yra bežodė, tačiau savitai „pakraunanti“. Duoda ji informaciją ar ne, bet būseną suteikia pilnatviškesnę. Prisivarius tų būsenų, galima kiekybę paversti kokybe ir palypėti į tokią būklę, kai jautiesi pakankamai kažin ko kupinas. Nori, gali vadinti tai kosmine informacija, nori – kosmine energija, bet tai yra. Pasikrovimas realus, įsivaizduojant galima jį nuleisti ki-

tiems, baterijos principu. Tačiau ką nuleidi, – sunku pasakyti, nes ta sanakaupa nebūtinai teigiama. Kad gaunantysis kažin ką gauna, irgi faktas, ypač jei jis jautresnės psichikos, bet pasakysiu, kad lygiai taip pat jis pats gali to gero pasikrauti iš aplinkos ir pats.

Žinoma, yra ekstrasensų, kurie kosminės energijos tiesiog prisiputę, prisitvatinę iki ausų. Ką su ja daryti, jie ne visada žino, jos valdymas jiems paslaptis. Dažniausia išeitis – gydymas, t. y. jie leidžiasi į ekstrasensus gyduolius, gydančius savo energija, rankomis, arba užsiima pranašavimais, poveikiu per atstumą, telepatija ir pan. Visa tai daroma be jokio vadovavimo ar vadovaujant tokio pat lygio asmeniui.

Dėl srauto: kol jis prilaikomas, kol nesistengiama jo verbalizuoti, viskas dar pusė bėdos; kai kontaktuojantysis su srautu ima kalbėti, jo šneka darosi nerišli, aplombiška, dažniausiai apie išmirusias rases, tolimų galaktikų gyventojus, praėjusias inkarnacijas – t. y. apie dalykus, kurių patikrinti neįmanoma. Tačiau daug kam tai daro įspūdį.

Dalis kontaktuojančiųjų kalbasi su ufonautais. Tai atskira specializacija. Specializacija gali ribotis konkrečių galaktikų civilizacijomis ar maža ufonautų grupe, net vienu mokytoju-ufonautu. Niekas konkretaus ar naujo tie ufonautai nepasako, viskas, ką jie kalba, jau yra parašyta kokiose nors knygos, dažnai mokslo populiarinimo ir fantastikos.

Dažnai kontaktai yra psichinės ligos pasekmė, bet statistiškai, manyčiau, veikiau būna atvirkščiai. Vienuolynuose ar rimtesniuose Rytų meditacijos centruose yra prižiūrintys vienuoliai, dvasios mokytojai, atitinkama dvasinė apsuptis, greitoji dvasinė pagalba blogiausiu atveju yra čia pat. Išeinant į dieviškumo paieškas, vienatvės kelias yra iš dalies neišvengiamas, bet kada nors, vienu etapu paieškas turi kas nors lydėti – mokytojas arba tradicija. Tarkime,

Šventraštis, patikrintų mistikų tekstai. Ekstrasensus tikri-
na nebent patys ekstrasensai. Tie patys, kurie negali gerai
apibrėžti objekto, su kuriuo kontaktuoja. „Kosminė są-
monė“, „informacinis srautas“, „dvasinis mokytojas iš At-
lantidos“ – visa tai dar nėra patikimai nusakyti objektai.
Ekstrasensai tiesiog semiasi sąvokų iš mokslinės popula-
rinimo literatūros – jie negali sau leisti pasakyti, kad kon-
taktuoja su dvasiomis, demonais, Antikos dievais ir pan.
Jie visi perdėm racionalistai ir viską persako fizikai arti-
momis sąvokomis. Tiesa, fizikos populiarinimo literatūra
yra jų mėgstamas skaitymas. Įdomiausia, kad jie skaito
fiziką ar astronomiją, užuot analizavę dvasinius autorius.

Dvasinės kelionės,ėjimas į dvasines teritorijas yra gana
pavojingas, tad dažnas ekstrasensas, beje, nelabai ir žino-
damas, ką ten veikti, užsiima žemiška veikla. Pabrėžiu –
pasikrovęs energijos, ją dalija, arba remdamasis ja spėja
ateitį ar praeitį. Jis eina į žemiškąją aplinką. Ta energija
nėra kas nors nerealaus, vien tik įsivaizduojama, ji nėra
vien vaizduotės padaras. Gerai būtų, jei ekstrasensorika
apsiribotų šarlatanizmu. Tačiau ji tvarkoma sunkiai. Esti
žmonių, turinčių gydymo charizmą, t. y. iš prigimties tu-
rinčių tų galių, kurias vargais negalais ir daug mažesnes
sukaupia ekstrasensai, ir „charizmatikai“ su jomis apsiei-
na geriau. Tačiau kitas klausimas, kur tai bus panaudota.
Charizmatikas savo jėgas gali panaudoti ir blogiui.

Vis dėlto tarčiau, kad kiekvieno ekstrasenso ar okultis-
to žodyne labai dažnas terminas „programavimas“. Jis jo
neslepia, atvirksčiai, jis didžiuojasi tuo „programuotojo“
titulu. Taip skamba daug moksliškiau. Jis „užprogramuo-
ja“ žmogų pasveikti, dvasiškai tobulėti, nerūkyti, meilei,
atpurto nuo alkoholio...

Tas „programavimas“ labai jau primena mokymąsi pa-
gal testus, pagal „programas“ mokykloje. Yra taisinga pro-

grama, tik reikia ją įsijungti. To moko ir televizijų kanalai. To moko ir mokyklos testai, ir aukštųjų egzaminai. To moko ir ekstrasensai.

Čia aš ir išvelgčiau visas masinės kultūros velniavas ir blogius. Katalikybė, tarkime, neįjungia žmoguje programos. Ji duoda jam priesakus, kuriuos žmogus, būdamas laisvas ir nepriklausomas, laužys daug kartų, daug kentės, daug prisidirbs, bet tai bus jo patyrimas, asmeninis ir nepakartojamas. Jėzus Kristus – ne programa, tai paradoksas, tai veikia ne atomas su nustatyta struktūra, o kvarkas, turintis savo valią. Lygiai taip pat be programos veikia hinduizmas, jis įjungia šimtus programų vienu metu, ir žmogus panyra išsyk į daugelį jų.

Ekstrasensai, okultistai turi vieną su masine kultūra bendrą dalyką – jie programuoja žmogų ir tuo didžiuojasi kaip savo efektyvumo įrodymu. Atvirai apie tai kalbama, atvirai puikuojamasi. „Aš jį užprogramavau“, – giriasi ekstrasensas ir apie tai rašo profesiniame leidinyje, giriasi klientūrai, o ši leipte leipsta, norėdama irgi būti taip pat užprogramuota...

Išvada aiški: okultizmas ekstrasensinės praktikos pavidalu – tai masinės kultūros forma dvasingumui. Jeigu įvesime metafizinį matmenį – okultizmas taip įrodo savo dvasinę, metafizinę kilmę – už jo slypi tos jėgos ir galios, kurios iš anapus nenori ir nelinko žmogui laisvės, o jį nori matyti kaip aiškiai ir patikimai veikiančią programą. Šios jėgos įsigalėjusios moksle, visuomenėje.

Okultizmas ir pragmatinis mąstymas

Okultizmas – XIX a. fenomenas, pritaikytas sekuliariai visuomenei ir jos požiūriams į pasaulį; tokį, koks jis turi būti mago ar šamano akimis – aiškus, paprastas, tinkamas

naudoti; XX–XXI a. okultizmas pratęsia tą pačią XIX a. tradiciją, kuri nori matyti, liesti, pažinti netarpiškai; tai buržuazijos poreikis, ir tą poreikį, kokį ji užsakė religingumui, realizuoja būtent okultinė versija. Buržuazijos išradimas buvo ir spiritizmas, ir Agni joga – viskas matyti, pranašystės pildosi, siela varo devinmyliais žingsniais. Šiandien šis užsakymas įvykdytas, ir juo naudojamosi sekuliarioje vartotojiškoje visuomenėje, kur viešpatauja kapitalizmo nurodytos vertybės ir pragmatizmas. Nebe monarchijos orientyrai – nuolatinis tikrinimas ir nuolatinis tikrumas, tačiau be noro įsitikinti tuo, kas jaučiama ir išgyvenama; katalikiška monarchija ir jos mentalitetas leidžia sau tikėti be empirikos patvirtinimų. Okultizmas išties yra pragmatiškas. Kaip tai suprastina?

Dvasiniame kelyje pragmatiškumas reiškia empiriškai patikrinamą dalyką. Žmogus, keliaujantis dvasinio tobulėjimo keliu, turi būti tuo tikras, žinoti lygį, į kurį jis pakilo, turėti „okultinius antpečius“, vietą dvasių ir dievų hierarchijoje. Viską jis turi tikrinti empiriškai, čiuPINėti; jo tikėjimo organas nususeš. Okultistui reikia eksperimentiškai demonstruojamų stebuklų, žinojimo, kad jis teisingame kelyje (čia jis kliaunasi storomis knygomis bei autoritetais), ir įsitikinimo, kad tam tikroje dvasinio tobulėjimo kelio atkarpoje, čia pat už posūkio, jo laukia kontaktas, galimybė susitikti akis į akį su dvasiomis, nematomais, bet gilių tiesų mokačiais Mokytojais. Jis turi matyti ir regėti tai, kas nematoma ir neregima; tokie sąlyčiai su antgamtiškumu jo pragmatiškam intelektui – organui, kuriuo jis tiki, liudija pasirinkto kelio tikrumą ir kelia dar didesnę entuziazmą.

Visa tai, ką čia išvardijau, pokalbiai su dvasiomis ir dievais, materializacijos ir apčiuopiamybės prieinamos, sakykime, šamanams; jie iš to, kaip sakoma, kulto nedaro. Abiem prasmėmis, jiems neateina į galvą tokiais dalykais

puikuotis ar iš dvasių materializacijos daryti išvadas, kad tai nepaprastos šamano dvasinės sėkmės liudijimas. Ne, tiesiog toks šamano darbas. O su galiomis, kuriomis jis dirba, jis tikrai neužmezga kultinio santykio, atvirkščiai, tai, kad visi šamano drabužiai ir kūnas apkabintas amuletais, rodo, kad šamanas iš paskutiniųjų stengiasi apsaugoti nuo pernelyg artimo kontakto su tomis dvasiomis. Kaip su specialiu kostiumu ir nuo karščio saugančia kauke dirba metalurgas, stovintis priešais aukštakrosnę, taip apsauginę uniformą dėvi ir šamanas. Abu jie gali pasakyti, kad valdo – vienas aukštas temperatūras, antrasis dvasias, bet pirmasis nenori lipti į aukštakrosnės žiotis, antrasis – kliūti į dvasių, su kuriomis jis dirba su dviguba ar triguba apsaugine technika ir mundiruote, rankas ar letenas.

Okultistui įspūdį daro apčiuopiami fenomenai. Pasitvirtinusios ar pasitvirtinsiančios pranašystės, dvasių, aurų matymas... O kai nesimato šiaip, plika akimi – yra aurų fotografijos. Jam reikia dokumentacijos ir fetišų, kuriuos jis gali apčiuopinėti. Kontempliacija jam turi duoti „informacijos srautą“, kuriuo jis gali naudotis kasdienėje veikloje bei siekdamas karjeros, o aura ar būrimais iš Taro kortų – kontroliuoti neapčiuopiamą ateitį. Jis turi matyti, girdėti, čiuopti; tada jis pripažįsta fenomeno realumą ir su džiaugsmu tą fenomeną įtraukia į savo dvasinio tobulėjimo apyvartą. Buržuazinis mentalitetas čia plūsta per kraštus, tai, kas nematoma, atmetama, tai, kas išgirstama ar pamatoma, pripažįstama tiesiojo, gerojo, teisingojo kelio vėliavėlėmis.

Vienas elementariausių reiškinių – balsai, kuriais giriasi ir didžiuojasi nauji pranašai, nusižiūrėję į Senąjį Testamentą; manoma, kad balsas, realiai girdimas, yra dvasinio mokytojo ar dievybės balsas. Toks žmogus gyvena pagal jį ir leidžiasi jo vedamas. Visiškai „netikrindamas dvasių“. Šiuo atveju – balsų. Remdamasis lauko tyrimais, pa-

analizuosiu vieną iš pragmatizmo apraiškų – kontaktus su balsais, kurie yra realūs, girdimi to konkretaus asmens, tai gali būti ir balsas, ir balsai, priklausomai nuo okultisto sąmoningo ar nesąmoningo noro ar pasirinkimo. Vienu ar kitu metu jis apsisprendžia dėl skaičiaus, ir su balsais susitariama. Kalbėsiu ne apie Sokrato *daimoną*, balsą, kuris perspėja nesielgti taip ar anaip. Balsai, kuriuos čia kiek nusakysiu, siūlo elgtis taip, kaip jie rekomenduoja, iš pradžių labai švelniai, vėliau – primygtinai. Viskas paremta medžiaga iš Lietuvos, surinkta per maždaug dvidešimt metų.

Kalbėsiu ne apie Veničkos Jerofejevo aprašytas alkoholinės psichozės sukeltas balsų haliucinacijas. Balsai, kuriuos girdi okultistai, nėra sukelti narkotikų ar alkoholio, retai jie pasigirsta kontempliacijos metu ar kaip atsakas į malda. Omenyje turiu pirmuosius susitikimus su balsais. Juos išgirsta žmonės, neturintys ydų, besistengiantys gyventi pakankamai švarų ir higienišką fiziologinį ir psichologinį gyvenimą. Balsai ateina, kai pats žmogus susikuria įtempto ženklų laukimo atmosferą, ima mėgautis *dējà vu*, prekognicija, mėgina išlįsti iš nuosavo fizinio kūno su astraliniu ir pan. Vis dėlto dažniausias metodas prisišaukti balsus – tai pats nekalčiausias spiritistinis seansas. Jo metu, nesvarbu, kaip jis vyko, kokius rezultatus davė, net neigiamu atveju, kai kontakto užmegzti nepavyksta, vis viena tai jau yra spiritistinis seansas, per kurį numušamas gaubtas, saugantis nuo tokių kontaktų. Tai yra kvietimas. Kitas labai dažnas atvejis – balsai pasigirsta vaikystėje. Be jokių pastangų ir norų, tiesiog berniukas ar mergaitė ima tuos balsus girdėti ir su jais kalbasi; dažniausiai abiejų lyčių vaikams tai lytinio brendimo metas, paauglystė.

Kontakto pradžia. Balsas pirmąsyk užkalbina tiesiog iš oro. Tai gali būti emociškai įtempta ir pakylėta akimirka, tarkime, ypatingoje vietoje, kartais kelionėje, kartais pirmą

balso apsireiškimą lydi gražus peizažas, – šitaip balsas atsako į žmogaus emocinį pakylėtumą ir susisieja su teigiamą ar įspūdingą pirmojo kontakto aplinką. Vėliau jam bus priskiriamas tas peizažas, vietos ar žmogaus pakylėtumas. Balsas girdėti ne menamai, bet iš tikrųjų, jis nuskamba ore. Balsas pademonstruoja savo nusimanymą žmogui rūpimu klausimu, savo atgamtinį žinojimą, taip pat jau nuo pirmojo kontakto teikia žmogui pojūtį, kad jis išrinktasis. Kad jis ypatingas, nes Balsas jį pasirinko. Šis pakylėtumas gali būti gana grubus ir tiesioginis, gali būti išreikštas apylankomis. Primityvesniam asmeniui tiesiai šviesiai pasakoma, kad jis yra išrinktasis ar panašiai; ne tokiu naiviam tai duodama suprasti, nuvokti pačiam. Pirmoje kontakto fazėje šis aukštinimas bus pratęstas, išrinktojo savimonė bus stiprinama. Pirmas kontaktas gali baigtis net nespėjus užmegzti dialogo, antrojo balso vizito gali tekti laukti kelias dienas ar kelis metus, tai „psichologinio apdirbimo“ metodas, kuriuo balsai naudojami, nes žmogus, sąmoningai ar ne, ima laukti antrojo užkalbinimo. Ir jam užsimezgas, apsidžiaugia, kad kontaktas atsinaujino, nors suprantama, jam gali kilti abejonių dėl savo psichikos normalumo.

Pirmoji kontakto fazė. Pirmąją kontakto fazę apibūdinau kaip balso ir žmogaus medaus mėnesį. Balsas visų pirma visais būdais mėgina paneigti žmogaus įtarimus, kad jis kuoktelėjo, antra, kelia tą žmogų į padanges ir miglotai užsimena apie jo laukiančią ypatingą misiją.

Žmogus empirikas, suprantama, turi įsitikinti, kad balsas – ne haliucinacija. Tad balsas jam pametėja prekognicijos malonumus, pasako, kas bus su juo artimiausiu metu, pasako, tarkime, kur guli pamesta moneta, ką jis sutiks už kampo ar kitą dieną, kaip jam seksis ir panašiai. Žmogus, ypač nesusigaudantis dvasiniuose dalykuose, ištyžta nuo malonumo, balsas irgi. Abu smaginas, balsas, anksčiau

vizitavęs kaip malonė, dabar lankosi kasdien, atsiliepia pašauktas, užkalbintas. Jis prisistato tuo, kuo žmogus panori; dėl to susitariama, pats žmogus atsargiai yra klausiamas, ką jis manęs apie balso prigimtį; balsas gali pasisakyti esąs angelas, Dievo siųstasis, tiesiog antgamtinis bičiulis; kad nesukeltų įtarimų, pačiu Ponu Dievu jis prisistato rečiau. Tokie kontaktai ypač veikia žmones, neturinčius dvasinės patirties ir ypač – sekuliarioje visuomenėje nesusigaudančius apie dvasių skyrimo poreikį. Empirikas (technokratas ypač) su džiaugsmu priima tai, kad su juo šnekama, ir jis gali pagrįsti sau tikėjimo kelią, neprieštaraujantį eksperimentiniam žinojimui. Eksperimentu jis susiduria su antgamčiu, ir antgamtis eksperimentais įrodo jam, kad kontaktas realus, nes kontaktuojantis balsas žino tai, kas įmanoma žinoti tik laiką ir erdvę pranokstančiai esybei. Čia norėčiau pridurti šv. Dykumų Antano aiškinimą apie demonų visažinystę, kuria jie puikuoja. II a. po Kr. gyvenęs didysis kovotojas su demonais pripažino, kad velnias žino ateitį, bet ne ta pačia prekognicija kaip Dievas ar dieviškos esybės, angelai. Demonas tiesiog žino labai daug, žino esamą dalykų padėtį ir santykius; jis gali pranešti apie ateitį, kombinuodamas savo plačias žinias apie šiuo metu subrendusias būsimų įvykių priežastis. Tai – čia jau pridursiu nuo savęs – ir paaiškina, kodėl kontaktai būna nevienalyčiai. Dažnai balsas išpranašauja fundamentalių įvykių, kartais užsiima visiškomis smulkmenomis, bet kartais ima ir suklysta. Kodėl? Todėl, kad dabartinis priežasčių išsidėstymas jam puikiai žinomas, tačiau gali įsipainioti ir nelaukti faktoriai, ir to įvykio, kuris išpranašautas, gali neatsitikti. T. y. balsų prognozės kaip oro prognozė iki meteorologinių kosminių palydovų laikų – jos tikėtinos apytiksliai penkiasdešimt procentų. Tačiau pirmoje fazėje balsas pranašauja tik tai, ką išties žino, vėliau žmogui

panorus daugiau, jis ir gaus daugiau žinių, tačiau pasipils prašovimai. Šiais merkantilizmo laikais balsų prašoma padėti išlošti loterijoje. Vis dėlto šią sritį valdo atsitiktinumai, kurie nepavaldūs demonams, ir balsas paprastai atsako, kad tai nesutinka su jo moraliniais principais ir su aukštu dvasiniu lygiu. Kitais atvejais pažadamas laimėjimas loterijoje, kai balso ir žmogaus kontaktai pasidarys glaudesni, arba kad tai bus duota už kokį nors mūsų kalbamojo asmens poelgį ar tobulėjimo lygį. Balsas kiša žmogui empiriškai pasitvirtinančią informaciją, ir žmogus yra patenkintas, balsas žmogų aukština, žada, ir žmogus pasipučia. Suprantama, yra dėl ko. Ne su kiekvienu pliauškia angelai ir dvasiniai Šambalos mokytojai.

Antroji kontakto fazė. Ji prasideda, kai žmogus neabejoja balsu, kai kontaktai tampa narkotizuojančiu poreikiu. Balsas pasistengia žmogų išskirti, laiko jį pakylėtą, pažymėtą; žmogus gauna smulkias užduotis. Kur nors nueiti, tarkime, padėti gėlių ar padaryti ką nors visiškai nekalto; jis gali pasiūlyti ir žvakelę uždegti, ir pasėdėti su juo prie vyno taurės, ir papliaukšti romantišką vakarą. Jis gali atsiųsti savo draugų, kurie jam pasakoja savo istorijas. Tie draugai gali būti kas tik nori – nuo Napoleono iki Editos Piaf. Dabar balsas ima aiškinti, kad reikia intensyvesnių kontaktų, kurie palengvintų ir pagyvintų bendravimą. Jis gali pasiūlyti narkotikus. Šiuo atveju žmogus galėsias lengviau atsiskirti nuo kūno ir bendrauti su juo „akis į akį“. Tolesnis kelias aiškus, veda į narkomaniją, kriminalą arba savižudybę.

Antras kelias irgi siejamas su intensyvesnio kontakto paieškomis. Balsas ima siųsti vizijas apie savo aplinką. Aplinka, tiesa, nėra rojus, tačiau ten yra savitos laisvės, gracijos, ir veikiau ją reiktų priskirti tarpinių dvasių pasauliui. Tos dvasios, paprastai turinčios savitai viliojamų

bruožų, ima kviestis pas save. Siūloma laisva dvasinė būklė, kelionės laiku ir erdve. Į kai kurias tokias žmogus įtraukiamas. Pojūčiai ne visada būna labai jau teigiami, bet pats judėjimo ir matymo faktas žmogų sudomina; juolab kad tai yra neabejotinai įspūdingiau nei žemėje. Žmogus, be balso, igyja daugiau pažįstamų ir bičiulių, kurie su juo kontaktuoja. Ką tai reiškia – iš tikrųjų balsas įveda savo žmogų į atitinkamą kompaniją, ir jau perleidžia jos globai.

Trečias kelias, kuris siūlomas tada, kai balsas įsitikina visišku ir aklu žmogaus atsidavimu ir tuo, kad pavyko sugundyti jo puikybę. Jam siūloma tapti mokytoju, balsas arba kas nors iš šalies jam pasakoja paslaptis, kurių jau, tiesą sakant, nebėra kaip patikrinti. Balsas siūlo asmeniui, kaip išrinktajam, pačiam tapti Mokytoju, o mokinių parūpinti pažadama, jei žmogus klausysias balso visą gyvenimą.

Trečioji kontakto fazė. Lemiamoji. Vienus jis padaro mokytojais, kitus narkomanais, tretiems įvaro psichinę ligą, ketvirtus pastūmėja į tiesioginį kriminalą, tai gali būti ir dažniausiai bus žmogžudystė. Vis dėlto dalį žmonių jis ir malone, ir gąsdinimais kviečia prisijungti prie jo ir jo kompanijos per savižudybę. Tai pristatoma kaip paprastas išėjimas iš kūno. Grasinimai gali būti labai realūs, pagundos labai didelės, galimybės savižudybei labai plačios ir lengvos – apkvaitus iššokti pro langą, kitas kelias – išeiti iš kūno ir neskausmingai pereiti į gerai pažįstamų dvasių kontrolę. Grįžti nereikės. Tiesa, tai tiems, kuriems jis pravedė atsiskyrimo nuo kūno kursą. Toks irgi būna, parinktiesiems. Lygiai kaip ir levitacijos kursas, prasidėjęs realiomis trumpomis levitacijomis, tačiau jo baigiamasis egzaminas – šuolis per langą ar nuo daugiaaukščio stogo.

Ketvirtoji fazė. Kontaktuoja arba atsipeikėja, arba patenka balso ir jo kompanijos valdžion, gyvas ar miręs. Atsipeikėjimas, atsisakymas nėra elementarus dalykas,

atsisakymo nei balsas, nei naujieji draugai nepriima; tai esą neįmanoma, jie pernelyg toli nuėję. Imamas kontroliuoti kiekvienas žingsnis, balsai užgožia visą eterį. Čia galima visiška psichinė destrukcija. Situaciją galima apibūdinti kaip pragarišką. Balsas duoda suprasti, kad per giliai įklimpta, Dievo pasaulis užvertas, ir jei jis nenori pragaro, yra ta sritis, kuri jam rodoma, iš principo, kaip sakiau, ne labai baisi, bet jos pakraščiai nerodomi.

Išsilaisvinimo fazė. Labai ilga. Bet balsai savo jėgas perdeda; jie uždengia kontaktuotojo horizontą taip, kad atrodytų, kad tik jis pats yra svarbus ir svarbiausias. Jis ir jie. Daugiau nieko nėra. Dievą užstoja daugybė astralinių realijų ir šešėlių. Bet tai nereiškia, kad Dievas nepasiekiamas. Vis dėlto pirmas būdas, kurį reikėjo panaudoti jau pirmojo kontakto metu – pasiūsti balsą ypač negražiai. Balsai pasirodo įžeidūs, bet tai tik vienas atvejis. Kitas atvejis – Marijos ir visų šventųjų pagalbos šaukimasis. Trečias atvejis – ėjimas pas psichiatrą, bet kontaktuotojas žino, kad tai tolygu ilgam užrakinimui ir ne kiekvienas tam ryžtasi. Žinia, geresnis atvejis – psichoterapeutas ar psichonanalitikas, bet ne kiekvienas psichoterapeutas turi pakankamai supratimo, apie ką eina kalba. Be to, psichoterapija ne visada gali padėti. Praktiškai išsikapstymo nėra. Eiti pas ekstrasensą tolygu eiti pas tokį pat savo kolegą kontaktuotoją, kuris vietoj savižudybės pasirinko Mokytojo kelią. Žinoma, kunigas – bet ne kiekvienas kunigas gali pagelbėti, o ir kunigas dažniausiai įtars turįs reikalą su psichiniu ligoniu ir gali nesileisti į kalbas.

Gera yra šamanas, bet čia jau Sibiro taiga. Profesionalus šamanas vienintelis iš karto orientuojasi situacijoje. Šitoks žmogus gali išgelbėti bent nuo dalies apsėdusių dvasių, o ne nuo paliktų pėdsakų. Jie sieloje žiaurūs ir baisūs, joks kontaktuotojas be pasekmių neišsikapsto.

Kelios pasekmės teigiamos. Viena jų – kietai ir giliai įgytas ir išgyventas sugebėjimas skirti dvasias.

Ir dar knyga, kuri moko drąsos pripažinti tikrovę. Tikrovę – kad dvasias reikia skirti. Tai Gabriele Amorth „Egzorcistas pasakoja: kaip atpažinti demoną ir kaip jo atsikratyti“ (iš italų kalbos vertė Valdas Mackela, Vilnius: Dialogo kultūros institutas, 2002).

Romos egzorcisto liudyta

Gabriele Amorthas (g. 1925), vyriausiasis Romos egzorcistas. Šiuo metu, kaip apie jį praneša leidiniu debiutuojanti mįslinga leidykla, yra kunigas, vienuolis, Tarptautinės popiežiškosios mariologinės akademijos narys, Romos vyskupijos egzorcistas, nuo 1994 m. – Tarptautinės egzorcistų asociacijos prezidentas, taigi specialistas. Juolab pasitikėjimo vertas, kad savo egzorcistinėje praktikoje turėjęs didį mokytoją, tėvą Candido Amantini, o tai retas atvejis, kai apskritai perduodama tradicija.

Ypač tokia. Be kita ko, kaip sykį kitą užsimena tėvas Amorthas, bendravęs bei mokęsis ir iš garsiojo Padre Pio, ką tik gavusio Katalikų Bažnyčioje seniai perbrendusį šventojo statusą. Italijoje Amorthas atlikęs apie 30 000 egzorcizmų. Susidūręs su demonais akis į akį, ir ne kaip su „gėrio trūkumu“ ar gėrio įtrūkimais, o kaip su substancialiais priešais. Vijęs juos, išvijęs, o kai kuriais atvejais, stipresniais – ir pralaimėjęs. Visa knyga skausmingai ir įnirtingai kalba apie egzorcizmo užmetimą Katalikų Bažnyčioje. Pagal pažiūras priskirtinas tradicionalistams. Gal kietiems, primityviems, sukalkėjusių stuburų. Bet čia tas atvejis, kai Katalikų Bažnyčios tradicionalizmas pasirodo autentiška ir tikra jėga.

Galima nustepti skaitant klasikines demonų istorijas iš

Viduramžių ar dažniau Renesanso traktato, tačiau nutikusias šiuolaikiniame didmiestyje, kur demonai kalba, egzorcisto verčiami pasako savo vardus, retai, bet jų kalbose galai susiveda. Per skirtingų apsėstųjų kūnus, per jų liežuvius perduoti jų kalbesiai susiveda į bendrą lauką, kuris šitaip duodasi verifikuojamas. Tai pragaras, Šėtono valdos, su sostais ir hierarchija, bendra atsimetusiųjų erdvė, iš kurios ištrūkusiems demonams žmonių kūnai yra geresnė vieta. Be to, tai gera vieta kenkti – žmonėms, kuriems demonai pavydi, ir Dievui.

Knyga kaip vanduo reikalinga žmonėms, kurie, viena koją mirkydami spiritizmo ar okultizmo dumblėtame sraute, mano, kad tos kojos nepastebės piranijos. Arba tiems atvejams, kurių, kaip esu pats patyręs, Lietuvoje nemažai. Kai išties egzorcizmas padeda. Kai apsėsta. Kai psichologai ir kunigai su paprastais pašlakstymais bejėgiai. Kai tam pačiam kunigui reikia panaudoti jam potencialiai duotas egzorcizmo žinias ir galias, tačiau jis to vengia, bijodamas demono keršto arba juo netikėdamas, o rezultatas tas pats. Kiekvienoje vyskupijoje privalo būti kunigas egzorcistas – šaukte šaukia Amorthas, vyskupo paskirtas, įgaliotas, jis gauna Bažnyčios dvasinės paramos užnugarį, ir pats, suprantama, tam tikrų savybių turi turėti. Bet egzorcistą reikia paskirti. Egzorcizmus gali atlikti ir kunigas, bet tikrai retas kuris tam ryšis neįgaliotas, be to, beveik garantuota, išsigąs viešosios nuomonės ar kokio „Be tabu“ reakcijos labiau nei demono. O vis dėlto egzorcizmai reikalingi, ir Jonas Paulius II, kaip regisi, du yra atlikęs pats.

Tai labai retas atvejis, – teigia Amorthas, – kai demonas išties apsėda žmogų. Nepalyginti dažniau žmogų ištikusią negandą galima išaiškinti fizine ar psichine liga, dar dažniau – apsėstumo įsikalbėta manija. Šiandien tokie pokštai madingi. „Mane apsėdo demonai“, – tokia pat kultūringa

saloninė frazė kaip anksčiau damos nusiskundimas elegantiška migrena. Tik tai nesakoma pernelyg rimtai. Bet apsėstieji iš tiesų nepokštuoja. Ir su jais nepokštaujama. Yra žmonių, kurie supranta apsėdimą, įsisąmonina ir sąmoningai apsisprendžia blogiui, ir, tarkime, satanizmas yra toks atvejis. Vietos demonui suteikimas savyje. Ji užimama, nebūtinai su dundesiu ir žaibais, kaip iš prasto siaubo filmo. Kalbant apie gerą siaubo filmą, Romos egzorcistas kelis sykinius garsųjį kino filmą „Egzorcistas“ – visa tai tiesa, paremta tikru įvykiu, statant konsultuotasi su patyrusiais egzorcistais. Per egzorcizmo seansus vaikučiai ne tik riauvoja demonų balsais pragariško prononso sakinius graikų ir aramėjų kalbomis, bet ir blaškosi taip, kad juos nulaikyti vos ne vos gali keturi stiprūs vyrai, ar trapios moterys susuka metalines lovas įvijai.

O tai, kas okultinėms ir spiritistinėms praktikoms yra siekiamybė, kaip kad aiškiaregystė, ateities numatymas, aplinkos įtakojimas ir valdymas, – elementarūs apsėstumo požymiai. Į kerėjimus ir „nekaltus“ burtus Romos egzorcistas žvelgia be kompromisų, kaip ir į minių transą per jaunimo muzikos koncertus, – tai apsėstumo požymiai. Galimo apsėstumo. Ir daugybė lengvos dvasinių kelių pasiūlos dabartinėje masinėje kultūroje – tai gerai išgrįsti keliai, kuriais einama į kontaktą su demonais, tam užtenka, tarkime, spiritistinio seanso. Per pirmąjį apsilankymą pas būrėją žmogus tampa priklausomas, kerėtojo užkalbėjimas ar amuletas išties išgydo, tačiau liga pereina šeimos nariui ar šiaip niekuo dėtam asmeniui. Antrąsyk ta pati liga užklumpa tokį sveikatos ieškotoją su septyniomis seserimis iškart, užkeikimų krūvos vis auga, įtempdamos žmogų į kerus valdančio demono pasaulį. Daugybė nekaltų dalykų pasirodo besą demoniškos prigimties. Paistalai, nesveikas juodaskvernio požiūris?

Tačiau ką daryti, jeigu jo gydomi apsėstieji į demono aplinką įtraukiami nebūtinai per sąmoningą satanizmo seansą? Įtraukimai lengvi, iš pradžių žaidybiški ar netgi pabrėžtinai pasipuošę gėrio plunksnomis. Ir jau pirmieji egzorcizmai kartais gali išvaryti demoną, jeigu apsėdimas šviežias, o velnias ne iš didžiųjų galybių. Spiritizmo seansai kaip ir okultizmas remiasi idėja, kad aplinkoje egzistuoja mirusiųjų sielos, jas galima iššaukti, bei yra dvasinės esybės, kurių nemini Šventasis Raštas. Dvasinės būtybės galingos, žavios ir ne tokios pakyrėjusios nei „paprastas“ Dievas, jos žada dvasines pramogas, prekogniciją, aiškiaregystę, levitaciją, bilokaciją (buvimą dviejose vietose). Tai dalykai, pažįstami ir šventiesiems, ir apsėstiesiems. Demonai irgi nemažai žino. Tiesa, dar daugiau meluoja. Bet jie siūlo greitaeigį liftą į dvasinės aukštumas, kurio pabaigoje yra mirtis. Tas greitis turi gąsdinti. Bet pragmatiškai modernaus žmogaus sąmonei jis nepaprastai patrauklus.

„Tarpinių esybių nėra“, – teigia tėvas Amorthas. Yra šviesieji angelai ir blogio angelai. Šie gali apsimesti ir prisistatyti kuo tik nori, jei yra pageidaujančių, net Mergele Marija su visa angelų svita. Puikybė šitaip glostoma. O baigiama savidestrukcija. Tai galutinis demono tikslas – nusitempti žmogų su savimi, „mušant“ per tas pagundas, kurioms žmogus yra mažiausiai atsparus.

Žinoma, apsėdimai ir velnio varymai dabar kvepia inkvizicijos recidyvais, Viduramžiais (nuo savęs pridėčiau, kad raganų medžioklė veikiau yra renesansinis, o ne Viduramžių vajas). Bet ką daryti, jei tai faktas? Romos egzorcistas aprašo atvejus, kai egzorcizmai artimųjų prašymu taikyti ligoniams, kurie turėjo įtartinų požymių, bet nebuvo demonams būdingos reakcijos. Jie bent jau nepakenkė, kaip garantuotai pakenkia tokiais atvejais pasitelkiami kerai. sEgzorcizmus jis atliko bendradarbiaudamas su gydytojais,

psichiatrais bei psichoanalitikais, – ir pastariesiems tek-
davo pripažinti akivaizdybę, kad tai – ne jų sritis. O skepsis
iš aplinkos sklinda ir toliau. Patys kunigai, vyskupai netiki
egzorcistais, – sielojasi Amorthas, – netiki egzorcizmais,
o teologai abejoja Šėtono buvimu ir čia įžiūri alegorijas.

Iš esmės modernybė palengvina Šėtonui darbą. Priemo-
nių prieiti arsenalas plečiamas, tikėjimas menksta, taip pat
ir tikėjimas Šėtono egzistavimu, savisaugos instinktas iš-
nykęs. O satanistinė pasiūla stipri ir plati.

Žinoma, modernusis mąstymas, daug ką atmeta. Masinė
kultūra, kaip demonų veiklos terpė, vargiai įsivaizduojama.
Bet čia kalbama apie kitką. Velnias gali reikštis, tarkime,
diskotekose ne todėl, kad diskoteka ar naujoji muzika vel-
niškos prigimties, – jis tiesiog lankosi vakaruškose, kaip
Lietuvos kaimo sėkmėse, jam nesvarbu, ar moderni disko-
teka, ar XIX a. subatvakaris su smuikėle ir armonika. Tie-
siog daug žmonių, kurie atsipalaidavę. Visi perspėjimai iš-
ties skamba retrogradiškai. Bet ką daryti egzorcistui, jei jis
taip mano, remdamasis savo patyrimu? Išsakyti, o jau skam-
bėjimas tebūnie koks nori. Šiuo postmoderno laikotarpiu,
triumfuojant racionalumui, konservatyvi linija gali tapti
prieglobsčiu kad ir anarchizmui su liberalizmu.

Konservatyvumas gali būti anarchistinis, nes jis nepo-
puliarus. Tradicionalistai – užimti liberalų vietą, nes kon-
servatyvi laikysena šiandien išprovokuojama daug labiau
nei pankų šukuosena. Sveikas ir daug žadantis paradoksas.

Baigdamas galiu priminti – visose kultūrose žinomi ap-
sėdimai, ir visos kultūros turi būdų, kaip juos atpažinti ir
gydyti. Per tūkstantmečius tai atidirbta. Bet religijos turi
savo priemonių – tai egzorcizmai. Magai naudoja kerus.
Šamanai – ypatingas charizmas, bet tai vis tiek kerai. Šama-
no charizma jam leidžia atlikti egzorcizmus, bet Lietuvoje
tai netinka, nes pasitikėti ne tundroje sėdinčiu, o lėktuvais

skraidančiu ir paskaitas skaitančiu „pravažiuojančiu šamanu“ daugiau nei pavojinga. O mūsų kultūroje šiandien įprasta, ištikus bėdai, kreiptis į gydytoją, nepavykus – pas kerėtoją arba magą, kuris Liuciferį išvaro per Belzebubą. Ką smerkti? Ką daryti, beje, jei katalikiškoje šalyje nėra egzorcizmų praktikos, o jeigu kas ir vyksta, vyksta tylomis, pasislėpus, ir egzorcistą kunigą prisišaukti šimtąsyk sunkiau nei atrasti gyduolio šamano mobilaus telefono numerį dienraštyje.

Manau, ši knyga turėtų prasklaidyti įtarimus. Egzorcizmai nekenkia, kitaip negu kerai ir užkalbėjimai, net neteisingai diagnozavus, jie veikia kaip palaiminimai. Tik tiek. O reikia tiktai vieno dalyko – kad kiekvienoje vyskupijoje būtų po vyskupo paskirtą egzorcistą.

Ką tai duotų Katalikų Bažnyčiai? Pajuoką, kurios ji bijo? Vargu. Šiandien tai nesunkiai įeity į apyvartą. O kovos dėl sielų fronte – magų klientūros sumažėjimą. Vien tai būtų Katalikų Bažnyčios laimėjimas. Knyga gera, drąsi, iš esmės teisinga. Ne pirmas kartas, kai reakcionieriai teisūs, ir Romos egzorcisto, retrogradiškų pažiūrų žmogaus, veikalas yra didelė dovana. Visų pirma tam, kuris mėgino koją kišti į okultizmo liūną. Jis ten kai ką atpažins.

O knygoje aprašomas metodas – mokslinis. Gydytojų, psichoterapeutų, visuomenės autoritetų patvirtintas, paliudytas, matytas. Taip pat ir sekuliarių, netikinčių nei velniu, nei antipodais.

Ir tada išties prasideda klausimai, ką daryti, jeigu tokie atvejai yra realūs, patvirtinti, išskirtiniai, netelpantys į medicinos ir psichologijos rėmus, ir kas, jeigu jų daugėja? Jų neigimas susijęs su Šėtono egzistavimo neigimu, Bažnyčios tradicijos dalies atmetimu, ir atitinkamai veda į klausimą, kad ir Dievo nėra. Arba jis visai kitoks, nei teigia Šventraštis ir tradicija. Teologinis mazgas geras.

Ir jį užmezga vien klausimas apie egzorcizmų praktiką. Žinoma, egzorcizmai Lietuvoje neprisidėtų populiarumo. Bažnyčiai sekuliarios ir modernios visuomenės aktyse, bet klientūrą nuo savamokslių kerėtojų ir šamanų atitrauktų.

Gal išeitis būtų praktikuoti egzorcizmus vienoje ar dviejose vyskupijose ir aiškinti, kad tai vyskupų iniciatyva. Kai kuriems tektų pabūti juodašimčiais. Bet reikalas nejuokingas.

O skyriaus pabaigoje lieka tik konstatuoti – pasiūla yra, ir ji didelė. Ir įdomi. Tačiau ką ji neša žmonijai?

Bet leiskimės žemėn.

Kūrėjų religingumas

Pažvelkime, pasamprotaukime, kiek lietuvių religingumas atsispindi, tarkime, ne bažnyčiose ir ne sektų rateliuose, grupėse. Ir ne tarp paprastų kaimo ar miesto žmonių. Kad suprastumėme, kas yra, galime tiesiog trumpai pasižiūrėti į vadinamąjį mūsų visuomenės žiedą. Kuo tiki mūsų rašytojai, kūrėjai, menininkai? Jie dažnai turėjo ir atlikdavo savitą religinio pavyzdžio, mokymo, autoriteto funkciją, – tam tikra prasme taip yra ir šiandien. Rašytojai dejuoja dėl dėmesio stokos, tačiau pakanka to dėmesio – šiaip ar taip jie vis dar autoritetai. Kai religiniai orientyrai išsklinda ir tirpsta, jų žodžiai vis dar yra nuoroda į tam tikrą „elitinį“ religingumo tipą.

Neminėsiu pavardžių, tai būtų lyg apkaltinimas, nors čia nėra ko kaltinti: kokia visuomenė, kokia religinė pasiūla, toks ir tikėjimas. Bet kūrėjų religingumas – ne tik simptomas, atspindintis realią tikėjimo būklę. Jie savo pavyzdžiais rodo, kokia gi intelektualų religinė laikysena. Gal tai išimtis? Gal jie išlipę iš sekuliarizacijos spaudimo zonos?

Teisybę šnekėti geriau neliečiant personaliją, o ta teisybė geriausiai atsiskleidžia (tokiu atveju) fenomenologiškai. T. y. skirstant ir dėlioiant pagal tipus ir žanrus.

Neverta minėti pavardžių. Vis viena kiekvienas kūrėjas vadovaujasi jau duota ir priimta „religingumo schema“, kurioje esti įvairiausių langelių. Ir kiekvienas kūrėjas turi savo nikių. Religinių. Religijotyrene prasme jie, kūrėjai, nėra religingi. Klasikine prasme. Jie atstovauja tam, kas šandien ir vadinama „naujuoju religingumu“, „privačiais religingumais“ ir pan. Kai jie tariasi atstovaujant katalikybę ar „krikščioniškuosius idealus“, padėtis dar kita.

Pamėginsiu išdėlioti kelis religingumo tipus ar stilius, kurie sutinkami mūsų literatūroje, poetų, rašytojų, eseistų kūryboje. Jie nesąmoningai į šiuos tipus orientuojasi, tačiau irgi pridurtina, kad kiekvienas tipas retai kada būna išgrynintas, dažnai jis yra pereinamasis tarp dviejų ar kartais priklauso keliems iškart; nieko keista, nes tokie reiškiniai yra dabartinės religinės situacijos atspindžiai. Ji tokia marga, kad pati savęs neidentifikuoja, o identifikuotojas tokiu atveju pats turi užmesti, pasiūlyti savo klausimą, savo sąvokų tinklą, kurį jis meta ant religinės medžiagos.

Nieko, tik reinkarnacija. Reinkarnacinė literatūra mano, kad reinkarnacijos minėjimas ar šio kodo vartojimas jau savaime padaro kūrinį gilų, dvasingą ir, kas keisčiausia, religinį. Tuo metu atgimimas šunimi, arkliu ar daugiavaike motina priklauso televizijos novelių stilistikai. Reinkarnacija čia tėra stiliaus priemonė išspausti ašarai ar nežinant, kaip nudobti herojų jo nenudobiant. Moralo nėra. Šiaip tai stilius, ne religija. Skaitytojai tokius dalykus mėgsta.

Dangus aukštai, žemė žemai. Banalybė, bet veikia. Literatūroje tai dažniausiai pasitaiko poetų kūrinuose, bet tinka ir prozai. Herojai grūmoja (dėkoja) dangui, rauda prigludę prie motušės žemės kūno. Dažnos klūpojimo, grū-

mojimo, raudojimo, begalinio dėkingumo pozos, kurias užima herojai ypatingomis akimirkomis, paverčia juos kūrybiniais ir religiniais gigantais. Dievas čia, kaip sakoma, niekuo dėtas. Svarbu laikysena.

Tiesa, dangaus daug, žemės daug, o Dievo nėra. Net sunku suprasti, kaip gi taip? Gamtmeldystės atspindžiai?

Katalikiška literatūra. Figūruoja daug marijų, jėzų kristų, juozapų, kūdikėlių, o jau kryžių kryžių... Herojus pila vieną rožinį po kito, net nelieka kam nors kitam laiko, po to jis nušaunamas. Tokie literatūriniai kūriniai turėtų būti labai geri, ir visi gerieji čia tokie geri, kad net išdžiūvę kaip medžio šaka, o charakteriai – sausos schemos. Blogi vaizduoja enkavėdistai su tijūnais. Šitie stori ir raudon-skruosčiai. Kunigai šviesūs, liesi, daug kenčia ir nieko nepadaro. Tikintieji šviesūs, negeria, vaikšto ir kalba, po to numiršta. Amžiną atilsį.

Gero katalikiško romano Lietuvoje parašyti neįmanoma – per daug klišių ir šampų. Prancūzai, apsupti sekuliaros ir ateistinės kultūrinės aplinkos, pila puikius katalikiškus romanus ar galingą poeziją. O lietuvių net katalikiška poezija nuobodi. Stoka aistros.

Kodėl – negaliu pasakyti.

Biblinė literatūra. Sulamita, Samsonas, Adomas su Ieva, Kainas su Abeliu. Senasis Testamentas cituojamas ilgais gabalais, Naujasis – kiek mažiau. Daug grūmojimų. Lietuva eina per istoriją lydima išbandymų, kaip Izraelis. Izraelio vardas neminimas, tarp personažų žydų nėra, išskyrus, žinoma, Abraomą, Mozę ir kt. Užtat Lietuva ir personažai juda per kūrinį bibliniu ritmu. Nusirašinėjimas nuo Biblijos, nors Dievas neminimas, jo vietoje – tautos istorija.

Labai daug Dievo. Iš esmės piktžodžiaujanti kūryba, Dievas minimas kas antroje eilutėje ar kas antrame sakinyje (šių proporcijų laikomasi pavyzdinčiai ir nuosekliai).

Dievas palydimas epitetu, šūksmų „šlovė!“, „ak!“, „už ką mane baudi“, „pasigailėk“, „meile tu mano“. Šiame žanre sunku atskirti deklaratyvumą nuo nuoširdumo, bet dažnai tie tekstai tokie naivūs, kad, ko gero, nedirbtiniai. Dievas čia yra visur, kaip ir dera Viešpačiui. Kūryba daugiausia asmeninė ir santykis asmeniškai, kiti prie šito dvipusio santykio neprileidžiami; taip jiems ir reikia. Dažniausiai poezijos kūrinių religingumo tipas – intymumas ir individualizmas. Jei visą tai surašytume į romaną, būtų nuobodu. Na, dar novelė ar apsakymas.

Jokio Dievo nei dievų. Bent jau man įdomiausias „religinės“ literatūros žanras. Dievas neminimas, bet jis patyliukais, gal ir netyčiom, įprastas gamtoje, pasaulėvaizdyje, peizažuose, charakteriuose, charakterių susigrūmime, savigraužose, dialoguose ir monologuose. Daug kirbančios sakralinės įtampos, kai Dievas yra jam nesant.

Likiminė literatūra. Pagrindinis personažas – Likimas, Fatumas, Laima, Dalia, kuris iliustruojamas jo (Likimo) atžvilgiu antraeilių veikėjų lemtimis, kurių jie niekaip negali pakeisti. Personažai su peizažais yra tik tam, kad patvirtintų tezę – nuo likimo nepabėgsi. Pastaroji literatūra stipriai užvaldžiusi ir laiko sąmonę. Laiko, bet ne istorizmo, nes istorinė literatūra – tai visai kas kita. Likiminėje literatūroje daug žaizdų, ligų, traumų. Visos jos prasmingos, nes neturi prasmės – vis tiek taip būtų atsitikę.

Maginė literatūra. Viską veikia nežinomi ir dažniausiai nepažinūs dėsniai, ir jų aibė. Moterys viską žino ir valdo vyrų giminę, pasinaudodamos nežinomais dėsniais. Burtai, ypač meilės burtai. Užnuodytas pyragaitis. Menstruacijų kraujas į blondino kavą. Kaimas, lietaus šaukimas, burtai, nuoga pana rasoje, vaistažolės, raktažolės, čiobrelių kvapas. Himalajai, Tatrai. Visi miršta.

Raganų literatūra. Artima maginei ir lietuvių litera-

tūroje išsirutuliojo iš pastarosios raganų rašytojų dėka, pradedant nuo Šatrijos Raganos ir Salomėjos Nėries, baigiant Jurga Ivanauskaite. Raganos viską ar beveik viską gali, tik joms nieko neišėina ar beveik nieko. Gali valdyti visokius pizonus, bet tikri vyrai slysta iš rankų, moka bėgti virš sniego, kalbėtis su paukščiais ir vaiduokliais, plaukus šukuoja ypatingu būdu, seksualinis gyvenimas turtingas. Raganų literatūra yra stiprus žanras, bet iš visų pusių puolamas. Katalikai mano, kad negražu, kai raganos kutena kunigus, o moterys pačios to nori ir pyksta ant raganų rašytojų, kad neprileidžia prie žanro. Raganų literatūros specifiška yra tokia, kad žanro specialistės užsimušusios savo nišas taip kietai, kad kitoms jau neišsiterpti. Literatūros kritikai apsimeta, kad raganų literatūros nėra, nors ši srovė aiškiai matyti – bet tai iš pavydo ar baimės pažvelgti tiesai į akis, o tiesa ta, kad reikia perrašyti lietuvių literatūros istoriją. Tiesą sakant, raganų literatūros pradžia – tai XVI–XVII a. raganų teisinių apklausų protokolai, ten jos drąsiai ir atvirai kalba savo balsu apie tikrus dalykus. Po to, kaip sakiau, prirašytina Šatrijos Ragana, Saliamutė ir t. t. Turime mes raganų literatūrą bei atpažinę ir prisipažinę didžiukimės, nes pasaulis tokios išsiilgęs.

Ką galiu pasisakyti baigdamas: lietuvių literatūros kūrėjų religingumas yra toks pats kaip ir visos visuomenės. Visko po truputį, iš vienos operos, iš kitos. Tai ne visi literatūrinio religingumo žanrai, tačiau šie populiariausi.

Ar jie kur nors veda?

Ir apskritai, ar turėtų jie kur nors vesti, ir senas klausimas – ar yra kelias? Ar jį atstoja aibė susikryžiuojančių, susipinančių takelių? Ir nei tiesos, nei tikslo nėra. Yra tik didelis platus horizontas, kurio akivaizdoje kiekvienas takelis vienodai bevertis ar vienodai vertingas. Šiuo atveju abu teiginiai tokio pat svorio.

Kadangi orientyrų nėra.

Tačiau rasti orientyrą kartais yra net prasčiau, nei pleventi dvasiškai nedvasiškai. Blogiau tada, kai kokia nors įkyri idėja ima ir užkliūva. Kai kūrėjas savo galių apsėstas, jų nesuvaldo, ir jam beprotiškai prireikia gyvo stabo. Toks atvejis – populiarai (jau keliais tiražais leista) Elenos Kurklietės ir Vytauto Bubnio knyga, misterišškai pavadinta „Slaptingoji Prema“ (Kaunas: Santara, 1999). Ją įsigijau dėl daugelio priežasčių, bet pagrindinė – aš mėgstu gerą humorą, bet mielai skaitau ir kliedesius, ypač religinėmis temomis. Mėgstu Svamį Prabhupadą, europietiškojo křišnaizmo pagrindėją ir ideologą (jo tikroji pavardė Lifšicas, bet žydai – puikūs humoro meistrai, prisiminkime jų anekdotus ar Kišoną), nepaprastai vertinu tokį Ošo, kliedesių meistrį. Dar vienas meistras yra Sai Baba, dvasinis dulkių siurblys europiečiams, ypač tiems, kurie ieško ko nepametę. Šiuo metu religinės srovės, pranašai ir pseudomistikai yra galingos pinigų darymo siurblinės, ir jeigu kas nori nusiurbti – kodėl gi ne. Atrodo, Kurklietytei ir Bubniui tai pavyko.

Jurga Ivanauskaitė (su kurios knygomis Kurklietės ir Bubnio knyga šiuo metu visiškai be reikalo lyginama) vis dėlto turi tam tikrą dvasinių ieškojimų charizmą, ir net savo numylėtame Tibete sugeba save stebėti iš šalies. Bet daugelis mūsų intelektualų dažnai neskiria pelų nuo grūdų ir eina paskui kiekvieną dvasinio gyvenimo šauklį, nebodami, iš kokių pragarmių jis stūgauja. Šiuolaikinių ekstrасensų veikla vidutinį eskimų šamaną įvartytų į neviltį – ekstrасensas pradeda procesus, kurių jis iki galo nesugeba kontroliuoti, o šamanas pradeda ir baigia. Ivanauskaitė „Šiaurės Atėnuose“ skelbtame stambiame straipsnyje bei, žinia, savo knygoje rašydama apie Tibeto magus aiškiai pasako – tie vyrukai gali viską, išpausti pėdas akmenyje,

bet koku būdu transformuoti materiją, – bet to nedaro, nes tai tiesiog neskoninga. Didieji mistikai gali viską, o nedaro nieko, bent jau viešumoje. Tomas Akvinietis maldos metu levituodavo, bet tai pro rakto skylutę matė jo kolegos broliukai dominikonai. Pasak jų liudijimų (Tomo Akviniečio kompleksija buvo įspūdinga), atrodydavo, kad „didžiulė statinė kybo ore“. Bet viešai šv. Tomas nekybodavo. Jėzus stebuklus darė įspaustas į kampa. Buda iš paskutiniųjų stengėsi jų nedaryti. Mahometui to nereikėjo. Martynas Liuteris stebuklus vadino „cukrainiais vaikams“. Sai Baba tų cukierkų duoda. Lygis kitas. Magas gali viską – sukelti iliuzijas ar iš tikrųjų atitepti pamėklę, dievavaizdį, daiktą. Bet magas, kuriam rūpi ne šiapusinė šlovė ir dėmesys, tokiais niekais neužsiima, tai, pasak pačių indų, maja, tuštybė, metafiziškai nieko neverta regimybė. Jei Sai Baba daro stebuklus, tai reiškia, ko gero, kad jis – užstrigėlis. Magas, pasiekęs tam tikras aukštumas, bet jose ir likęs, ir tai metafiziškai ne kas. Stebuklai paprastai nukreipia dėmesį nuo esmės. Nuo Dievo. Jei žmogus įtiki kuo nors dėl stebuklo – tai prastas dalykas. Stebuklas – tai empirika. Tai juodas pozityvizmas. Tikiu, nes gavau *cukierkų*. Tikiu, nes gavau įrodymus. Tačiau jei tiki įrodytu dalyku, tu netiki. Tu pasikliauji „įrodymais“. O įrodymas nėra religinis žanras. Religijoje visą laiką *kabama*.

Mūsų visuomenės, netgi (ar ypač) elitinės jos dalies religingumo problemos labai gerai matomos Kurklietytės fragmente, pacituosiu gana ilgą tekstą, paaiškinantį, dėl ko ji apsiverkė Sai Babos ašrame:

„Kodėl taip atsitiko ašrame? Tikriausiai todėl, kad labai galingas Sai Babos dvasinis energetinis laukas įtraukė mane į tą Meilės sūkurį ir, kaip sako Džibrano Pranašas, malė iki baltumo ir minkė, kol suminkštėjau. Žinoma, kad man tai buvo visiškai netikėta, nelaukta. Tai ir buvo didysis

stebuklas. Kai grįžusi namo savo artimai draugei pasakojau apie ašrame patirtus įspūdžius ir apie tai, kad dvi savaites diena iš dienos šventykloje liejau ašaras ir kad daugelis **t e n** pravirksta, ji niekaip negalėjo suprasti. Kodėl? Norėdama kokių nors būdu ją priartinti prie **m a n o** patirto netikėtumo, paklausiau:

– O ar tu verkdavai atgimimo mitinguose?

– Žinoma, net nesuabejojo mano draugė. – Mes visi tada verkdavome. Tai buvo laisvės pojūtis, tai buvo išsilaisvinimo ašaros.

Dabar aš galėjau jai paaiškinti, kad Sai Babos artume vyksta lygiai toks pat sielos džiaugsmas: tu esi laisvas! Tu nebesi pririštas, supančiotas, tavo dvasia išsivadavo ir tarsi paukštis pakilo į dangų“ (p. 153).

Nuostabus fragmentas. Jis puikiai atskleidžia šiuolaikinio religingumo lygį. Apsiverkti meldžiantis galima, bet, apsaugok, Viešpatie, ne sėdint virtuvėje ant taburetės ar kaimo bažnytėlėje. Reikia keliauti Indijon. Baikit juokus. Jeigu žmogus *šiaip* melddamasis nesugeba apsiverkti, ne kas su jo religiniu instinktu. Ir šis apsiverkimas neaiškus: jei jį galima lyginti su ašarojimu mitinguose, jis nėra pernelyg autentiškas. Pasaulietiniai, tautiniai išgyvenimai, patiriami tam tikroje žmonių *masėje* (negražus žodis, bet taip yra), nevadintini religiniais, tai žmonių grupės bendrai išgyvenamos emocijos, bendra egzaltacija užduota tema. O Džibranas kuo dėtas? Eklektika dvasiniuose ieškojimuose nelabai tinka.

Tačiau, kita vertus, gal tai šių dienų religingumo problemos? Sukrečia Kurklietytės prisipažinimas: „Visa tai, ką iki tol laikiau savo religingumu, tebuvo sekimas tam tikrom tradicijom. Dievas tarytum buvo pasiūlytas iš šalies, istoriškai suformuotas ir įteigtas. Dievo neturėjau iš savęs, nebuvau Jo išgyvenusi. Gal tik trumpučių vaikystės aki-

mirkom. Aš netgi pasiduodavau psichologinei savicenzūrai, sau ir kitiems nutylėdama, kad manasis Dievo supratimas – knyginis. Tiesą sakant, metafizinį Dievo suvokimą taip pat laikiau tik intriguojančiu pasakojimu“ (p. 59). Sukrečia ne dėl to, kad tai būtų kas nors labai originalaus, ne, tai tekstas, po kuriuo pasirašytų daugybė intelektualų, neturinčių drąsos dievop eiti ne per sektas ar bendruomenes. Jie jautrūs, emocingi, metafiziniai pasimetėliai. Katalikybė jiems nuobodi, mat ten nieko nėra apie reinkarnaciją. Vienišo siaubo einant dievop jie neatlaiko. Bandoje jaučiau. O kas vedlys ir kur jis veda, kitas klausimas. Tik kas liepė Dievo ieškoti knygose? Ar Sai Babos ašrame?

Nesu antifeministas, veikiau atvirkščiai, bet moterys labai pažeidžiamos ir trapios. Bubnys savojoje knygos dalyje vis dėlto blaivesnis. Vyriškas kritinis protas kartais nėra blogas vien dėl to, kad tai vyro protas. „Vienąsyk ašrame, mums sustojus prie Motinos Teresės portreto, aš užsiminiau: „Kodėl pasaulio spaudoje plačiai rašoma apie Motiną Teresę ir, atrodo, retai ką galima aptikti apie Sai Babą?“ Tiesą sakant, nujaučiau, kokią reakciją sukelsiu. Egidija pirmoji pasijuto lyg dilgėle pertraukta: „Lyginti negalima, ne tie dydžiai. Dar neatėjo metas, kad apie Sai Babą pasaulis prabiltų, jis to dar nepanorėjo. Be to, Sai Baba Dievo siųstas, o Motina Teresė – tik vienuolė“. – „Ji taip pat Dievo siųsta“, – nesutikau. „Tik ne stebuklų daryti“, – nenusileido visažinė Egidija“ (p. 245).

Tenka gailėtis didžiai gerbiamo Bubnio, įsivėlusio į moteriško verslininkiško religinio entuziazmo tinklus. Apie Sai Babą pernelyg daug nerašoma dėl to, kad jis nėra labai aiškus asmuo. Kai kurios krikščioniškos konfesijos jame įžiūri stiprią velniavos dozę. „Tik vienuolė“, kuri, palyginti su Stebukladariu, yra niekinė persona, vis dėlto yra Motina. Sai Baba nebudi prie mirštančiųjų. Jis tiesiog iš oro traukia

saldainius. Deividas Koperfildas tai irgi moka. Jis irgi gali ištraukti kupranugarį. Iš oro. Ir jeigu šis kietas fokusininkas pareikštų, kad dramblius Vašingtono skvere jis paverčia nematomais (tarkime) Ormuzdo ar Mitros dėka, jis taip pat susižertų entuziastingų moteriškių būrelį – nuo šešių iki dvylikos milijonų.

O vis dėlto... „Nors neturiu kokių nors įrodymų ar mokslinio pagrindimo, bet noriu tikėti reinkarnacija, o taip pat karmos dėsnio. Kaip tikiu Absoliutą, kuris „moksliškai“ irgi neįrodomas“ (V. Bubnys, p. 251). Tai Dievą ar Absoliutą? Reinkarnacija ar Dievo malone? Ir dėl ko su tokiu entuziazmu norima patikėti reinkarnacija? Gal tai nuo didžiulio geismo užmiršti viską šiame gyvenime? Būti atsakingam už save, praradusiam visas atmintis ir gyvenimus? Be to, Dievu čia tikima taip pat, tuo pačiu lygmeniu kaip ir reinkarnacija. Gal ir taip. Niekas gi nežino Viešpaties kelių, kaip ir savo sielos istorijos. Tik tikėjimas į Dievą yra visai kitokio lygio nei tikėjimas sielų persikūnijimu. Dievas, kaip ir karmos dėsnis, nulemia viską. Ką pasirinksi, tas tave ir ištiks: Michailo Bulgakovo pranašystė apie tai, kad kiekvienam duodama pagal jo tikėjimą, šįsyk pasirodo baisi. Induistai reinkarnuojasi, krikščionys, berods, ne (Malonės dogma). Tai ką, šis pasaulis patinka tiek, kad norisi dar? Į sveikatą.

Dar kai kas. Nemanau, kad Sai Baba blogietis, bet jis įsitraukęs į šiuolaikinę religinę industriją, ir tai verčia kiek susimąstyti. Visoje knygoje autoriai nuolat primena Sai Babos padarytus stebuklus ir įnirtingai įrodinėja, kad juos matė, patyrė patys ar girdėjo iš kitų: jokio įtikinėjimo nereikia, savaime aišku, kad Sai Baba labai daug ką sugeba, jo stebuklų lobynu visiškai tikiu, bet stebuklai automatiškai neliudija nei dieviškumo, nei šventumo. Didžiosios religijos stebuklų klausimu labai įtaros, bent jau juda-

izmas, krikščionybė, islamas. Jų patyrimu ir įsitikinimu, Velnias, siekdamas savo tikslų, stebuklą, net labai pamaldžių, gali priversti visą kupetą. Jis gali pasirodyti kaip Jėzus, gali leisti pačiupinėti savo žaizdas – idant mistikas susižavėtų savo pasiekimais ir kristų į puikybę. O tada mistikui galas. Metafizinis. Parapsichologai suklasifikavo visus Sai Babos daromus stebuklus – visi jie parapsichologijos istorijai žinomi, juos darė ir kiti asmenys, tiesa, nebūtinai tokiu mastu. Jis yra vienas iš kelių šimtų šiuo metu Žemėje gyvenančių žmonių, galinčių laisvai transformuoti materiją ir pakilusių į aukštą dvasinį lygmenį. Tik kiti patyliukais sėdi Himalajuose, medituoja taip, kad žemė dreba, įsitikinę, kad jų niekas nestebi, atsipalaidavimui pakilnoja kokį nors gražesnę kalną arba tyliai kiūto kokioje nors užkampio bažnytelėje. O Sai Baba daro šou. Žinoma, galima ir šitaip. Ne man jam patarinėti.

Jo pamokymai, kuriais knygoje nepaprastai energingai žavimasi, suvesti į kelis žodžius, skamba taip: yra vienas Dievas, kurį žmonės garbina skirtingomis religijomis; žmogui geriausia religija yra ta, kurios terpėje jis gimė. Visiškai sutinku, aš irgi taip manau. Tik kurių galų belstis Indijon, kad sužinotum, jog esi katalikas?

Vienas žinomas Lietuvos intelektualas, išgirdęs, kaip aš zvimbui šios knygos adresu, pareiškė, kad užuot zvimbęs, verčiau pažvelgčiau objektyviai: Kurklietytė ir Bubnys rašo taip pat ir apie mūsų tautiečius verslininkus, kliedinius Sai Babos ašrame: ar ne geriau, kai jie, užuot sprogdinęsi, ieško Dievo, tegu ir per Indiją. Jei kitaip jiems neišeina, bus gerai ir taip. Žinoma, reikia sutikti. Bet vėjas iš Rytų neša ne tik šviesą ir gėrį: ten esama ir tokio dvasinio šiukšlyno, kad šurpu darosi. O kas yra vienas ar kitas asmuo arba mokymas, pasakyti labai sunku, ypač mums, europiečiams, visiškai nesigaudantiems Oriente. Paskui

stebuklą lekiama iškišus liežuvį, bet aukštajam religiniam pilotažui stebuklas – prasto skonio požymis. O gal ir blogiau. Europoje religinė tradicija turi dviejų tūkstantmečių istoriją. Ji patikrinta, ji veikia. Jėzus mokė prieš du tūkstančius metų: juo pasitikėti šiandien juolab galima. Sai Babos nepatikrino tradicija (net ir induistinė). Galimas daiktas, jis avataras. Bet *kieno*? Dievas dievui nelygus ir induizme. Taip, nieko bloga jis nemoko. Tik reikalavimas *atpažinti dvasias* europinėje tradicijoje labai pagrįstas. Kas yra Sai Baba, neaišku. Kol tokie asmenys identifikuojami religiškai, praeina šimtmečiai. Nors kai kas aišku ir šiuo metu. Dalailama visiškai skaidrus ir perregimas, popiežius irgi. Sai Baba ne.

Nenoriu pasakyti, kad suprantu, kas yra Sai Baba. Jo stebuklai neskoningi, bet gal jis nusižemina iki stebukladarystės dėl dvasios skurdžių? O gal ne – gal jis stebuklus daro, norėdamas profanuoti religingumą (idėja būtų tokia: stebuklai – tai dieviškumo „įrodymai“, taigi logiška seka – kur nėra stebuklų, nėra nei Dievo, nei religijos, o tai netiesa). Vakarai ir visa jų kartais juodoka dvasinė istorija – tai tokia religinė zona, kurioje daugybė dalykų jau patikrinti. O tai didelė dovana, kurios neišnaudoti tiesiog neapsimoka.

Be to, Indijoje, kur avataru (dievybės įsikūnijimu) gali būti pripažinta žuvis ar žvėris, tos inkarnacijos stipriai ribojamos. Ir induizme esama Višnos avatarų, kurių garsiausias Krišna, o indų teologijų atstovai yra vieną kitą asmenį priartinę prie avataro, t. y. Dievybės įsikūnijimo rango. Tačiau Sai Babos stebuklai – ne įrodymas Indijoje, kur kiekvienas rimtesnis fakyras moka panašių pokštų. Sai Baba yra ypatingas asmuo, bet jo skelbimas ir ypač skelbimasis nervina šiaip jau tolerantiškus dogmatikos požiūriu induizmo autoritetus. Jie gal ir sutiktų, kad Sai Baba yra avataras, kurio nors dievo inkarnacija. Tačiau Sai Babos

programa kita. Jis skelbiasi esąs ne įsikūnijęs Dievas, o Dievas kaip toks. Jis – Dievas, jis pats Aukščiausiasis.

Nereikia aiškinti, kokios figūros galima tikėtis už tokio skelbimo ir kieno čia programa. Antikristas ar jo pasiuntiniai šiais laikais neateina, grodami dūdmaišiais, raguoti ir kanopuoti, ne – jie ateina su gerais norais, pasiūlymais ir pilnomis rieškučiomis saldainių.

V. KELIAS Į ROMĄ

Kalbant apie Europą, niekaip neišvengiama Romos tema. Nei religiškai, nei civilizacine ir kultūrine prasme. Visi keliai kaip vedė ten, taip ir veda toliau. Ir joks religinis apsisprendimas neįmanomas, nenustačius savo santykio su Roma. Kaip ir civilizacinis, istorinis, kultūrinis. Iš pradžių palieskime būtent civilizacinę Romos įkūnijamą tradiciją.

Europa šiuo metu kiek droviai kalba apie savo priešistorę. Ne, ne apie XX ir ne XIX a., kai imperijas sudraskė tautų pavasaris, idant pareikštų apie jų gyvybę ir po to imperijos vėl būtų užlopytos. XIX a. buvo vienas gražiausių šimtmečių Europoje. Traukiniai ir garlaiviai sumažino atstumus, be ne tiek, kad kelionė taptų nuobodybe. Literatūra pasiekė aukštumas, tuo laiku susiformavęs menas diktuoja madas iki šiandien, meno vertinimo kriterijai būtent tada išlindo iš klasicizmo kūjo ir kalto valdžios ir perėjo į skonį. Individas ėmė spręsti, kas gražu. Išsilaisvinusi buržuazija pasidraskiusi priėmė impresionizmą ir vėliau pati fundavo impresionizmo, ekspresionizmo ir blogo skonio mišinį – miesčionišką ir žavų secesą. Tarp dviejų pasaulinių karų irgi buvo gražu, nes Europa manėsi britų ir prancūzų Versalio diktatu susitvarkiusi savo vidinius reikalus ir pradėjo dar vieną *New Age*, *novus saeculum*, kai viskas buvo, tiesa, žiauru ir paprasta, bet dar ne tiek. Buržuazijos ir jos privatizuotų nacijų triumfas temdė akis. Buvo nesvarbu, kad eilinis pasaulinis internacionalas ėjo per žemynus, kaip Rusijos ir Vokietijos žinojimas apie nuosavas Europas. Vakarų Europa ėmė vienytis svajone, kuriai, buvo lemta išsipildyti tik patyrus Antrąjį pasaulinį karą.

Europos vienijimas buvo kankinama idėja per Napoleono karus ir po jų – kelios imperijos valdė Europą gana taikiai, tarpusavyje apsipešdamos, bet tai daugiau buvo pasienio konfliktai, o ne Aleksandro Makedoniečio stilistiką prikėlę Napoleono žygiai. Austrijos Habsburgų imperija, mutavusi į Austriją-Vengriją, priminė Romos saulėlydžio laikų tetrarchiją, kai Roma dalijosi nebe į dvi, Rytų ir Vakarų, o į keturias dalis. Prancūzija buvo *Galija*, Vokietija buvo išplėtusi valdas visai pagal Publijaus Kornelijaus Tacito „Germanijos“ pavyzdį ir žemėlapi. Susivienijusi Italija atgaivino Romos imperinę savimonę ir pasiėmė tai, kas buvo jos – Libiją, Etiopiją, vėliau natūraliai slinko ten, kur ją slinkti vertė įsijungę Romos imperiniai mechanizmai, į Epyrą (Albanija), Dalmatiją (Triestas), Graikiją ir senuosius *polius* Ponto Euksino pakraščiuose. Tai veikė. Italijoje Romos atgaivinimą skelbė Benitto Mussolini, greta dučės buvo intelektualas Bartolucci, 1929 m. įkūręs Senosios Europos judėjimą. Tikslas aiškus – atgaivinti Romą.

Grafas Coudenhove-Kalergis, 1923 m. paskelbęs Paneuropos idėją, nebuvo novatorius, tą patį teigė Napoleonas ir Hitleris, tačiau Paneuropa, kitaip nei kitos Europos vienijimo idėjos, buvo taiki. Tai suteikė jai galimybę nepralaimėti. Iš pradžių pakibusi kaip vizija, ir net viena iš silpniausių vizijų, turinti mažiausią amuniciją ir užnugarį, ji įsisiūbavo. Gal dėl to, kad atsirado, kas ją remia – pokariu tai buvo plieno ir anglies karteliai, naftos monopolininkai ir bankai, kurie suvokė, kad karas kaip buvo, taip ir lieka puiki ekonomikos ir kapitalo kaupimo priemonė, tačiau Europoje karų, kaip ekonomikos variklių, galimybės išsisėmė, per tiršta čia pramonės, miestų ir darbininkų. Ir bankų. Bet grįžkime kiek atgal.

Tarpukariu Vakarų Europoje vyko keli Paneuropos kon-

gresai, 1923 m. Coundenhove-Kalergis išleido brošiūrą „Pan Europa“, bet svarbiausia judėjimui buvo tai, kad jį parėmė garsus Prancūzijos politikas, šalies užsienio reikalų ministras Aristide’as Briand’as. Tai pakeitė svajonių būklę politiniu projektu, ir memorandumai apie būsimą Europą buvo išsiuntinėti daugumai Europos vyriausybių. 1928 m. rugsėjį Ženevoje buvo suformuoti ir paskelbti pagrindiniai Paneuropos Sąjungos kūrimo principai, kurie teigė, kad „*Paneuropa* – tai tautų teisių lygybės ir solidarumo principais paremta politinė-ekonominė valstybių sąjunga su vieninga muitų sistema. Jos tikslas – garantuoti taiką Europoje, kelti socialinę gerovę ir ugdyti tautų kultūrą“ (A. Kasparavičius, „Paneuropos idėjų raiškos ir kontūrų Lietuvoje klausimu“, in: *Europos idėja Lietuvoje: istorija ir dabartis*, Vilnius, 2002, 123–124). Tačiau greta buvo deklaruojamas visų Europos tautų lygiateisiškumas ir podraug viena susižinojimo kalba. Pasak projekto autorių, Paneuropos įkūrimas išspręs ir gausius teritorinius ginčus, egzistuojančius tarp valstybių, kadangi atskiros valstybės Sąjungoje neteks savo ankstesnės politinės, ekonominės, karinės ir netgi tautinės-kultūrinės svarbos, todėl ir ankstesnės sienos nustos savo reikšmės (žr. ten pat, p. 124).

Šitie dalykai gan stipriai prieštaravo tuo metu Europoje vyravusiems nacionalizmams, pradedant vokiečių, baigiant lietuvių, vengrų, rumunų bei pačių prancūzų nacionalizmu. Tiesa, prancūzai iniciatoriai kukliai nutylėjo, kuri kalba privalėjo tapti tautų tarpusavio bendravimo priemone. Be abejo, pagal tuometinį paplitimą ir vartoseną tuo metu kaip tik prancūzų kalba užėmė dabartines anglų kalbos pozicijas. Ji ir turėjo vyrauti Paneuropoje. Tai, kad idėją pasigavo Prancūzija, liudijo, kad ji ir toliau siekia hegemonijos Europoje. Tik Napoleono tikslai turėjo būti įgyvendinti taikiai. Tautos, puoselėdamos savo kultūrą, turėjo smarkiai

apnykti ir formuoti naują paneuropiečių naciją, kalbančią prancūziškai, o Paneuropos centras būtų arba prancūzakalbė Ženeva, arba Paryžius, kuris šiaip ar taip atitiktų Prancūzijos dominavimo siekį. Nieko keisto, kad nei britai, nei vokiečiai *tokia* Paneuropa nesusidomėjo, mažosios nacijos irgi vargiai galėjo su tuo sutikti. Nepaisant nieko, panentuziastų netrūko niekur, net ir Vokietijoje. Kitas klausimas, kokiais pagrindais naujoji Europa turėjo kurtis.

Tiesa, buvo aišku, kad toks Paneuropos planas neturi nieko bendra su religiniu užnugariu. Tai buvo sekuliari sekuliarių valstybių sąjunga, siekianti sekuliarių tikslų.

Frankų ar Romos imperija?

Bizantija XX a. vis dar egzistavo. Maskva buvo perėmusi Maskvos kaip trečiosios Romos ideologiją, dar Ivano Rūsčiojo ir Aleksejaus Michailovičiaus laikais. Tiesa, „trečioji Roma“ buvo labai abejotinas darinys, nes Roma kaip buvo, taip ir liko Italijoje, bet „antrąją Bizantiją“ Maskva tapo be didesnių užsikirtimų. Netgi būdama SSRS, Maskvos imperija aiškiai tęsė Bizantijos liniją, politiką ir likimą. Unitarinė valstybė, supama priešų, knibždanti intrigų, esanti (laikanti save) kultūros bei civilizacijos ašimi ir tęsianti ją į aplinką agresyvia ir daug kainuojančia politika. Susitelkusi ir žiauriausiomis priemonėmis malšinanti vidaus opoziciją.

Šita bizantiška linija dėl priešų gausos ir savo misijinio pobūdžio negalėjo nebūti religinė. Bizantijoje perversmai vykdavo ne dėl religinių, o dėl teologinių priežasčių. Sąjungininkai buvo renkamiesi pagal tai, ar jie sakydavo *fîliouque*, ar kaip kitaip. Sovietinė Maskva apskritai buvo ateistinė, bet tas ateizmas buvo skirtas nušluoti stačiatikių cerkvę ir šventikų autoritetą, idant prieš liaudies akis būtų

pakabinti nauji ikonostasai, nauja trejybė, naujų šventųjų kompanija ir naujos procesijos, nauji kryžiaus (žvaigždės) karai, išrinktoji tauta (darbininkų klasė), kurios vardu kalbėjo ir veikė rabinai – nomenklatūra. Sovietų Sąjungoje, bemaž nušlavus cerkvę, buvo įvesta nauja sekuliari mesianistinė religija. Jos tikslas – per misijas užsienyje (kitų šalių kompartijos) perteikti didįjį mesijinį mokymą, galiausiai šventaisiais karais ir misijomis sugriauti viso pasaulio tvarką bei įvesti visuotinę vergiją, vedančią į šviesų rojų vis tolstančioje komunistinėje ateityje.

Bet tai Bizantijos specifika. Grįžkime į Europą.

Viena kalba, akivaizdu kokia, kalbanti Frankų imperija – tai siekinys, kuris grindė *Paneuropą* ir tapo Europos Sąjungos ašimi. Tiesa, centru tapo ne Aachenas, bet Briuselis ir Strasbūras – bet tai juk Frankų imperijos miestai, kuriuose reziduoja naujosios Frankų imperijos valdžia.

Frankų imperatoriai ir pats Karolis Didysis jautėsi esą Romos tęsėjai. Ankstyvaisiais Viduramžiais Romos alsavimas dar jautėsi puikiai. Juolab kad nebuvo ryški ta riba, kai Romos ketvirčius valdė tetrarchai, savo gvardijos paskelbti, tapdavo imperatoriais ir kai tokie tetrarchai, gavę pritarimą barbarų karių susirinkimuose, ėmė valdyti jau ankstyvųjų barbariškų etnosų pagrįstus darinius. Tas pačias teritorijas valdė Maksencijus, tas pačias – Britanijos keltas Konanas, įsiveržęs į žemyną. Tačiau, atkuriant praeitį, tai, kas buvo akivaizdu Chlodvigui, Karoliui Didžiajam, pranyko XX a. politinėje ideologinėje savimonėje. Dar Karolingams nekėlė abejonių, kad jie tęsia krauju ir kalaviju sulipdytą Romos provincijų telkimą ir gynimą, kad jie veikia Romos, o ne nuosavoje istorijoje. Frankai perėmė tradiciją ir apsigyveno joje – ir dar XIX a. pr. Napoleonas nesijautė tęsias Karolio Didžiojo žygius, nes po revoliucijos scientizmo ir pozityvizmo tėvynėje Prancūzijoje

tokie senovės karaliai, simbolizuojantys menamą Viduramžių tamsą ir klerikalizmą, buvo neparankūs. Daug labiau tiko jau mitologizuoto Aleksandro Didžiojo ir ypač Romos imperatoriaus Augusto įvaizdžiai – su pastaruoju mielai tapatinosi Napoleonas. Klasicizmas rėmėsi Antika, naujoji filosofija – antikiniais motyvais. Todėl Roma vis dar buvo provaizdis. Imperija – tai Romos tęsinys, ir Europoje tai natūralu. Roma struktūravo Europą, davė kalbas ir pavadinimus, paštą ir komunikacijas, ir savo ribų supratimą. Tų ribų, iki kurių veikia įstatymai, civilizacija, už kurių prasideda girių ar stepių neapvaldomas chaosas, barbarų erdvė.

Keltų palikuonys ir germanai jautė ir tebejaučia nejaukumą ir baimę, stereotipizuodami Romos imperiją. Paneuropos sąjūdis rėmėsi kita idėja. Romos identitetą, Paneuropai kuriantis, buvo perėmę italai su Mussoliniu. Todėl liko tik pasinaudoti – ne Šventosios Romos imperijos įvaizdžiu, kuris buvo pernelyg germaniškas ir pernelyg teokratinis, pernelyg popiežiškas, o Karolio Didžiojo Europa. Hitleris, beje, nušvilpė Pirmojo Reicho tradiciją, t. y. germaniškosios imperijos, ir sukompromitavo ją lygiai kaip dučė Romos tęsinį.

Šiuolaikinė ES patyliukais susivokia kaip Karolio Didžiojo Frankų imperija, kurioje dominavo frankai, gryniausieji germanai, bet tapę prancūzų ideologiniais protėviais ir keltiško etnosio krikščioniais. Frankų dominavimas joje leidžia atkartoti karolingišką germanų ir keltų sąjungą, kuri dabar pasirodo kaip Prancūzijos-Vokietijos-Beneliukso jungtis. Paryžius atkuria Karolio, o ne Augusto ar Otonų tradicijas. Teigiant Frankų imperijos tęstinumą Europos Sąjungoje (tai daroma akivaizdžiai), ideologiškai suponuojamas prancūzų-vokiečių hegemonizmas. Frankų imperijos santykiai su Bizantija ideologiškai užprogramuoti, įtemp-

ti, tačiau iš esmės taikūs, nes varžomasi ne dėl to, kas kurį sunaikins, o kas geresnis, kas apkrikštys ir pajungs daugiau „barbarų“. Roma su barbarais dar nuo markomanų karų mėgino nustatyti federatų statusą, Frankų imperijos užduotis buvo juos sunaikinti ar apkrikštyti. O apkrikštyti, vadinasi, įjungti ir sterilizuoti ideologiškai. Roma niekada nesiekė unifikuoti barbarų etniniu požiūriu – anais laikais tokie dalykai nerūpėjo, romėnas buvo romėnas, o gotas – gotas. Kalba ėjo apie tai, kuriam priklauso daugiau teisių ir ar gotas gali turėti Romos piliečio teises. Roma buvo daugiaetninė. Tautos ir gentys ten malėsi ir susimalė į šiuolaikinių nacijų protėvius, bet mes su Roma sąskaitų neturime.

Lietuviškas europinis identitetas – Roma

Atvirkščiai, ideologiškai nuo XV a. mes žinome romėniškas lietuvių kilmės legendas, o su Imperija, ir ankstyvąją, ir vėlyvąją, mus jungė prekybos keliai, kažin kurios mūsų gentys nuėjo į Romos imperiją, ten buvo persuktos keliomis Tautų kraustymosi girnapusėmis, dalis grįžo ir pradėjo tradiciją, dalis liko ten. Sugrįžėliai paliko atmintį apie save – Palemono, Videvučio ir Brutenio legendomis. Bet kuriuo atveju legendos tikrai egzistavo prieš Lietuvai ir Prūsijai kristianizuojantis. Petras Dusburgietis 1326 m. rašė, kad prūsų Romovė gavusi savo vardą nuo Romos, ir nekomentavo to, – matyt, komentaras buvo nelabai malonus kultūrtrėgerių ordinui. Nekomentavo, bet ir nekvestionavo. O su Palemono legendomis, nesvarbu, ar jos pagrįstos, ar ne, ideologiškai augo daugybė lietuvių kartų. Mes romėnai – galios teikiančią silpnųjų idėją stiprino ir priespauda, ir lotynų kalbos artimumas lietuvių kalbai. Atitinkamai mes ir esame romėnai. Nesvarbu, ar Palemonas – istorinė tiesa, ar ne, jeigu jis veikia ir veikė ideolo-

giškai, jis paliko įspaudus. Galiausiai dažnas lietuvis Romoje pasijaučia kaip namie. *Déjà vu*. Būta ir matyta. Genai. Kolektyvinė tautinė sąmonė.

Beje, Roma turi ir kitą reikšmę – visą laik mes arba turėjome pagonišką *Romovę*, arba save apibūdindavome kaip *Rymo katalikus*, Romos tikėjimo išpažinėjus. Čia kita istorija, bet šita istorija irgi gyvai tęsiasi. Romos balsas, Vatikano balsas mūsų platumose buvo girdimas net didžiausio Europos nebylumo metais. Ne Paryžius kalbėjo, bylojo Roma, ir tai vėlgi įspaudai.

Trumpai tariant, labai aišku, kad esame romėniškai orientuoti žmonės, genetiškai ir ideologiškai romėniška nacija. Atitinkamai ir mūsų įsijungimas į Europą turi nešti kitą, ne frankogermanišką mentalitetą, mes neturime ko jungtis į ES kaip į Karolio Didžiojo imperijos tęsinį. Su ja mūsų niekas nesieja. Mums įdomi ideologinė bazė – tai Ispanija, kur atėjo vandalai ir gotai nuo mūsų pajūrio, alanai, padarę įtaką ir lietuvių formavimuisi, Italija, kuri savaime Italija, Graikija, kuri mums artimiausia Europos Sąjungoje savo kalba ir perdėtomis, bet veikiančiomis ambicijomis bei nacionaline savimeile, kokią ir mes privalome susikurti ir jos nesigėdyti, kaip jos nesigėdija graikai. Potencialiai Rumunija, kuri atsirado iš dakų-romėnų palikuonių, apie XII a. nulipusių nuo kalnų, kur jie piemenavo, ir kuri ūmai išsprogo etniniu sprogimu, nelauktos tautos atsiradimu. Tiesa, rumunams įtaką darė prancūzai – jie seniai bendrauja kaip romaniškos tautos, bet tai netrukdo užmegzti dialogą ir kitu kultūriniu lygmeniu. Airiai, savaime suprantama, jau ne Romos imperijos požiūriu, o naujesne istorija, – artima šalis. Bet ir Romos atžvilgiu mes turime precedentų – airiai, kaip ir baltai, nebuvo romėnų pajungti. Įdomu ar ne, tačiau ir britai legendiškai bei mitologiškai save kildina iš romėnų ir graikų linijos.

Gana naiviai, bet gana garsiai sykį mes galime pateikti Europai klausimą: pagal kokias taisykles, ponai, žaidžiame? Kas mūsų civilizacijos pribuvėja ir motina tuo pat metu – Roma, Aachenas ar Romos imperija, tautų lopšys? Augustas ar Karolis? Šitas klausimas įdomus ne tik dėl to, kad precedentai turi būti įvardyti, bet ir dėl to, kad šitaip galima sužaisti labai gražią partiją. Ideologinis žaidimas gali duoti politinių forų ar bent pralavinti smegenis klausimu apie identitetą. Šiuo metu globalios diskusijos madingos, juolab kad niekas su niekuo nesiderėjo dėl ES, kaip Karolio Didžiojo paveldėtojos? Ir jeigu Roma – tai Roma, o ne Briuselis, kuris yra kompiuteris, o ne širdis.

Roma yra Roma, ir mes turėtume pasukti jos link, ne Briuselio link, širdimis, protais ar politiškai. *Rymas* visada buvo atrama lietuviui valstiečiui, jis visada žinojo, kad iki jo galima nueiti ir kad ten stovi sostas, atlošu auksiniu siekiantis debesis.

Ir Lietuva, ir krikščioniška Europa privalo stengtis, kad kultūrinių madų centru taptų ne Paryžius, o Roma. Politiniu centru turi tapti ne nieko nereiškiantis provincialus Briuselis, o Roma.

Kodėl? Dėl dviejų dalykų. Viena, Roma yra Viduržemio jūros civilizacijos jungiamoji grandis su, viena vertus, Babilonija ir Mesopotamija, Artimaisiais Rytai, Egiptu, kita vertus, su Šiaurės Europa, keltų ir germanų, baltų ir slavų Europa.

Antra, Roma šiandien – katalikybės centras (tiksliau, Vatikanas), ir jos įkūnijama tradicija yra katalikiška. Lietuvai nėra civilizaciškai artimesnės šalies ir miesto nei Italija ir Roma.

Kad ir kaip eitume, visais keliais prieiname Romą. Sena, banali tiesa, kuri tokia tikra, kad mes net nebesinaudojame ja. Kaip ir keliu. O Vilnius – tai ta pati Roma Šiaurės Vidurio Europoje, Vilnius yra Šiaurės rytų Europos Roma,

Lietuva – ta pati šio regiono Italija. Tai katalikybės bastionas, podraug ir kultūros – pietietiškos, šiltos, kupinos galimybių.

Grįžti į Romą.

Tai ne vien civilizacinis ar turistų kelias. Pačioje Romoje aibė kelių. Romoje yra gausybė skirtingos architektūros, istorijos, bažnyčių, aibė ordinų, aibė šventųjų. Kelias į Romą – tai kelias į save, Teresės ar Teresėlės, Ignaciaus ar Pranciškaus atradimas savo širdies veide. Ir sekimas.

Meilės ir atsakingumo kelias, kuriuo eidama Katalikų Bažnyčia turi ne tik peržiūrėti savo veiksmus ir prižiūrėti vertybes, yra nelengvas. Niekada jis lengvas ir nebuvo, ir dėl meilės tekdavo pereiti į *Ecclesia militans* statusą. Dabar vyksta didelė, pasaulinio masto kova dėl sielų. Lietuva dėl daugelio priežasčių yra vienas iš katalikybės placdarmų šioje kovoje, ir net tik „vienas iš“, bet ir vienas svarbiausiųjų.

Inkvizicija – kadaise tai buvo tyrimas, tiriantis dvasias ir skiriantis gėrį nuo blogio. Deja, kai inkviziciją perėmė valstybė, kai ji tapo valstybės institucija ir akimirksniu išsigimė, nuo tol gera tai, kas gera valstybės struktūroms ir valdančiai politinei jėgai.

Kas perėmė vertinimo – metafizinio vertinimo ir apkalto procedūras? Kas vykdo tyrimą, prieš perduodamas jį prokurorui? Kas vykdo *inquisitio*?

Šiuo metu tai, be abejo, *mass media* ir didysis kapitalas. Nes valstybės jau atmiršta.

Tyrimą turi perimti tos institucijos, kurioms jis ir priklauso. Tyrimą, vertinimą ir galutinį žodį. Su meile, ir todėl nepaprastai atsakingai.

Šito reikia siekti. Vertintojas turi įgyti lėmėjo teises, jos jam priklauso natūraliai, iš prigimties, iš pačių civilizacijos iščių plaukia šis įpareigojimas, lemtis ir palaima.

Tačiau teisės reikia atsiimti, žingsnis po žingsnio. Jos pagrobtos ir turi būti išvaduotos iš vartotojiškos visuomenės nelaisvės.

Lai valdo tirianti dvasia.

Prasmių horizontas ar prasmė horizonte?

Kaip įvaldyti šito pasaulio daugialypumą, multikultūriškumą, paklaikusį norą būti atsivėrus viskam ir viską siurbti, susiurbti, negalvojant apie metafizinius kriterijus, jų, beje, ir neturint? Viskas, kas yra, yra įdomu. Religijos, drabužiai, sportas... Viskas renkamasi pagal TV ir spalvotų žurnalų pasiūlą, net religijos.

Ir vis dėlto šiame sekuliariame brazdesyje yra kas budi, yra kas kenčia dėl vertybių perkeitimo; yra kas ieško išieties savo gyvenimu ir savo pavyzdžiu.

Manau, auga nauja kunigų karta, dabartiniai klierikai, kurie gali šalia veikliųjų pranciškonų ir jėzuitų perimti iniciatyvą. Tiesa, klieriko augimas, auklėjimas ir ypač saviuokla – dalykai nelengvi. Augama, žinoma. Mane sudomino viena mažulytė knygelė – Arūno Žliobos sudaryta „Tarp dangaus ir žemės arba Klierikų laišakai“ (Kaunas: XXI amžius, 1999). Ši pusšimčio puslapių knygelė yra įdomi: atviri klierikų laišakai, kiek, žinia, klierikas begali būti atviras sau ir kitiems. Patį Arūną šiek tiek pažįstu, esu jam dėstęs, pats jis eksklierikas, ir pasaulimo problemos jam žinomos „iš vidaus“. Būtent problemos.

Nėra labai paprasta būti kunigu. Klieriku dar sunkiau, neperdedu. Kariuomenės disciplina, atitrūkimas nuo tėvų namų, nuo moterų, nuo pasaulio. Žinoma, tai niekai, jei mainais gaunamas Dievas. O jei ne? Jei kiekvienais studijų metais auga įsitikinimas, kad tampi ne Dievo sklidinu indu, o nuasmeninta funkcija, tarnautoju, Dievo buhalteriu? Ne

kiekvienas tai ištveria. Tokio dalyko pasiekama, jei atsisakai mąstymo, emocijų, natūralaus žmogaus noro būti savimi. Bet tas atsisakymo kelias sunkus. „Sunkiausia buvo pakelti seminaristų susidvejinimą ir veidmainiavimą. Jutau, kad ir aš toks tampu: lyg kokia marionetė nutukusia dvasia, pamažu įsiliejančia į juodą beveidę masę“ – prisipažįsta vienas eksklerikas (p. 20). Ne visi taip intensyviai išgyvena šį įsiurbimą. Kunigų seminarijoje spėjau padėstyti visiems kursams, nuo pirmojo iki baigiamojo, pats iš savo praktikos galiu pasakyti: dešimtadalis klierikų – tikri Dievo vaikai, įsimylėję jį iki ausų ir palaikomi didžiulės malonės. Likusieji skyla į dvi maždaug lygias dalis: besiblaškantieji, kuriems asmenybės praradimo procedūra skaudė ir kurių didelė dalis pabėga. Kita dalis – žmonės, kurie, nepatekę į kunigų luomą, būtų gyvenimo visiškai sutriuškinti, kurie Bažnyčioje ieško sotaus ir ramaus prieglobsčio, kurie niekada nei seminarijos, nei juolab kunigystės nemes ir su kuriais jos vadovybė neturės jokių problemų. Tik neduok Dieve susidurti su tokiu kunigu skausmo ar abejonių vandeniu. Tas, kuris blaškėsi ar tebesiblaško, yra nepalyginti geresnis kunigas: jis viską patyręs savo kailiu. Tai kankinių, kurie galbūt išmėginami ypatinga abejonės malone, laiškai.

„Broliai, išgyvenkit gyvenimą pilnai, visa širdimi, ir nebijokit rizikuoti. Vis tiek tas aferistas Jėzus liepia smarkiai, beprotiškai rizikuoti. Statyti gyvenimą ant neapčiuopiamo tikėjimo, tai didžiausia afera, kokią tik įsivaizduoju. Aš klausiu jūsų: kurių galų jūs vaikotės Dievo idėjos? Buvo kažkas, gyveno kažkada. Kas man ir tau? Neaišku, kas mus stumia į priekį. Mes galime retorika apipinti savo išgyvenimus. Pasakyta mintis – melas. Tai ką darom? Einam? Kur? Būkit, bachūrai, sąžiningi! Š... malančių, gražiai pamokslaujančių – marios. Arba gyvenkit pagal tikėjimą,

arba netrinkit lazankių. Būkit meilės aferistais!“ (p. 26). Viešpatie, tai stipru. Slengas čia sukuria autentiškumo pajautą, be to, visiškai aišku, kad būtent slengu slepiama ištis išgyventa tikėjimo drama.

Citatų galiu prirankioti, daugelis minčių ir laiškų tikrai „kieti“. Norėtusi tik pasamprotauti: ar šiuolaikinis jaunimas savo laiškuose pasiekia tokį lygį – neklierikai, turiu omenyje. Druskingi tie klierikai, ir jų mintis skaitant atrodo, kad pašaukimas nėra tuščias žodis.

Knygelę palydi „perkūnsargis“ – Arvydo P. Žygo įvadas „Šviesi tamsioji seminarijos mėnulio pusė“ (p. 5–10), kuriame įrodinėjama, kad tai tik *kai kurių* klierikų mintys, ir kad nereikia manyti, kad „čia atskleistos nuotaikos – absoliučios ir nekintančios [...] tai – labai reikšmingos mintys, tačiau atspindinčios tam tikrą laiko tarpsnį tam tikrame seminarijos pasaulio bičiulių rate“ (p. 6). Žygas neabejotinai apspangęs nuo šių laiškų, mėgina juos sudėstyti į savitą jaunatviško maksimalizmo dėžutę, maždaug „tai praeis“. Vis dėlto entuziastingas jo geranoriškumas problemų neišsprendžia. O kad tai „kai kurie“, savaime suprantama.

Gera ši knygelė. Nėra ji radikali, nėra piktybiška: ji leidžia išsišnekėti vyrams, XXI amžiuje pradėsiantiems kunigo kelią. Sunkų kelią. Ir ar jie, šie kunigai, bus *šalia* mūsų, ar *su* mumis, priklauso nuo jų pačių. Tomis dienomis, 1999 m., jie rinkosi. Šiandien jie dirba tarp mūsų ir, sakykime, daug vilties, kad šitiek mąstę ir egzistenciškai išgyvenę, „netrina lazankių“, ir gal dalis tikrai yra „Dievo meilės aferistai“, tikėtis galima.

Į kokią pasaulį tie klierikai išėjo?

2004-ieji. Europos Sąjunga, NATO. Lietuvoje politiniai kliedesiai, suskilusi visuomenė, sekuliarizacija siautėja, kunigai net labiau po didinamuoju stiklu negu politikai, tapę humoro laidų personažais – nors horizonte esama ir

kitokių ženklų. Diskusija, kad ES civilizaciškai remiasi krikščioniškais pagrindais, regis, baigiasi krikščionybės naudai. Tai žingsnis į romietišką identitetą.

O religiniu požiūriu?

Viena vertus, lyg ir dykra, kita vertus – knibždantis religinis skruzdėlynas. Norint galima tarti, kad kunigai turi autoritetą, gerbiami ir tvarkingai bei teisingai skleidžia Dievo žodį – norint galima pastebėti, kad žiniasklaida kunigų atžvilgiu elementariai priekabiauja – norint galima pasakyti, kad kunigai moraliai traumuoti ir priekaištai jiems teisingi. Kokia visuomenė, tokie ir kunigai. Iš kur gi jie išėjo? Iš žiniasklaidos ir stambiojo kapitalo interesų suformuotos mūsų dabarties.

Ir nemanykime, kad kunigas – šventasis ar nusidėjėlis. Jie dirba savo darbą, gal jei ir ne sielų inžinieriai, veikiau sielų technikai. Ar sielos stomatologai. Sielų biurokratai. Jie turi dirbti savo darbą, ir jie tai daro. Nei aukštinti, nei žeminti kunigijos nėra jokio pagrindo. Tie vyrai gyvena savo skausmingą pašaukimą ir patys žino, kokiomis aimanomis, pasikeičiančiomis su dvasinių džiaugsmų srautais, jie egzistuoja. Jiems ir taip sunku.

Kunigai turi atsidėję ir atsidavę dirbti savo darbą. Kiekvienas pagal savo pašaukimą, bet reikalauti nuolatinės aistros, tikėjimo jie gali tik patys iš savęs; į jų sielų dramas nelįskime. Jie – Dievo tarnai. Jie palaiko, išlaiko ir tęsia tradiciją. Pakanka. Vienas trokšta iš kunigo švelnumo ir atidos, kitas – griežtumo ir pamokymų, trečias – meilės, ketvirtas – išminties, penktas – skaistaus gyvenimo ir asketizmo, šeštas – kad jis būtų „žmoniškas“, septintas – besąlygiško atlaidumo... Joks kunigas nepatenkins visų norų ir neatitiks reikalavimų. Jis žmogus. Nors, žinia, geriausia būtų, kad kunigas suprastų, ko žmogus iš jo laukia – meilaus žodžio, atlaidumo ar griežto pamokymo.

Mes matome, kad prieš akis driekiasi religinė maišatis. Ir ko čia mums reikia? Orientyro. Kas gi duoda tą orientyrą? Pavyzdžiai, reklama, žiniasklaida, – atmeskime tai, tai tik paviršutiniai dalykai. Nesakau, kad geri ar pigūs skalbiamieji milteliai ar nauji įklotai neturi ar negali būti reklamuojami; bet prisiminkime, kad buitįs – tai ne būtis. Galime nuostabiai gyventi, klausydamiesi širdies balso, ir gerai – tyrinėdami horizontą priešais save.

Pirmuoju žvilgsniu mes regime aibę vertybių, kemšančių save į kiekvieną laisvą ar jau ir užimtą akipločio vietą. Tos vertybės blizga, žiba, žada laimę vienu mostu. Dvi dienos kokio nors rytietiško metodo kursų – ir tu jau meistras, o jei sumokėsi už savaitę studijų – jau magistrų magistras. Sektų, judėjimų, meditacijos grupių – šimtai ir tūkstančiai, jų niekas nebegali nei sužiūrėti, nei suskaičiuoti; tačiau būk tikras, kad patekęs į bet kurią iš jų, sužinosi, kad tikrasis ir vienintelis kelias – būtent joje. Tu sužinosi, kad visi klysta, ir bus pasakyta, kad labiausiai klysta Katalikų Bažnyčia. Tik po to bus paminėta, kad klysta stačiatikiai, protestantų tradicijos, galiausiai ir visos kitos sektos. Vienas kelias, vieni skalbiamieji milteliai.

Kažin kodėl kiekviena grupė turi visų pirma išvainoti Katalikų Bažnyčią, o po to dėsto, kuo jos doktrina skiriasi nuo katalikiškosios. Pirmiausia kalbama ne apie tos grupės ar bendruomenės tiesą, o apie tai, kuo ji skiriasi nuo Katalikų Bažnyčios. Ar ne įtartina? Ne, tai natūralu.

Visoms sektoms orientyras, nuo kurio atsimušdamos jos lipdo savo identitetą – tai Jėzaus Kristaus figūra ir Katalikų Bažnyčia. Vienas neteisingai suprastas, kita – iškreipusi mokymą ir praradusi dvasią. Bet šie užkeikimai pilasi vienu srautu.

Jau vien tai kelia įtarimą, kad tas daugelio prasmų horizontas, tas pliuralistinis, išsivadavęs ir išlaisvinimo pažadus žarstantis kaleidoskopas vis dėlto turi ašį.

Visame tame horizonte jis mato prasmę. Jis nusiteikęs neigiamai jos atžvilgiu, bet be jos negali apsibrėžti pats.

Šitame pliuralistiniame horizonte iškyla vienas asmuo, nuo kurio ir atsispiria grupės, sektos, netradicinės bendruomenės. Tai Jėzus Kristus. Organizacija, kuri padeda joms apsibrėžti savo doktrinas – Katalikų Bažnyčia. Sektos ir grupės tai daro neigdamos, atsistumdamos, atmesdamos, „taisydamos“. Bet į mūsų klausimą – ar religiniame horizonte yra prasmių kaleidoskopas, ar viena prasmė – galime atsakyti kaip tik šių be galo besimainančių ir gausėjančių naujųjų judėjimų pagalba. Jie ryškiai ir aiškiai išskiria prasmių prasmę, centrų centrą. Ir tai Jėzus. Tai Romos Bažnyčia.

Taigi ir patys naujieji judėjimai savitai diskredituoja savo naujumą – jie atšaižos nuo Jėzaus ir Katalikų Bažnyčios, bendras prasmių horizonto laukas, kur teisybių yra daug, kur viena tiesa išskysta, pasirodo besanti mirazas. Nauji judėjimai gali gyvuoti ne savaime, o neigdami Kristų ir Katalikų Bažnyčios perduodamą tradiciją. Tai įsidėmėtina ir, dar sykį kartoju, parodo, kad religiniame horizonte yra prasmė.

Apčiuopiama, tradicijos įvardijama.

Ir tai ne monolitinė figūra, tai Dievas ir žmogus, tai Jėzus, pažįstantis žmogaus kančią iki giliausių jos kertelių, pažįstantis ir šlovę, ir klastą, ir turto bei valdžios pagundas, ir tai, kas baisiausia – apleistumą. Jis ne monolitas, mums jis yra žmogus, patyręs visas mūsų silpnybes, jame galime rasti ir ašarų, ir šlovės, ir mirties, ir praradimų. Visas mūsų gyvenimas eina skausmingos egzistencijos keliu. Ir kiekvienu tarpsniu mums Jėzus turi ką pasakyti, nes jis tai žino, jis tai patyrė; Jėzus nėra plyta. Jis daugiasluoksnius, iš jo skleidžiasi daugybė spindulių, ir kiekvieną kartą galime užčiuopti tą, kurio mums labiausiai reikia ar kuriam mes pagal savo prigimtį artimiausi.

Prasmė religiniame horizonte susikoncentruoja į Kristų ir vėl išsiskleidžia daugybėje. Kristus turi daugybę pavidalų ir veidų, ne mažiau ar net daugiau už kokį nors induizmo dievą. Jis pagrindė daugiau tradicijos atšakų ir variantų, doktrinų, teologijų, erezijų, vienuolynų nei, sa-
kykime, Buda.

Vieni Jėzų teigdami, kiti nuo jo atsiribodami vis tiek negali išvengti to fakto, kad jis centre. O nuo centro spinduliai šakojasi, į centrą spinduliai skuba; ir jis yra tiesa, šviesa ir gyvenimas.

Yra kelių, per kuriuos einama į Jėzų. Tie keliai gali būti dominikono, pranciškono, kelių darbininko, valstiečio, vaiko, vyro ar moters keliai. Kiekvienas žmogus Kristuje mato šiek tiek kitokią veidą, ir kažin ką panašaus mums piešia daugiaveidžiai Oriento dievai; bet Jėzus turi daugiau rankų nei šokantis Šyva ir daugiau veidų nei keturveidis Buda. Į Kristų eina milijonai ir dar daugiau kelių, yra aibė būdų, kaip jis mus užkalbina. Sakoma, kad induizme nėra erezijų, nes jis toks daugialypis, kad negalima nustatyti, kas induizme dogmatiška ir kas ne – tiek ten filosofinių ir religinių mokymų bei kryptių.

Dėl to orientalinės doktrinos daug ką patraukia – savo įvairove. Tačiau Kristus ir visa „sustingusi Katalikų Bažnyčia“ su visa savo dogmatika teikia tiek kelių, versijų ir variantų, kad kiekvienas, absoliučiai kiekvienas žmogus gali čia atrasti tik jo individualybę atitinkantį Kristaus veidą, su meile atsuktą į jį nuo amžių amžinųjų. Kristus yra prisitaikęs prie kiekvieno žmogaus, reikia tik išeiti į atviro pokalbio erdvę. Ir šioje erdvėje tu negriūni paslikas prieš visa pranokstančią Dievybę, nes tai yra žmogus, ir jūs galite kalbėti veidas į veidą.

Kiekvienam savas kelias, ir Kristus atviras tiems, kurie jo neatmeta, o pasikliauja – ar protu išmintiję, ar pajutę,

ar atsidavę jam šventame paklaikime, ar tiems, kurie manosi klaidžiojantys tamsoje ir niekaip nepriartėjantys prie jo. Žemdirbys ardamas gali kalbėtis su Jėzumi, ir jeigu tai bus jo vienintelės maldos, tebūnie tai jo kelias. Gal jis taip geriau susikaupia ir pajunta dvelksmą virš savo širdies. Gal žmogus, kuris jaučiasi giliausioje Dievo užmestyje, taip gauna ne abejonės prakeiksmą, o abejonės malonę, gal jo prigimčiai ir sielai abejonė yra geresnis, naudingesnis kelias negu tvirtas tikėjimas. Kelių yra daug.

Individas yra *inquisitio*, individas Kristaus akivaizdoje.

Kai klausiama, kuo pasitikėti šioje maišalynėje, tegalima pasakyti – savo širdimi ir Kristumi, – daugiau išties nėra nieko tikra.

Šventumo gražinimas

Desakralizacija reiškia ne ką kita nei šventumo pašalinimą iš pasaulio. Jei norime pasauliui gražinti šventumą, sakralinį matmenį, reikia pradėti nuo sakralios erdvės ir sakralaus laiko. Ir suprasti, kad pasaulis visada buvo ir liks pasaulietiškas, ir tik intarpai, proskynos profanybėje ar laike gali išlaikyti šventumo kategoriją.

Šventumas savaime yra kitybė. Kitabūčio intarpas, daiktas, vieta, laikas, ant kurio krenta dangiškoji šviesa ir nuo kurio atsiveria kitoks buvimas ir kitokie potyriai. Žiūrėkime į ryto debesis ne kaip į atmosferinius reiškinius, vandens garų kondensatus, o kaip į šventastį; išgyvenkime tai – ir jau būsime pajutę anapusių dvelktelejimą. Kitybės aidą. Miške yra vietų, kur nejauku, bet yra kur šilta ir šventa, ir ant kalvos pasilypėję šventumą galime išgyventi.

Negalvokime, kad šventumas yra kažin kas tolimesnis, svetima, nepažįstama.

Šventumo potyriui žmogaus siela pasirengusi nuolat, tai jos esminis instinktas. Tik reikia jai netrukdyti, nemanyti, kad įėję į bažnyčią mes patenkame į šventąją erdvę; anaip tol, tada jausimės priversti išgyventi šventumą, o jis turi būti patiriamas be jokios prievartos, įsitempimo. Muzika šventumo pojūtį gali sužadinti, žinia, ne bet kokia – tam, beje, ir vargonai šventyklose, ir šiurpą varantys šamanų ar lamų būgnai. Kvapas gali sužadinti šventumo pojūtį, tam ir smilkalai. Sėdėjimas vienumoje prie žvakės irgi gali leisti išgyventi minutę kitą šventumo.

Aš tai sakau dėl to, kad mums šventumas koncentruojasi tik bažnyčiose ar ties Kryžių kalnu – taip, tai vietos, kurios šventumas pajuntamas neišvengiamai, čia jis koncentruotas ir kupinas šiltos bauginamos jėgos, net ne kiekvienas gali tai atlaikyti. Ne vienas žmogus gali pasijusti nejaukiai patyręs šventumo perteklių, viskas priklauso nuo asmens.

Tačiau šventumo negalima riboti bažnyčios teritorija, kitaip jis lieka uždaras. Bažnyčioje mokoma pajusti šventumą, bet ne tam, kad žmogus manytų, jog kol kas atsiskaitė ir darsyk su šventumu susidurs po savaitės ar mėnesio. Ne, bažnyčių ir mišių išgyvenimai, pažadinantys šventumo jausmą, leidžia jį patirti ir kituose objektuose ar kitose vietose. Ar Kernavėje nepartrenkia šventybiškas pojūtis?

Kas nors gali įžiūrėti šventumą rūke, kas nors – „savo vietoje“ – gal tėviškėje, gal tiesiog vietoje, kur jaučiamasi *kitaip*. Tas *kitaip* gali būti šventumo analogija, gali būti pats šventumas – svarbiausia tatai išgyventi nemąstant. Svarbu potyris.

Negalima pernelyg prisirišti prie tokių *šventumų*, tačiau tokie išgyvenimai įkerta skyles mūsų kasdienybėje ir įleidžia šventumą. Ir išsyk profanybės erdvė, kurioje mes murkdomės, kad ir keliems mirksniams ištirpsta.

Tai asmeninis šventumo grąžinimas ar veikiau susigrąžinimas. Palengva. Per simbolius, atšvaitus – bet taip kiekvienas asmuo, kiekviena šeima ir kiekviena bendruomenė gali susigrąžinti iš profanybės miško kelias laisvas nuo kasdienybės slėgio proskynas.

Šventas kampas namie. Net jei mes nelaikome namie jokio švento ar pašventinto paveikslėlio, mes vis tiek nors sekunde susimąstę suvoksime, kad namie turime tokią vietą, kuri gali būti laikoma šventa. Ji gali sutapti su jaukumo erdve, bet gali ir nesutapti, atvirkščiai, gali būti tiesiog palytėta kitokumo. Bet tokios vietos jaučiamos savaime. Jas ir reiktų „užsiauginti“, ne pagal kokį nors modelį ar rytietišką struktūrą, o taip, kaip pačiam žmogui atrodo. Kaip atrodo, kad reikia. Ten gali būti ikona, gali nuolat stovėti gėlės, gali stovėti gipsinis Kristus, Marija – kaip kam geriau. Kam nors gal apskritai tas „šventas kampas“ namie geriausiai bus jaučiamas, kai jis bus absoliučiai ir nuolat tuščias. Šventumo pojūtį gali suteikti tiek objektas, tiek tuštuma. Tuščia – irgi nuoroda į kitybę, nes profaniškasis pasaulis perkimštas daiktų.

Šventas laikas irgi yra vieta, kurioje gyvena šventumas. Laikas šventumui apsireikšti leidžia taip pat kaip ir erdvė. Potyriai adekvatūs, o mes savo šventąjį laiką pamiršę, užgožę jį televizoriumi, laikraščiais, maisto kultu, dietomis, aerobika, sportu ir taip be galo. Ką ir kalbėti apie darbą, kuris užima ir laiką, ir laisvalaikį, prikausto vietai ar vietos keitimui. Tas pats.

Šventės yra persivalgymo ir persigėrimo metas (taip nuo senų senovės). Dabar prisidėjo dar ir TV perteklius, dovanų karštligė, prekybininkų šventės ir t. t. Nuo to neišsisuksi, bet iš šventės dera atsikovoti, atsiplėšti tą šventumo branduolį, kuris dabar užslėptas po smulkmenomis, rūpesčiais ir panašiais. Šventė dabar yra ne kas kita kaip ypač

suintensyvėjusios buities metas. Toli gražu ne sakralumo.

Eilinis žmogus negali spjauti į visus tuos naujųjų švenčių prietarus, ir nereikia. Tik galėtume suvokti, kad šventė susideda iš šventumo išgyvenimo ir iš formų, kuriomis tas šventumo proveržis pasireiškia. Išgyvenimas yra potyris, o formos – Kalėdų eglutė, verbos, vainikėliai, kadagiai, dovanos, šventinimas, šventimas, užstalė – jo neturi išsemti. Reikia išmokti linksmintis dėl to, kad Jėzus gimė ar kad prisikėlė Velykų rytą. Mes nesilinksminame, mes pražiopsome pačią šventės priežastį, o mūsų žvilgsnį prikausto ją lydintys barškaliukai ar papročiai, kurių prasmės mes nežinome, esame primiršę ar net nesidomime tuo. Šventę švęsk – prisakyta. Galima ją švęsti ir taip, kad suvoktume, jog visi barškai, skambalai, dovanos ar net prekybininkų akcijos yra ne kas kita kaip šventumo įsiveržimo išraiška. Pakeisti žvilgsnį.

Šventės visose kultūrose įsivaizduojamos kaip anapusių įsiveržimo metas, o anapusių įsivaizduojama kaip pertekliaus, malonumo, pilnatvės erdvė – tad ir persirijimas ar išlaidavimas, dovanų teikimas gali nurodyti, kad jie – tos gausos, pertekliaus, amžinatvės, laimės ir palaimos Tėvynės įsiveržimas į šį pasaulį, ir šiek tiek tos anapusių pertekliaus lašų nukrenta ir mums – per gėles, dovanotą bloknotę ar lėlę, per vaišes ir bendravimą su šeima, giminėmis, mielais draugais. Viskas net gali likti, kaip yra – mes tik turime pakeisti požiūrį.

Dabar regime kiek iškreiptai – mus prikausto blizgesiai ir žaidimai, bet jie švenčių metu yra ne tikslas, o šventumo įsiveržimo apraiškos. Kas, kad galime sakyti, jog linksmintis nedora ar kad per šventes reikia būti susikaupusiems – tai nieko nepagelbės, nes tai jau bus panašu į draudimą, kurio visuomenė negali pakęsti. Reikia perprasminti, pakeisti požiūrį ir manyti, kad visa tai, kas vyksta per šven-

tes, yra natūralus šventumo skleidimasis. O šventumas moka būti ir rūstus, ir palaimingas, ir per katalikiškas šventes jis turi būti išgyventas iki galo – iš pradžių sielvartas, vėliau – linksmybės. Tai dvi to paties šventumo pusės, ar jis išgyventas įvairiomis formomis.

Šventumas turi būti susigražintas erdvėje ir laike, netgi tada, kai jis atrodo prarastas.

Tačiau žmoguje šventumo tėvynė – jo širdis, kurioje jis susitinka su Dievu. Reikia postūmių, bet atsargių... Žmogus trokšta šventumo, tačiau šis troškimas tegali būti pažadintas, primintas, idant žmogus jį suvoktų kaip savo atradimą. Įkalti šventumo negalima. Net Bažnyčioje.

O atradęs šventumą, patyręs jį, žmogus jau išeis į kelią.

Kad ir kokiais keliais jis eitų, jo tikslas anksčiau ar vėliau pasirodys prasmų horizonte. Kaip prasmų prasmė. Nereikia bijoti nestandartinių sprendimų ir nestandartinių būdų – žmogus turi atrasti šventumą, susigražinti jį kaip savo širdies potyrį – ir jis jau bus kelyje.

Kelias veda į Romą, kelias veda į Kristų.

Tik šis kelias gali išvesti Europą, gali išvesti Lietuvą, gali išvesti žmogų. O kelias – tai sunkaus malonumo, dvasiinio nuotykių kelias pas Kristų, kuriame aibė kelrodžių, ir kelininkų tarnyba – Katalikų Bažnyčia. Jis saugus, nors skausmingas, jis romantiškas ir jaudinantis, jis griežtas, askeetiškas, taip pat užgrūdvantis ir vargais, ir pertekliaus palaimos sodais – tai ir yra Kelias, toks, koks jis ir turi būti. Tai kelias, kuriame keliautojas gali tarti: šis kelias – tai aš.

Mūsų vaikams tūkstantmetės epochos pabaigą ar naujosios pradžią vadovėliuose ženkins ne tušti nuliai, prikabinėti prie dvejeto, o konkreti data, kuri ištis baigia epochą. 2005-ieji – tai Jono Pauliaus Didžiojo epochos pabaiga. Ar ji ką nors pradės, ar nuo jos mes skaičiuosime naują civilizacijos tarpsnį, jau kitas klausimas.

Jis savo gyvenimo pabaigą padėjo tašką antrajam tūkstantmečiui.

Koks tas tūkstantmetis buvo savo pabaigoje? Autoritaringų režimų epocha? Galbūt. Bet šiandiniame pasaulyje, apie kuriame vyraujantį blogį rašė Popiežius paskutiniame savo laiške, taškas gali virsti kabliataškiu. Autoritarizmai – transmutuoti. Jonas Paulius II bylojo apie vargo ir kančios erdvę, siaubiamą blogio jėgų, ir šiame pasaulyje išsigelbėjimas tėra Kristus.

Ne socialinės doktrinos ir karai.

Perspėjimas, atrodo, nelabai jaukus perspėjimas, kad pakitus aibeį sudedamųjų dalių, žlugus baisiems režimams, pasaulis netapo geresnis.

Tiesiog blogis apsigyveno kitur. Nesumažėjo jo.

Jonas Paulius II sugriovė Blogio imperiją – visi tai pripažįsta, tik niekas nepastebi to, ką jis savo elgesiu ir kalbomis bylojo: nei blogio, nei skurdo, nei žmogiškosios kančios nuo to nesumažėjo.

Jonas Paulius II – ne tik „ilgalaikis“ popiežius, ne tik popiežius-politikas, ne tik liberalas, konservatorius, dešinysis ar kairysis, kovotojas už taiką ar imperijų griovėjas. Jam šitos etiketės buvo ir dar bus lipdomos, bet visi šie

apibūdinimai jam tinka vienodai, tik su negacijos ženklų. Jis nebuvo nei toks, nei anoks, jis buvo ašis, kurioje perlūžo šimtmečiai; kurios išbandymo neatlaikiusios dužo sistemos. Jis turėjo drąsos būti savimi.

Jis buvo visuminis žmogus popiežiaus vietoje.

Jis prieš Irako karą, bet jis ir Ronaldo Reagano bendra-veikis. Ir Fidelis Castro, ir JAV prezidentai buvo jam tokie patys. Tiesiog žmonės. Žmonės su savo klaidomis, savais prisirišimais. Kaip ir milijardas katalikų. Ir milijardas musulmonų. Ir judėjų, ir budistų. Ir kitų tikėjimų žmonių. Vienas iš popiežiaus titulų dar nuo Romos prosenovės laikų – *Pantifex Maximus*, Didysis Tiltų Statytojas. Jo nutiesti tiltai peršoko kontinentų, religijų, konfesijų ribas. Pirmą kartą Romos vyskupas tapo žemės rutulio masto figūra. Visi jį žinojo.

Jono Pauliaus II atvaizdas tapo epochos logotipu. Jis ant kunigo partizano Lotynų Amerikoje marškinėlių, jis – bažnytinių konservatorių (antraip – tiesiog tradicionalistų) atrama ir simbolis. Jis antikomunistas ir antikapitalistas drauge. Pagieža dabar lengvai plūsta ir iš dešinės, ir iš kairės. Kaip ir noras jį pasisavinti.

Bet jo neišaina pasisavinti niekam. Jis sugriovė komunizmą, bet savo ekonominėmis pažiūromis kairysis. Jis su didžia pagarba žvelgė į Izraelį ir judaizmą, bet su ne mažesne atjauta ir supratimu į palestiniečių problemas.

Lietuva irgi buvo nepajėgi jam. Kas iš abrozdėlių, jei neįsiskaitėme nei į jo socialinę doktriną, nei į jo politinės veiklos duotus ženklus, nei į Irako karų pasmerkimą, nei į kovą už žmogaus gyvybę. Lietuvai popiežius patiko, bet tai nebuvo proga gyventi bent jau išklausanč jo mintis. Dabar, aišku, bus kabinamos atminimo lentos, skulptūros. Ir tikrai bus lenktyniaujama, kas greičiau ir išpūdingiau. Bet niekam nė į galvą neateis masiniu tiražu išleisti jo raštų

rinkinį. Jo kalbų aštrų ir skaudų rinkinį vidurinėms, aukštesioms mokykloms. To nebus.

Jis labai neparankus. Visoms valdžioms.

Habemus Papam. 1978 m. pabaigoje šis Vatikane nuskaibėjęs šūkis reiškė gana elementarų pasakymą – šit tu rime naują Bažnyčios galvą. 2005 m. mes su ne vienu milijardu pasaulio žmonių galime pasakyti – turėjome Tėvą. 1978–2005 m. mes visi turėjome Tėvą.

To žemės rutulys dar niekada taip jautriai ir vieningai neišgyveno. Ar turėsime ir toliau – neaišku. Katalikybė savo antrojo tūkstantmečio finiše atnešė tai, ko jau niekas iš jos nebesitikėjo, jau buvo seniai nurašęs – žvaigždę. Sušvitusi pačiame konservatyviausiame pasaulio soste, seniausioje Vatikano monarchijoje, ji parodė kažin ką nelabai jaukaus. Kad katalikybė dar turi labai didžias potencijas? Ar kad ji po šitos žvaigždės sužibimo nebeteks jėgų ir modernizuosis, įeidama į sekuliarizuoto pasaulio žaidimus ir politinio korektiškumo taisyklėmis pasirišdama sau kilpą ant kaklo?

Tiesa, labai gali būti, kad antrasis kelias nėra geresnis už pirmąjį.

Jeigu sekuliarių galių spaudimas prives prie celibato panaikinimo, prie moterų kunigystės, abortų bažnytinio legalizavimo, gėjų kunigų ir t. t. ir pan. – katalikybės nebeliks, bus kažin kas visai kita. Tai gal ir vadinsis katalikybe, bet nebeturės įtampų dovanos ir dar iš Romos imperijos paveldėtos tradicijos syvai nebemaitins to kamieno.

Kita vertus, jeigu naujai išrinktasis popiežius „neatleis varžtų“, neturėdamas Jono Pauliaus II charizmos, jam tai nebus atleista, ir Bažnyčioje gali prasidėti vidinis skelbėjimas. Paradoksiška, tačiau Jono Pauliaus II didybė slėgs naujai išrinktąjį ne pačia geriausia prasme. Jis negalės „su vaidinti“ naujojo Karolio Wojtyłos. Šitas vaidmuo išsemtas

iki dugno. Ką mes galime dar pridėti? Matyt, save ir savo pastangas. Einant katastrofų pilnos, neprognozuojamos civilizacijos keliu, mėginant išsaugoti joje tą sunkiai apčiuopiamą gerumo, šventumo, galių skyrimo liniją, ir prisidėti ją išlaikant. Bažnyčia ją atvedė per du tūkstantmečius, ir kovos dėl sielų niekada nebuvo apmašusios. Kol ji gyvuos, kasdien jai teks spręsti klausimą apie savo tapatybę šandien ir šios tapatybės santykį su tradicija, ir tradicijos – su šiuolaikybe.

Kitaip nebus. Nes kitaip ir nebuvo.

Gintaras Beresnevičius
NAUJOJO ATGIMIMO IŠVAKARĖS

Viršelio dail. Tomas Vyšniauskas

Tiražas 1000 egz. Užsk. Nr. 44.

Išleido leidykla „Aidai“

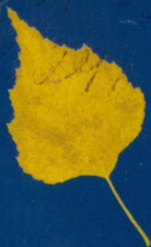
Tilto g. 8/3, LT-01101 Vilnius

www.aidai.lt

Spausdino UAB „Petro ofsetas“

Žalgirio g. 90, LT-09303 Vilnius

serija
„geltonas lapas“ –
aidų leidyklos
mažųjų knygų rinkinys,
kuriame plačiam
skaitytojų ratui
pateikiami
religijos, filosofijos,
literatūros kūriniai.
Leidėjai tikisi, kad šios
serijos knygos bus raktas
į intriguojantį minties pasaulį.

Kas laukia Lietuvos? Ar šiandienis moralinis,
o iš jo plaukiantis politinis pasimetimas nėra tragiškai lemtingas?
Kaip išplaukti iš okultizmo ir melagingo dvasingumo akivarų,
įtraukiančių vis daugiau ir daugiau žmonių?

Vis šie klausimai suplaukia į vieną: kas dar yra sveiko
dvasingumo, neveidmainingos moralės ir autentiško
žmogiškumo atrama ir kriterijus?

Gintaras Beresnevičius siūlo visai netikėtą ir drauge
labai seną atsakymą: tai religija. Ne bet kuri, tik
krikščionybė. Ta krikščionybė, kurią regime savo kultūrinėje
tradicijoje, savo kasdienoje. Krikščionybė, kurią gavome
iš Bažnyčios, ir tai pamiršome.

Tačiau Bažnyčia, norėdama duoti, turi keistis. Kaip?
Norėdami imti turime keistis ir mes. Kaip?
Šiuos šiandienos rūpesčius autorius svarsto labai atvirai
ir labai nediplomatiškai. Bažnyčios ir mūsų laukia
didelių permainų laikai...